

SVEČANOST NA PLEŠCAH

Na Plešcah pri Čabru je bila v nedeljo, 4. novembra, lepa komemorativna svečanost ob odkritju spominskega obeležja desetim žrtvam okupatorskega nasilja iz Črnega potoka. Na sliki vidimo prizor s te svečanosti takoj po odkritju spominskega obeležja. V sredini stoji narodni heroj Jože Ožbolt, ki je odkril osrednjo ploščo s posvetilom. O tem berite članek na 3. strani.

Foto: Mohar

TV 15

Glasilo Zveze združenj borcev NOV
in Zveze rezervnih vojaških starešin
Slovenije

Glavni in odgovorni urednik: France Šušteršič

Leto XI. — št. 45

8. XI. 1973

Čemu popis udeležencev NOB

Čemu popis udeležencev NOB? Ali je res potreben? To je vprašanje, ki ga je v zadnjem času slišati marsikje v vrstah članstva Zveze združenj borcev. Nanj pa je vsekakor treba odgovoriti!

Ze leta 1970 je zvezni odbor ZZB NOV sklenil, da je treba popisati vse udeležence NOB, ker je v mnogih primerih moral odgovarjati na vprašanja, ki močno prizadevajo borce, za odgovore pa ni bilo na voljo potrebnih podatkov. Da bi izvedle ta sklep, so organizacije borcev v vseh republikah in pokrajinah SFRJ že v letih 1971 in 1972 popisale vse udeležence NOB. Le v Sloveniji smo zaradi raznih pemslekov s tem odlašali. Toda letos je republiški odbor sprejel ta popis v svoj dvoletni delovni program in na pretekli svoji seji je predsedstvo, potem ko je do podrobnosti pretreslo vsebino popisa in popisnice, sklenilo, da bo izveden že letos.

Popis bodo sicer vodile in izvajale posebne komisije občinskih odborov ZZB, toda v to akcijo bo vključeno vse članstvo organizacije borcev; popisati pa bo treba tudi tiste udeležence NOB, ki niso člani ZZB.

Ob teh ugotovitvah ne gre preizeti, da je tudi ta popis odraz splošne skrbi naše družbe za udeležence NOB. Da pa bo ta skrb prišla v tej ali oni obliki še bolj do izraza kot doslej, morajo biti na voljo kolikor mogoče natančni podatki o razmerah tistih, na katere se vse to nanaša. V prilogah proti popisu je slišati, da so pri nas borce že večkrat popisali. To je sicer res, res pa je tudi, da so vsi doslej razpoložljivi podatki ne samo pomanjkljivi, marveč tudi za porajajoče se potrebe nezadostni. Tudi doslej se niso bili nikoli popisani prav vsi tisti, ki so kakorkoli sodelovali v NOB. Nihče še ni popisal mladoletnih udeležencev NOB, pa tudi ne izgnancev in ukradenih otrok. V sedanji popis pa bodo zajeti prav vsi, kajti že sedaj in tudi

v prihodnje so potrebni neoporečni podatki prav o vseh udeležencih NOB.

Pri nas imamo sicer dobro in z zakoni urejeno varstvo borcev in vojaških invalidov, toda kljub temu se pojavljajo potrebe po spremembah in dopolnitvah zadevnih predpisov. Za vsak predlog takih sprememb in dopolnitev pa so potrebni natančni podatki — te pa je mogoče dobiti le s popisom, v katerem so zbrani odgovori na vsa vprašanja, ki nam jih narekujejo čas in skrb za udeležence NOB. Mimo tega smo že sredi priprav za VII. kongres ZZB NOV, ki bo prihodnje leto. Prav gotovo bodo na njem, kot na vseh dosedanjih, sprejeti tudi predlogi, katerih izoblikovanje in posredovanje na mesta, pristojna za njihovo izvedbo, bo terjala utemeljitev s podatki, ki jih bo mogoče posneti le iz rezultatov popisa. In to nam zopet potrjuje, kako potrebno ga je izvesti.

Da bi s predvidenim popisom dobili natančne odgovore na prav vsa vprašanja, ki v zadnjem času stopajo vse bolj v ospredje, se je komisija pri republiškem odboru ZZB, ki pripravlja popis, posvetovala z republiško konferenco SZDL, z republiškim sekretariati za zdravstvo in socialno varstvo, za delo in za narodno obrambo, dalje z ZRVS Slovenije, komisijo za vprašanja borcev in VVI pri skupščini SRS, republiškim zavodom za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, štabom SLO in institutom za zgodovino delavskega gibanja. Pri vsem tem pa so sodelovali tudi občinski odbori ZZB, ki so se posvetovali z združenji borcev in VVI. Na temelju mnenj in potreb vseh navedenih je bila izoblikovana popisnica. Na podlagi te pa bo po končanem popisu zavod za statistiko SRS obdelal vse zbrane podatke in izluščil iz njih vse tisto, kar nam je neobhodno potrebno.

Čprav je že iz vsega navedenega razvidno, kako neodložljivo in konec na 3. strani.

Moša Pijade, ustanovitelj Tanjuga (kot ga je upodobil kipar A. Augustinčič)

VABILO NA OTVORITEV KOSTNICE V GONARU

Republiški odbor ZZB NOV Slovenije obvešča člane ZZB in druge prebivalce Slovenije, da bo dne 9. decembra 1973 v Gonarsu (Italija) svečano odkritje spominske kostnice, kjer počivajo posmrtni ostanki tistih Jugoslovancev, ki so padli ali umrli v tem delu Italije med drugo svetovno vojno.

Republiški odbor ZZB NOV se je dogovoril s potovalno agencijo »Kompas« v Ljubljani, da organizira prevoz na komemorativno proslavo iz vse Slovenije. Cena prevoza bo 100,00 dinarjev. Vsak udeleženec bo moral imeti svoj veljaven potni list. Potrdilo o cepljenju proti koleri ni več potrebno.

Prijave sprejemajo vse poslovalnice »Kompasa« v Sloveniji, pri katerih bodo dobili prijavitelci vsa navodila v zvezi z odhodom in povratkom avtobusov.

Trideset let Tanjuga

Pred tridesetimi leti, dne 5. novembra 1943 ob 21. uri, so radijski sprejemniki po svetu prejeli vest iz svobodnega Jajca: »Tanjug poroča...« To je bil glas, ki je odtekel vlival upanje borcev po okupiranih predelih Jugoslavije in seznanjal svet o uspehih ljudstva, ki se je na strani zaveznikov junaško bojevalo proti nacistični velesili. Radijski oddajnik so naši borci zaplenili Nemcem. Bil je to le preprost radiotelegrafski oddajnik, katerega antene so napeli med drevjem.

Tanjig, ki pomeni »telegrafska agencija nove Jugoslavije«, je bil ustanovljen na pobudo Moše Pijade, njegov prvi direktor pa je bil Ladislav Ribnikar. Januarja 1944 so sedež agencije preselili iz Dr-

varja na Vis, oktobra pa v osvobodjeni Beograd. Člani redakcije so bili Moša Pijade, dr. Vladimir Velebit, Ivo-Lola Ribar, dr. Ivan Ribar, Vladimir Ribnikar, Lepa Pijade, Olga Humo in Jara Ribnikar. Marsikateri vojni dopisnik je med opravljanjem dolžnosti izgubil življenje.

Danes je Tanjug ena največjih agencij. Vsak dan preneso njegovi oddajniki iz Jugoslavije v svet in obratno poprečno po 800.000 besed, kar pomeni približno enajst knjig, od katerih bi imela vsaka po tristo strani. Vesti prireja sto petdeset novinarjev. Težko in odgovorno je njihovo delo. Vsaka vest mora biti še sveža in točna. Napake, ki bi se pojavile, ne bi objavili samo domači časopisi, marveč bi jo razmnožile vse tiskovne agencije. Ti ljudje, katerih imena so neznana, hitijo neprestano. Njihova sporočila iz prijateljskih nevezanih držav so doslej mnogokrat prej prodrla v svet, kot vesti zahodnih agencij. Tanjugovci so npr. prvi sporočili vest o neuspehu invazije na Kubo. O državnem udaru fašistov v Čilu je Tanjug prvi sprejel obvestilo od svojega dopisnika.

Po dogovoru, ki so ga sklenile republike in obe pokrajini, je Tanjug enotna in skupna tiskovna agencija s samostojnimi redakcijskimi centri v glavnih mestih. O takšni organizaciji je razmišljal že sam Moša Pijade.

Številnim čestitkam ob tem jubileju se pridružuje tudi naše uredništvo.

besede in dejanja

UGOTAVLJANJE IZVORA PREMOŽENJA POVZROČA MNOGO DELA

Komisijam za ugotavljanje izvora premoženja so doslej predložili 451 pobud za uvedbo posebnega postopka, ugovore proti takšnim postopkom pa je vložilo le 123 občanov, kar pomeni, da je bila uvedba postopka v večini primerov utemeljena. Proti 173 občanom so komisije s sklepom že uvedle poseben postopek.

Do konca avgusta so komisije prejele tudi 16.800 obvestil o premoženjskem stanju. Doslej so jih pregledale nad 2000, v 230 primerih pa so

se odločile, da bodo zahtevale dodatne podatke od občanov.

Komunist, 29. X. 1973

INŠPEKTORJI SO IMELI DOVOLJ DELA

Trgovci nam navijajo cene v vsaki drugi prodajalni. Ta podatek posnemamo iz razlage glavnega zveznega tržnega inšpektorja Luke Petkovića, ki je pred nekaj dnevi govoril o tem v Skopju.

Tu so še dokazi. Medtem ko so v januarju inšpektorji ugotovili »nepravilne« cene v 10 odstotkih kontroliranih organizacij, jih je bilo v februarju že 26 odstotkov. V maju se je na inšpektorski »črni listi« znašlo 35 odstotkov kontroli-

ranih trgovcev in proizvajalcev, a v juliju so dosegli že rekord: natančno polovica kontroliranih je prodajala blago dražje, kot bi smeli.

Vjesnik, 30. X. 1973

ZANIMIVI PODATKI O INTEGRACIJAH

Integracije v našem gospodarstvu imajo še pretežno lokalni značaj, izvajajo jih namreč v glavnem v okvirih občin. Od skupnih 4499 integracij, izvedenih od 1965. do konca 1972. leta, so jih 65 odstotkov izvedli v mejah občin, a vsega 4 odstotke jih je bilo izvedenih prek republiških meja.

NIN, 4. XI. 1973

LESNO
KEMICNA
INDUSTRIJA • **lesonit** •
ILIRSKA BISTRICA

● Predsednik republike Josip Broz Tito je v zvezi s položajem na Blaznem vzhodu poslal sporočila šefom držav in vlad stalnih članic varnostnega sveta OZN, določenemu številu neuvršenih in drugih prijateljskih držav, kakor tudi generalnemu sekretarju OZN.

● »New York Times« piše, da bi Blazni vzhod utegnil postati poligon velesil za preizkušanje novih vrst orožja. Vojaški strokovnjaki ZDA, Izraela, SZ in Egipta bojda že proučujejo izkušnje zadnje arabsko-izraelske vojne, razmišljajo o spremembah taktike in uporabi orožja za morebitni peti spopad na tem območju. List piše, da bi nova vojna dobila še hujše dimenzije.

● Senator Edward Kennedy je obtožil predsednika Nixona, da je s tem, ko je ukazal stanje pripravljenosti ameriških oboroženih sil po vsem svetu, ne da bi se posvetoval z evropskimi zavezniki, v nepotrebnem ustvaril krizo v NATO.

● Ameriški predsednik Nixon se je sestal z izraelsko ministrsko predsednico Goldo Meir in se z njo pogovarjal o izgladitvi bližnjevzhodnega konflikta. S tem v zvezi je tudi izraelski obrambni minister Dajan odgovoril poveljniku »modrih čelad« generalu Ensiu Siilavsu glede resolucije varnostnega sveta, ki poziva Izraelce, da se umaknejo na položaje, ki so jih imeli na dan 22. oktobra, da ne more odgovoriti na ta poziv, dokler se predsednica vlade Golda Meir ne vrne iz Washingtona.

● Ameriški državni sekretar za zunanje zadeve Henry Kissinger se je sestal z namestnikom sirskega zunanjega ministra Mohamedom Zakarijo Ismailom. To je bil od leta 1967 prvi razgovor na visoki ravni med predstavnikoma dveh držav, ki nimata diplomatskih odnosov. V Washingtonu sodijo, da je prihod sirskega diplomata nov pomemben element v prizadevanjih za pomiritev na Blaznem vzhodu. V Washingtonu se mudijo visoki predstavniki Izraela, Egipta, Sirije, ZDA in sovjetski veleposlanik Dobrinin, ki je stalen gost ameriških visokih osebnosti. Golda Meir je baje predlagala predsedniku Nixonu, da bi se izraelske in egiptovske čete vrnile na prvotne položaje vzdolž Sueškega prekopa in se umaknile od prekopa, tako da bi se lahko obnovila plovnata skozenj. Po tem načrtu bi ob prekopolu nastala demilitarizirana cona pod nadzorstvom sil OZN.

● Etiopski cesar Haile Selasie je v otvoritvenem govoru v parlamentu izjavil, da Etiopija ne bo nikoli odstopila niti pednja svojega ozemlja drugim. Te besede, ki jih je Haile Selasie izgovoril ob 43-letnici, odkar je bil okronan za cesarja, so očitno veljale Somali, o kateri v Etiopiji pravijo, da ima nasproti Etiopiji ozemeljske pretenzije.

● Gerhardu Kaschmiederju, gestapovcu, ki ima na vesti zločine v koncentracijskem taborišču Majovka na Poljskem, bodo tri desetletja po zgrešenih zločinih sodili v bavarskem mestu Trausteinu. Kaschmieder je obtožen, da je sodeloval pri množičnem ubijanju internirancev in da je z nedolžnimi žrtvami še posebno okrutno ravnal.

● Statutarna komisija ZKJ je pravkar končala delo v zvezi s spremembami in dopolnitvami v statutu ZKJ, ki bodo predložene X. kongresu. Poglavitni razlog in smisel teh sprememb je v stališču komisije, da je treba statut dopolniti predvsem s tistimi rešitvami, ki izhajajo iz razredne usmeritve in potrebe po večjem vplivu delavskega razreda v ZK in družbi.

● Platforma za izdelavo dokumentov X. kongresa ZKJ je skupaj s pismom tovariša Tita in izvršnega biroja osnova za praktično delo komunistov. Platforma je sprejeta enoglasno, toda za realizacijo te politike bo potrebno veliko naporov in ustvarjalnega dela. Do kongresa je najpomembnejše to, da partijo usposobimo za uresničevanje nalog, ki jih postavlja platforma.

● Obstaja možnost, da se bo v kratkem začela zamenjava ujetnikov med Izraelom in Egiptom — trdijo v diplomatskih krogih na Cipru. Dve letali Mednarodnega Rdečega križa že čakata na letališču v Nikoziji, pripravljeni, da vzletita proti Tel Avivu ali Kairu, da bosta prepeljali ujetnike. Računajo, da bodo najprej zamenjali ranjene ujetnike. Zamenjava bo potekala skozi Nikozijo, ker je egiptovska stran zavrnila možnost neposredne zamenjave na liniji Kairo—Tel Aviv.

● V Sofiji so se končali politični govori med zveznim sekretarjem za zunanje zadeve Milošem Minićem in predstavnikom Bolgarije Petrom Mladenovom ob skupni oceni, da smo dosegli precejšnje napredek na področju gospodarske izmenjave, obstajajo pa možnosti za kvalitetnejše in dolgoročneje gospodarsko sodelovanje. Ugotovili so, da so v jugoslovansko-bolgarskih odnosih pristni tudi odprti problemi, ki izhajajo iz politike obeh držav o nekaterih vprašanjih s področja nacionalnih odnosov. Predvsem gre za vprašanje prizadevanja makedonske nacionalne manjšine v Bolgariji, o čemer tudi obstajajo največje razlike v mišljenjih.

● Predstavniki Pentagona je izjavil, da je samo še ameriško VI. ladjevje v Sredozemlju v stanju pripravljenosti, ki so ga proglasili minuli četrtek. VI. ladjevje šteje 60 ladij, sovjetsko ladjevje v Sredozemlju pa 90 ladij, je izjavil predstavnik Pentagona. V ZDA so se vrnila tudi nekatere enote, ki so sodelovale v oktobrskih manevrih v Zahodni Nemčiji. Na teh manevrih je sodelovalo tudi 11.000 ameriških vojakov, ki so jih prepeljali iz ZDA z letali.

● Komisija za verska vprašanja SR Slovenije je o poslanici javnosti, ki jo je jugoslovanska škofovska konferenca sprejela 11. oktobra letos v Zagrebu, ugotovila, da vsebuje izkrivljene in posplošene trditve in ocene o položaju vernikov v naši družbi ter o odnosih oblasti do rimsko-katoliške cerkve. Tako poslanica po mnenju komisije ne more prispevati k tvornemu razvoju odnosov med rimsko-katoliško cerkvijo in našo samoupravno socialistično družbo.

● Velik del jugozahodne Italije je zajel silovit potres, ki je dosegel jakost med 5. in 6. stopnjo po Mercaliju. Potres, ki je povzročil velik preplah — škoda pa še niso ocenili — ima bojda zvezo z Etno, ki je spet začela bruhati, že drugič v zadnjih dneh.

Karavane k miru

Na bližnjevzhodnih bojiščih se položaj še ni povsem umiril in nekateri črnogledi komentatorji celo napovedujejo, da utegne zdajšnje krhko premirje prarasti v nove vojne spopade. To bi se lahko zgodilo tedaj, če se Izrael ne bi hotel pokoriti sklepom varnostnega sveta OZN o umiku na frontne črte, kakršne so veljale na dan prvega premirja, 22. oktobra ob 17.52. Res je, da Izrael za to ni pokazal doslej nobene pripravljenosti, ampak si trmasto prizadeva, da bi povsem izničil nova dejstva, ki jih je prinesla s sabo četrta bližnjevzhodna vojna. Kot si je že od začetka spopadov prizadeval, naj bi prišlo do premirja na frontnih črtah po končani junijski vojni 1967, tako tudi zdaj izraelska ministrska predsednica Golda Meir predlaga, naj se obe vojski umakneta od kanala in se odpovesta sedanjim vojaškim položajem. Egipt seveda v kaj takega ne more privoliti, ker bi to pomenilo, odpovedati se pomembnim uspehom osvobodilne vojne na Sinaju. Zato zdaj zahteva samo tisto, kar pravzaprav zahtevajo tri resolucije, ki jih je v večini glasov (vselej ob odsotnosti Kitajske, vendar s privolitvijo ZDA in SZ) sprejel varnostni svet OZN: Premirje na frontnih črtah 22. oktobra in torej umik izraelskih čet z vsega tistega ozemlja, ki so ga okupirale z grobo kršitvijo sklepov svetovne organizacije.

Vse to ustvarja izredno napeto ozračje, vendar se zdi, da so prizadevanja za mir čedalje močnejša. Varnostni svet OZN se je naposled, po zaslugi neuvršenih držav, odločil za končni sestav mirovnih sil na Blaznem vzhodu. Poleg Fincev, Avstrijcev, Svedov in Ircev, ki so prišli na bojišče s Cipra, pridejo na Blazni vzhod še vojski petih neuvršenih držav (Gane iz Afrike, Nepala in Indonezije iz Azije ter Paname in Perua iz Latinske Amerike), iz ene države varšavskega pakta (Poljske) in iz ene države severnoatlantskega pakta (Kanade).

To pomeni, da je odgovornost za mir zajeta širše v mednarodni okvir, hkrati pa vključuje tudi bloka obeh super sil, ki bosta bedela nad transportom in telekomunikacijskimi zvezami (kar ni tako zelo nepomembno). V vsakem primeru pa je to najbolj najbolj ustrezna rešitev, saj izključuje neposredno soočanje dveh super sil, kljub vsemu pa njuna odgovornost za jamstvo miru ni povsem izključena. Zdaj je treba, kot je ta ponedeljek poudaril predsednik Tito, storiti vse, da ne bi prišlo do novega spopada in da bi naposled našli pravično rešitev.

Naša država se je v tej smeri — v iskanju pravične rešitve četrstoletnega bližnjevzhodnega spora — še posebno aktivno angažirala. Angažirana pa je bila že prej, v iskanju sprejemljive formule za prekinitev sovražnosti, pri čemer se je lahko ves čas opirala na izredno enotnost neuvršenih držav, ki je bila rezultat konkretnih dogovorov s četrte konference neuvršenih v Alžiru. Ko

je resolucija osmih neuvršenih držav, med katerimi je bila tudi Jugoslavija, naposled odstranila napetost med obema super silama in prinesla na Blazni vzhod kolikor toliko trdno premirje, se je naša država vključila še v prizadevanja za iskanje dokončnega, pravičnega miru. V ta namen je predsednik Tito poslal poslanice generalnemu sekretarju CK KP SZ Leonidu Brežnjevju, predsedniku ZDA Richardu Nixonu in sirskega predsedniku Asadu.

Egiptovski predsednik Sadat je na svoji nedavni tiskovni konferenci napovedal obsežno diplomatsko dejavnost, ki bo vključila neuvrščene države (pri tem je posebej omenil Jugoslavijo), afriške države (alžirski predsednik Bumedi, ki je bil na obisku v Kairu, je že predlagal sestanek afriških zunanjih ministrov), arabske države (ravno te dni so si sledili sestanki na najvišji ravni med številnimi arabskimi voditelji), zahodnoevropske države (francoski predsednik Pompidou je konec oktobra predlagal, naj bi prišlo pred zaključkom tega leta do sestanka devetih zahodnoevropskih držav, posvečenega bližnjevzhodni krizi) in obe super sili.

Vsaka skupina zgoraj naštetih držav lahko po svoje prispeva k razreševanju krize, ki je — to se je pokazalo ob pravkar minuli vojni — že tako daleč zaskala v mednarodni prostor, da mora biti odgovornost zanjo kar najširša. Neuvrščene države lahko prispevajo predvsem v tem, da mobilizirajo napredni svet, usmerjajo reševanje krize v pravične struge in tako prispevajo k ustvarjanju boljših, enakopravnih odnosov v svetu. Afriške države lahko prispevajo s tem, da še bolj izolirajo Izrael v svetovni javnosti in ga tako prisilijo k spoštovanju sklepov OZN (samo v času zadnje vojne je z Izraelom prekinilo stike 18 afriških držav, tako da z njim sodeluje od 41 neodvisnih držav na črni celini le še šest).

Arabske države, ki so že med vojno pokazale izredno enotnost, tako na bojiščih kot zunaj njih (z uporabo nafte kot orožja pritiska na zahodne razvite države), bodo največ prispevale k razreševanju krize tako, da bodo še okrepile svojo enotnost in skupno sprejele nove dogovore na diplomatskem in naftnem področju. Zahodnoevropske države bi v razreševanju krize veliko prispevale že tako, da bi se pojavile kot vpliven samostojen politični dejavnik, ki bi ga obe super sili morale upoštevati. Obenem bi lahko dosti prispevale tudi v podpori arabskim stališčem, saj je znano, da so gospodarsko (zaradi nafte) odločilno povezane z arabskim svetom (zato je Sadatov posebni odposlanec Zajaf tudi odpotoval v Pariz in London).

Obe super sili sta spočetka precej prispevali v ustvarjanju premirja, saj je na njuno skupno pobudo varnostni svet sprejel dve resoluciji o prekinitvi sovražnosti, katerih namen pa je bil žal najbrž predvsem ta, da bi odstranili nevarnost za medsebojni konflikt, zato tudi nista imeli takojšnjega praktičnega učinka na bojiščih.

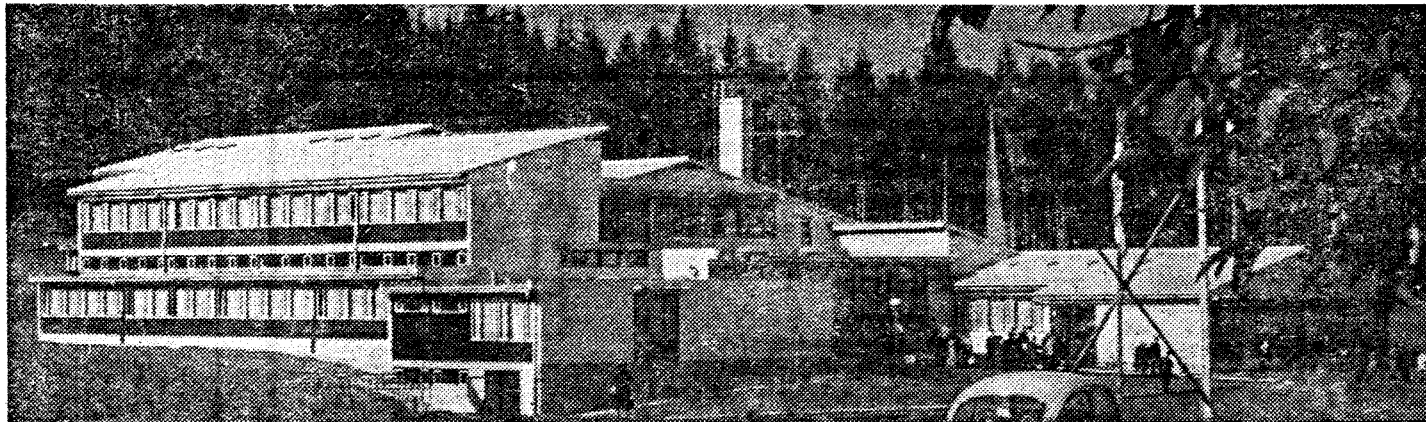
Washington je gostil najprej egiptovskega zunanjega ministra Fahmija, nato namestnika sirskega zunanjega ministra Zakarijo Ismaila, in na koncu izraelsko ministrsko predsednico Goldo Meir; ameriški zunanji minister pa je odpotoval na obisk v Kairo, od koder je nekaj dni pred tem odpotoval namestnik sovjetskega zunanjega ministra Kuznjecov. Baje je Kissinger prinesel v svojem kovčku nekakšen ameriški načrt za rešitev krize, ki vsebuje ustanovitve palestinske države na ozemlju, ki je zdaj še v rokah Izraela (Cisjordanija in Gaza), pa umik Izraela s Sinaja in njegovo demilitarizacijo, delen umik z Golanske planote in prepustitev Jeruzalema ter nekaterih delov Cisjordanije Izraelu.

Seveda pa so to še vedno le ugibanja in preroške napovedi, kakršnih na Blaznem vzhodu v preteklosti ni bilo malo. Po vsej verjetnosti se bo dokončna rešitev rodila na mednarodni konferenci, na kateri bodo enakopravno, vsak s svojimi zahtevami, sodelovali vsi — in kot enakopravne partnerje bi bilo potrebno sprejeti tudi Palestince, ki jim svet naposled mora priznati pravico do samoodločbe. Za takšno mirovno konferenco pa so seveda potrebne obsežne priprave. Prav to se zdaj dogaja na Blaznem vzhodu: priprave na mir.

KOMENTATOR

naši delovni uspehi

Ob občinskem prazniku Novo mesto 29. oktobra letos so v Dolenjskih Toplicah odprli novo sodobno šolo. Nova šola ima 16 učilnic (8 za razredni in 8 za predmetni pouk oziroma specialnih), 9 kabinetov (8 za predmetni in 1 za razredni pouk), telovadnico, večnamenski prostor (za sestanke, obed itd.), pionirsko knjižnico, ki je obenem tudi čitalnica za 40 otrok, šolsko ambulanto za učence, 2 prostora za predšolske otroke (1 prostor za celotno malo šolo in 1 za vrtec) ter kuhinjo za 511 otrok (457 šolarjev, 58 iz male šole, drugo iz vrta). Nova šola je poleg lepih in udobnih prostorov omogočila boljši pouk pa še celoletno malo šolo, ki je zelo važna za odpravljanje razlik v startni osnovi. Malo šolo obiskujejo prav vsi predšolski otroci. Šola je bila zgrajena s solidarnostnim prispevkom vseh občanov novomeške občine, še posebej pa s samopriskom krajčanov skupnosti Dolenjske Toplice, ki so dodatno prispevali les in denar za nabavo sodobne opreme. Vidimo torej, da v Dolenjskih Toplicah še vedno vlada partizanska miselnost, da se ljudje kot nekdo pred 30 leti žrtvujejo za doseg skupnih koristi.

•TV 15• Izhaja vsak teden — Izdaja ga Zavod Borec, Ljubljana, Beethovnova 10, kot glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije — Tisk in klišei CGP »Delo« Ljubljana. Titova 35 — Letna naročnina 50 dinarjev, za inozemstvo 80 dinarjev — Posamezne številke v kolportuži 1,20 dinarja — Naročnino pošiljajte na naslov: Uprava »TV 15« Ljubljana, Beethovnova 10, poštni predal 598/XI. 61001 Ljubljana, ali na tekoči račun 50100-678-45195 pri SDK Ljubljana — Telefonske številke: glavni in odgovorni urednik 21-901, tajništvo in novinarji — FRANCI STRLE, POLDE VRBOVSEK, MILENA ŠTRAJNAR in SILVO TERŠEK — 22-313, uprava 22-607 — Rokopise pošiljajte na naslov: Uredništvo »TV 15«, Beethovnova 10, 61001 Ljubljana, poštni predal 598 — Rokopisov in fotografij ne vračamo.

Teritorialne enote

PO NOVEM ZAKONU O NARODNI OBRAMBI

Zvezna skupščina je septembra potrdila osnutek novega zakona o narodni obrambi. Pričakovati je treba, da bo zakon kmalu dokončno sprejet. Osnutek novega zakona vsebuje pomembne spremembe in dopolnitve določil dosedanjega zakona. Čeprav prevzema številna določila, ki so bila doslej v veljavi, bo novi zakon vendar pomenil bistveno spremembo. Upošteval bo predvsem vse družbenogospodarske spremembe, ki so potrjene z ustavnimi dopolnili v zadnjih letih, kakor tudi določila nove ustave. Hkrati so v zakonskem osnutku koristno uporabljene sedanjše izkušnje in uspehi o urenitvah, ki so jih v veljavi imeli obrambni zakoni.

Zakon o narodni obrambi je ena najpomembnejših zakonskih listin, ki urejajo temelje ureditve narodne obrambe in temeljne pravice delovnih ljudi, organizacij združenega dela in drugih dejavnikov, ki sodelujejo pri obrambi domovine. Potrebno je torej, da se z njim bolje seznanimo.

Obsežno drugo poglavje zakonskega osnutka natančneje obravnava oborožene sile. Pri tem se opira na ustavno načelo, da so oborožene sile enotna oborožena sila SFRJ in sestavni del celotne ureditve vseljidske obrambe. Skupna naloga oboroženih sil je, da varujejo svobodo, neodvisnost, suverenost, ustavno ureditev, nedotakljivost in celotnost ozemlja SFRJ. Oborožene sile opravljajo naloge, ki jih ima Jugoslavija po mednarodnih obveznostih pri obrambi svetovnega mira in varnosti. Vodstvo in poveljevanje oboroženih sil je enotno. Vsem oboroženim silam med vojni in v mirni dobi poveljuje in jih vodi vrhovni komandant oboroženih sil oziroma predsednik republike. Oborožene sile so nosilce boja z orožjem kot enotne in nedeljive na vsem državnem ozemlju.

Oborožene sile sestavljajo JLA kot vojska vseh naših narodov in narodnostnih skupin ter enote teritorialne obrambe kot najširša oblika organiziranega odpora ljudstva. Pomen obeh teh sestavnih delov je za obrambo države vsekakor izreden in po novi ustavi kakor po zakonu o narodni obrambi med njima ni bistvene razlike.

Oboroženi boj je enoten, zato je potrebno stalno in neposredno sodelovanje obeh sestavnih delov oboroženih sil. Zaradi tega morajo zakonska določila tudi omogočati, da so lahko deli teritorialne obrambe v določenih razmerah preimenovani v enote JLA ter vanjo vključeni, pa tudi nasprotno — da so enote JLA preimenovane v enote teritorialne obrambe. O tem pa odloča vrhovni komandant oboroženih sil.

Medtem ko sodijo v pristojnost federacije organizacija, priprava in ureditev JLA, pa teritorialno obrambo pripravljajo in urejajo republike, pokrajini in občine kot enotno ureditev vojaške organizacije na svojem območju, toda v skladu z načrti o uporabi, organizaciji, razvoju in opremljenosti oboroženih sil; te načrte sestavljajo pristojna telesa federacije. Načrti republik, pokrajin in občin za teritorialno obrambo pa morajo biti med seboj usklajeni. Vse te družbenopolitične skupnosti so odgovorne za organizacijo in pripravo teritorialne obrambe, za urjenje enot, za njihovo oskrbo in nasploh za njihovo delovanje.

Republike, pokrajini in občine potemtakem same neposredno odločajo o organizaciji teritorialne obrambe na svojem območju; ustanavljajo svoje štabe, enote in ustanove teritorialne obrambe. Po novem zakonu bosta dve poglavni vrsti enot teritorialne obrambe — združene enote, tj. manevrske sile, sposobne za delovanje na večjem območju, in manjše enote za različne

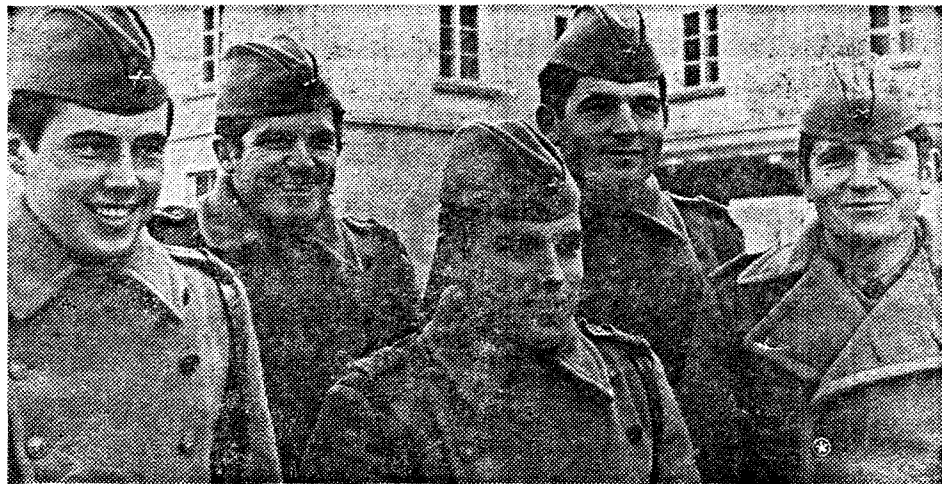
namene, za delovanje na svojem ožjem področju, kjer so bile ustanovljene.

Posamezne enote in ustanove teritorialne obrambe lahko ustanovijo tudi organizacije združenega dela, kakor je to bilo v veljavi doslej. O tem odločajo te organizacije same, seveda v skladu z obrambnimi potrebami svojega območja in širše družbene skupnosti. Organizacije združenega dela so dolžne ustanoviti enote in ustanove teritorialne obrambe, kakor je to predpisano z občinskimi ali republiškimi načrtom.

Medtem ko je JLA stalen in razvit ter bojno sposoben dejavnik tudi v mirni dobi, pa se enote in ustanove teritorialne obrambe organizirajo in pripravljajo med mirnim obdobjem, mobilizirajo in postanejo dejavne v primeru neposredne vojne nevarnosti. Toda mobilizirane morajo biti tudi, ko grozi kakšne druge resne nevarnosti in ko je to potrebno zaradi vaj. Štabi teritorialne obrambe v republikah, pokrajinah in občinah pa delujejo tudi v mirni dobi; njihova poglavna naloga je pripravljati ter organizirati teritorialno obrambo, jo voditi in ji poveljevati.

Vodstvo in poveljevanje v teritorialni obrambi sta urejena po načelih vojaške organizacije. Teritorialno obrambo vodijo in v nji poveljujejo starešine štabov in enot v skladu z zakonom in s pooblastili, ki jih nanje prenese vrhovni komandant oboroženih sil. Za vodstvo in poveljevanje so starešine odgovorni predstojnikom enot in štabov. Pri poveljevanju v teritorialni obrambi veljajo enaka temeljna načela kot za oborožene sile v celoti, in sicer: načelo enotnosti poveljevanja glede uporabe sil in sredstev; načelo enotnega starešinstva in načelo obveznega izpolnjevanja odlokov, ukazov in odredb nadrejenega starešine.

Opredeljena je tudi odgovornost starešine štaba in organa družbenopolitične skupnosti, ki je ustanovila štab. Odgovornost starešin štabov teritorialne

MLADI VOJAKI

obrambe izvira iz ustavne pravice republik, pokrajin in občin, da organizirajo teritorialno obrambo in jo vodijo.

Enote in ustanove teritorialne obrambe, ustanovljene pri organizacijah združenega dela, so sestavni del enotne ureditve teritorialne obrambe občin. Starešine teh enot za vodstvo in poveljevanje so odgovorni nadrejenemu starešini občinskega štaba teritorialne obrambe. Odgovorni pa tudi pristojnemu samoupravnemu organu organizacije združenega dela, ko prevzamejo dolžnost, da zagotovijo obrambo delovne skupnosti. Gmotna sredstva za ustanovitev, pripravljanje in opremo enot zagotovijo organizacije združenega dela same, a seveda s podporo družbenopolitičnih skupnosti, če bi same ne zmogle te naloge. Po novem zakonu bo urejena vzajemna razdelitev bremen za teritorialno obrambo. Organizacije, ki se bodo manj pripravljale, kot pa bi se mogle po svoji zmogljivosti, bodo dolžne primerno prispevati za potrebe drugih organizacij, ki bodo za obrambo pripravile storile več, kot pa jim bodo omogočala gmotna sredstva. To pa bo urejeno z družbenim dogovarjanjem ali s predpisi družbenopolitičnih skupnosti, kjer ne bo družbenega dogovora.

Štabe, enote in ustanove teritorialne obrambe načeloma izpolnjujejo vojaški obvezniki in prostovoljci z last-

nega območja. Vendar bo mogoče pritegniti ljudi in sredstva tudi z drugih območij, če bodo to terjale potrebe in če bo to določeno z razvojnim načrtom.

Zakonski osnutek vsebuje še številna druga določila, ki obravnavajo oborožene sile in teritorialno obrambo v celoti. Tako je tudi predpisano sodelovanje teritorialne obrambe ob velikih naravnih nesrečah. Dalje je določeno, kakšna morata biti orožja in oprema enot. Prav tako bo zakon urejal redno vojaško službo in enotno bo uredil temeljna statusna vprašanja vojaških oseb tako pripadnikov JLA kot teritorialne obrambe.

Značilnost novega zakona je, da poudarja v okviru enotnih teritorialnih oboroženih sil njihov sestavni del — teritorialno obrambo. Enote teritorialne obrambe so razporedene po vsem ozemlju naše države, kar je izrednega pomena za našo vseljidsko obrambo, saj omogoča uspešno vseljidsko vojno v sodobnih razmerah. Te enote so opremljene in usposobljene za najtežavnejše bojne naloge. Njihova prednost pa je, da lahko postanejo izredno hitro dejavne, če bi bilo to potrebno. Novi zakon bo olajšal nadaljni razvoj za neposredno pritegovanje vseh delovnih ljudi, občanov in drugih dejavnikov naše družbe v vseljidsko, narodno obrambo. (Po »Frontu«)

Dva bregova — eno srce

ZAPIS S SVEČANOSTI NA PLEŠCAH PRI ČABRU

Proslava, ki je bila v nedeljo, 4. novembra, na Plešcah pri Čabru, zasluži, da zapišemo o njej kaj več kot o drugih krajevnih proslavah. S svojo vsebino je namreč daleč presežila krajevni značaj. Pripravili sta jo ob krajevnem prazniku Trave krajevni skupnosti Trava in Plešce ob sodelovanju in pomoči obeh pristojnih občin, Kočevja in Čabra. Posvečena je bila desetim žrtvam iz Črnega potoka, ki so jih italijanski okupatorji 2. avgusta 1942 zverinsko pobili na pleškem polju in so pokopane na pleškem pokopališču. Na njihovem skupnem grobu so postavili lepo spominsko obeležje, ki ga sestavlja desetero marmornatih plošč z imeni žrtv in sredi med njimi večja plošča s posvetilom:

GROBOVI, KRAJ BRIDKEGA

SPOMINA,
NAJ SE OB VAS SOLZA ZAISKRI.
NAJ SVETA NAM OSTANE JUNAKOV
VELIČINA,
KI SO ZA NAS V SMRT ODSLI.

To spominsko obeležje so v nedeljo svečano odkrili in svečanost obogatili s čudovitim kulturno-komemorativnim programom, kjer je prišlo dejansko in simbolično do izraza sodelovanje prebivalstva z obeh bregov Čabranke in Kolpe, enotnost, ki je že tradicionalna, ki živi v srcih, ki je povezovala te ljudi v najhujših dneh sovražne okupacije, v vstaji in revoluciji in jih povezuje še dandanes, čeprav spadata občin Čabar in Kočevje vsaka v drugo republiko. O teh ljudeh lahko upravičeno zapišemo: dva bregova — eno srce.

Svečanost, na katero je prišla tudi delegacija RO ZZB NOV Slovenije z vencom, se je začela ob desetih dopoldne. V simboličnem smislu je zbudilo pozornost zlasti deset pionirk z zastavicami in šopki nageljnov, ob desetih spominskih ploščah — za vsako pionirko pa je stal član zveze borcev v uniformi. Tako pionirke kot borci za njimi so bili s slovenske in s hrvaške strani. Nastopile so pionirke osnovnih šol Trave, Čabra in Oslinice, zvrstili so se govori v obeh jezikih — v slavo mrtvim in opomin živim, naj čuvajo priborjeno svobodo in dragoceno bratstvo. Najlepše je izzvenela in požela največ odobravanja pretresljiva zborna recitacija pionirk s Trave pod naslovom »Pred puškami stojim...« Ob njej marsikomu oči niso ostale suhe. Posebno je bila izrazita simbolika sa-

mega odkritja obeležja. O vsaki izmed desetih žrtv je ob plošči stoječa pionirka — izmenoma s slovenske in hrvaške strani — prebrala kratke življenjske podatke in zaprosila za njo stoječega partizana, naj ploščo odkrije, nato pa je položila prednjo šopek nageljnov, povezan z jugoslovansko zastavo. Tako so se pred očmi množice zbranih zasvetile zlate črke imen padlih žrtv: Jože Vesel, Franc Vesel, Valentin Malnar, Jakob Malnar, Filip Tušek, Franc Tušek, Zvonko Borko, Alojz Miklič, Albert Tušek, Franc Ožbolt. Osrednjo ploščo s posvetilom pa je odkril narodni heroj general Jože Ožbolt, domačin iz Belice na slovenski strani Čabranke.

Vsekakor hvale vredna izvedba, nad vse zgovorna simbolika bratstva in povezanosti prebivalstva Čabranske doline ne glede na nacionalno pripadnost ter povezanosti partizanske z mlado generacijo, ki prevzema od nje revolucionarno izročila ter jih nadaljuje in razvija v samoupravni družbi.

Glavni govornik na svečanosti je bil Tone Ožbolt, eden izmed najzaslužnejših organizatorjev vstaje v teh krajih, avtor knjig »Sercerjeva bojna pota«, ki je pred kratkim izšla, in »Dežela Petra Klepca«, ki bo izšla drugo leto pri zavodu Borec. Med drugim je dejal:

»V teh naših slovenskih in hrvaških krajih ni bilo treba ljudem nikdar govoriti o bratstvu in enotnosti, zakaj to je že iz davnine obstajalo v naših srcih, čustvih in medsebojnih odnosih, obstajalo je med zadnjo vojno in po njej ter živi še dandanes... Besede šovinizma nikdar nismo poznali, zakaj naša usoda je skupna, trpka, vezana na to lepo deželico, ki smo ji bili in ji bomo zvesti. Zato je bil tudi osvobodilni boj tod tako neugnan in enoten, da ga še tako močne sovražne italijanske in nemške vojske niso mogle zatreti ter so morale bežati poražene z naše zemlje.«

Ko je tovariš Ožbolt opisoval okupatorsko nasilje, je dejal:

»Med prvimi so požgali vas Papeže, Belico in Bezgarje. Dne 21. julija 1942 so v Zamostu obsodili in ustrelili dvanaest mož in fantov, čez štiri dni pa še pet v Gerovu. V zamoški cerkvi je pred ustrelitvijo župnik Ludvik Žigar nad živimi bral mrtvaško maso. Dne 23. julija so zagorele Žurke, naslednje dne pa je bil zaradi izdajstva napaden partizanski štab v Taborski steni.

Na en sam dan je gorelo 24 vasi slovenske in hrvaške strani te doline.«

Kakšen strahoten davek je morala takrat plačati ta dolina, pričajo tudi podatki okupatorjev oz. fašističnega komisarja Naute. Po popisu, ki ga je dal izvesti, je do septembra 1942 iz tedanjega čabranskega okraja izginilo 55 odstotkov ljudi. Ti so bili ali v partizanih ali postreljeni ali internirani in zaprti...

Na vročo avgustovsko soboto, 1. avgusta 1942, ko so enote polkovnika Perdezanija že pregazile in razdejale našo dolino in se spojile na severnih predelih tedanjega čabranskega okraja z divizijami generala Maria Robottija — takrat je gorela vas Tropeti — je prišlo spet veliko Italijanov iz Čabra v Črni potok. Z vseh strani so obkolili vas, polovili dvanaest mož in fantov ter jih odgnali v Plešce. Zasliševali so jih in jih deset obsodili na smrt. Obsojene so zaprli na podstrežje tedanje karabinjerske postaje, naslednji dan popoldne pa so vkleknjene naložili na kamion in jih tu, na koncu vasi, na njivah, postrelili...

Mrtvi so polne štiri mesece skoraj goli ležali v plitvo izkopani jami. Materje in žene so nenehno rotile komisarja Nauto, da jim dovoli vsaj prekopati mrtve in jih prenesti na to pokopališče. Šele 28. novembra, ko je že zmrzovalo, so jim dovolili prekop.

Mraz je na vso moč pritiskal v dolino in na drevju ob Čabranki se je lesketalo ivje, ko so po dveh urah hoda ženske dospеле v Plešce ter so jih spustili v vas za bodočo žico. Z lopatami so začele rahlo brskati po zemlji, s motikami so jo greble in odmetavale s trupel svojih mož in sinov... ter s solzami kropile njihova že razpadajoča trupla...

Besede, ob katerih človeka spreletava zona... Ob njih se človeku v globini srca poraja srd, ki ne sme ugasniti, dokler ne bodo do kraja premagani vsi reakcionarni sistemi, ki jih poraja slava za nasiljem človeka nad človekom, za osvajanjem, ropanjem in mrharjenjem na tujih tleh!

Svečanost na Plešcah je izzvenela v en sam mogočen klic: Ne pozabimo! Naj mlada generacija spozna, česa je zmogel osvajalet! Naj bodo vsi ljudje naše dežele — ne glede na nacionalno pripadnost — složni in trdni kakor mogočen zid proti vsakomur, ki bi se mu zahotelo prekoračiti naše meje!

FRANCE SUSTERSIČ

Nadaljevanje s 1. strani

najnu potrebno je izvesti ta popis, velja navesti še nekaj v zvezi s prigorci članstva. S tem, da bodo tokrat popisani tudi taki udeleženci NOB, ki doslej niso mogli biti člani ZZB, te pravice tudi s popisom ne pridobijo, če je po statutu nimajo. Statut ostane namreč v pogledu pravic do članstva nespremenjen. Morda bodo med člani posamezniki, ki iz tega ali onega razloga ne bodo želeli biti popisani. Prisiliti seveda ni mogoče nikogar, toda vsem takim bi priporočili, naj upoštevajo splošne koristi, kajti le, če bodo popisani, vsi udeleženci NOB, bomo s popisom dobili predvidene ter vsestransko, nujno potrebne podatke. V. M.

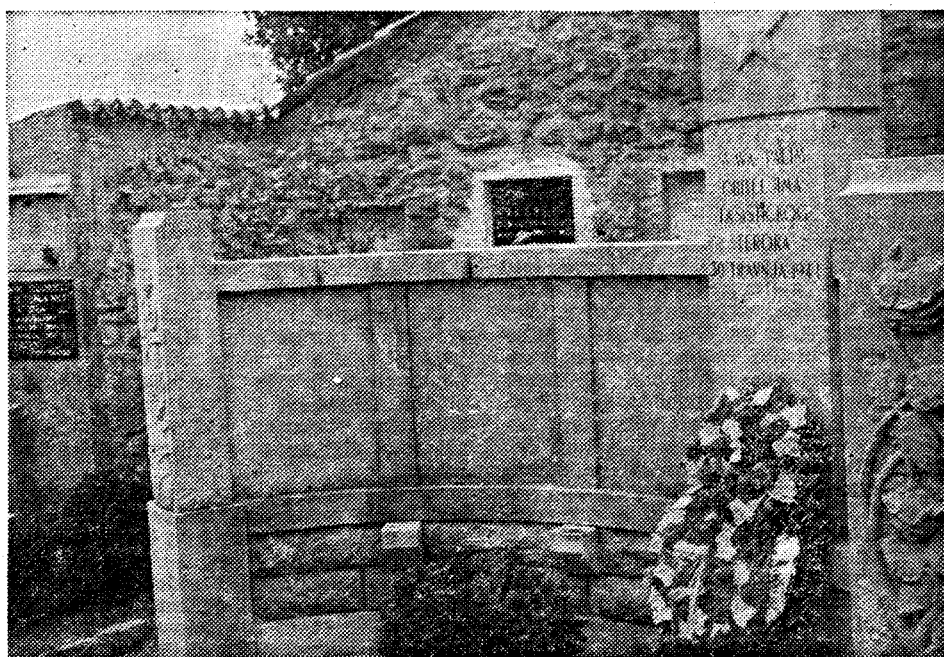
Nacistični zločini v Lipi in v Brkinih

Nedavno sem obiskal Lipo, hrvaško vasico ob meji, oddaljeno le dva kilometra od križišča cest Reka—Trst in Postojna—Rupa pri Rupi. Vas je bila med NOB prizorišče okupatorskega zločina. Zato sem poiskal Josipa Gabršnika, vaškega predsednika ZZB NOV, in s njim ogledal preostale ruševine požgane vasi ter spominski muzej, urejen v nekdanjem poslopju vaške šole, ki so jo bili zgradili vaščani 1884. leta s pomočjo rojaka dr. Ivana Kalčiča, dvornega zdravnika na Dunaju. V obnovljeni zgradbi je lepo urejen otroški vrtec, sejna soba, etnografski in NOB oddelek, posvečen spominu 269 žrtev, zverinsko pobitih 30. aprila 1944.

V Lipo me je vodila želja: ugotoviti podobnost oblik in metod okupatorskega nasilja nad prebivalstvom na slovenski strani v Podgori in Brkinih ter v hrvaški Kastavščini. Videi sem več, kot sem pričakoval. Ze med potjo od Rupe sem opazil, da vodi v naselje lepa asfaltirana cesta, ob njej pa je nekaj ličnih spominskih obeležij. Najpri-

dala 54 borcev. Mnogi so bili v istrski brigadi Vladimira Gortana, ustanovljeni 1. 4. 1944. Njeni bataljoni so sredi aprila 1944 skupaj z enotami slovenskega Istrskega odreda napadali nemške vojaške transporte in postojanke na cesti Reka—Trst in železnicah Pivka—Reka in Divača—Pulj ter drugod. Brigada se je večkrat umaknila pred zasledovalci tudi na slovensko stran v Podgoro, Brkine in celo na Pivko. Bratstvo v orožju je prišlo do poine veljave.

Nemško vojaško poveljstvo za Jadransko operativno cono je organiziralo od 26. 4. do 6. 5. 1944 obsežno ofenzivo proti slovenskim in hrvaškim enotam po Čičariji od Slavnika (kota 1028) na severozahodu do Učke (kota 1936) na jugovzhodu. Iz njihovih virov je raz-

Spomenik 263 žrtvam v Lipi na Hrvaškem.

skih lovcev, esesovski oddelki, italijanski fašisti in slovenski domobrancji med zasledovanjem Gortanove brigade izropali in požgali 6 brkinskih vasi ter pobili 69 ljudi. In sicer: v Tominjah 34, v Podbežah 23, v Zaječju 7, na Pregarju 2 in na Gabrku 3. Večino so pobili tako, da so jih zaprli v lope, jim prestrelili noge, potem pa jih polili z bencinom in žive zažgali, in vendar ni na nobeni hiši, kjer so sežigali ljudi, spominskega obeležja. Obseg pustošenja je bil v Brkinih veliko večji, kot v Kastavščini. Žrtev pa je bilo 18. 5. manj kot 30. 4. le zaradi tega, ker je večina ljudi pobegnila v gozdove pred prihodom morilcev.

Ta dejanja izzvenijo grozovito in za tiste, ki niso doživeli nekako neresnično, žal pa je bila to kruta resničnost. Vendar moram še povedati, da se nisem napotil v Lipo, da bi opisoval grozovita okupatorska početja, ker so to opravili hrvaški tovariši že pred leti mnogo boljše, kot smo podobna dejanja raziskali Slovenci v Brkinih. Priznati tudi moram, da me je bilo pošteno sram, ko me je Gabršnik vprašal ob ogledu muzejskega oddelka NOB, kjer so v treh umetniško zadetih scenah prikazani pohodi Hitlerjeve osvajalne vojske, požgana Lipo in delno obnovljena vas z mlado generacijo, kako smo ta problem rešili v Brkinih?

Priznati sem mu moral, da so nas v Lipo daleč prekosili. Saj Slovenci, ki se radi štejejo za kulturno najnaprednejši narod v jugoslovanski skupnosti, nismo napravili za številne žrtve iz brkinskega območja nič skupnega, kulturno in umetniško tako pomembnega, da bi nam bilo v ponos in bi hkrati služilo prihodnjim generacijam

kot spomenik na žrtve ter na pouk ter študij zgodovine našega najpomembnejšega obdobja — NOB. Naši spomeniki v Kilovčah in Ilirski Bistrici, posvečeni 34 talem iz 4. in 5. 6. 1942, na Ostrožnem brdu in Suhorju, posvečena 5 talem iz 7. aprila in 10. maja 1942, v Tomijah, Podbežah, na Pregarju, posvečeni 69 žrtvam 18. 5. 1944, so tako borni, da bolj simbolizirajo našo revščino in pomanjkanje smisla za veličino NOB, kot pa izražajo naše neminljivo spoštovanje do žrtev. V nekaterih vaseh pa spominskih obeležij še ni. Prav tako nima primernega obeležja bolnišnica Zalesje, v kateri se je od 1943 do 1945 zdravilo 207 bolnikov in ranjencev.

Le kdaj bodo dobile vse žrtve ustrezen, umetniško in pietetno primeren spomenik v Brkinih? Mislim, da bi morali vsi pristojni in borci NOV razmisliti, ali ne bi bilo izredno koristno in pomembno za prihodnje generacije, da bi uredili v spomin na tako številne žrtve fašizma za brkinsko, bistriško in podgorsko območje primerno spominsko muzejsko ustanovo. Skoraj vse občine v Sloveniji so to že storile. Za območja, ki so bile zibelka primorskega partizanstva, pa bi bilo tudi nujno potrebno ta problem rešiti. Mislim, da bi bil prostor za takšno ustanovo v obnovljenem premskem gradu najprimernejši, ker je sam grad zgodovinski spomenik, saj datirajo njegovi začetki že v leto 79. pred našim štetjem kot rimska castra prima, pa tudi njegova lokacija je v kraju, kjer so najprej padle najštevilnejše žrtve za NOB na Primorskem.

MAKS ZADNIK

Pogled na ostanke požganih domov v Lipi na Hrvaškem, kjer so Nemci zagrešili 30. aprila 1944 grozoten zločin.

jetneje me je presenetila obširna, smiselno urejena zbirka kmečkih orodij: sekir, motik, vil, jarmov, posodja in drugih predmetov ljudske materialne kulture, katerih oblike so natančno take kot slovenske na območju Podgore in Brkinov.

»Enaka usoda ljudstva v preteklih stoletjih, je ustvarila enake delovne pripomočke in način življenja,« sem si dejal. Potem pa sem ob primerjavi enakih vojnih strahot zaprepačen še vprašal: »So tudi nacifašistični okupatorji namenili hrvaškemu in slovenskemu ljudstvu na tem območju enak konec — smrt v plamenih?«

Kako so nacisti in fašisti pokončali Lipo? Lipo je imela pred 2. svetovno vojno 90 hiš. V vaški skupnosti je živelo 520 prebivalcev, ki so bili med italijansko okupacijo deležni enake usode kot primorski Slovenci in istrski Hrvati. Vaščani so se vztrajno upirali poitalijančevanju in v letu 1937 jih je kakih 100 javno manifestiralo svoje simpatije za republikansko Španijo, kar je fašiste razbesnilo. Ze leta 1941 so ustanovili v vasi celico KPFI, potem pa so se odrasli ljudje postopno vključevali v NOB. Vas je

divizije, general Hans von Hösslin, ki je nameraval stisniti partizanske enote na Učko in jih tam uničiti. Nemški načrt pa se je že prve dni krhal. Prvi bataljon slovenskega Istrskega odreda se je že 27. aprila izvil iz obroča pri Malih vratih severozahodno od Golca. Tudi hrvaški operativni štab za Istro je pravilno ocenil nemške načrte in ukazal Gortanovi brigadi ter delu 1. istrsko-hrvaškega odreda, naj se umakne ta čez cesto Reka—Trst in železnico Pivka—Reka proti vzhodu na območje Klane. Nemci so kmalu ugotovili, da so se jim partizanske enote izvile iz obroča, zato so svoje sile preusmerili proti Podgorji in Klani.

Ljudstvo po vseh vaseh je aktivno podpiralo partizane s hrano in obveščanjem. To pa je Nemce in fašiste še huje razdražilo. 30. aprila je bil del Gortanove brigade razporejen na položajih severovzhodno od ceste Rupa—Klana in je okoli 11. ure z minometi obstreljeval nemška prevozna sredstva na cesti proti Rupi. Okoli 14.30 ure so Nemci in fašisti vdrli iz Šapjan v Lipo. Obkolili so vas, ki je partizani niso branili, in začeli okoli 15. ure splošen napad na neoborožene vaščane. Najprej so izropali ljudem imetje, požgali vas, pobili po hišah in dvoriščih 21 vaščanov, druge pa so odgnali s seboj, češ da jih vodijo v internacijo. Toda na koncu vasi so jim pobrali prtljago in jih stlačili v hišo Katice Jaksetič, teden nja št. 20, jih polili z bencinom in žive zažgali. Tako je bilo v dveh usodnih urah pobitih na grozovit način 263 ljudi. Med pobitimi je bilo tudi 16 ali 17 predšolskih otrok ter nekaj dojenčkov. Pokol sta preživela le en starček in ena ženska. Petnajst dni pozneje so okupatorji pobili še 6 vaščanov, ki so jih zalotili v sosednjih vaseh.

V zaključnem poročilu nemške armadne skupine »von Zargen« o akciji »Braunschweig« iz 6. 5. 1944 so njegovi pisči zapisali, da je bilo pobitih 250, zajetih in zaprtih pa 770 sovražnikov, sami pa so imeli 11 mrtvih in 24 ranjenih vojakov.

Podatki nesporno dokazujejo, da je nemška soldateska pobijala vsevprek, zato nje no vodstvo sploh ni ugotavljalo resničnega števila žrtev in da je nemško poveljstvo štel tudi pobite otroke in starce ter žene za sovražnike rajha, ki jih je treba uničiti.

V naslednjih dneh so se nemške hajke, združene s požigi vasi in odgoni v internacijo nadaljevali tudi v slovenskih podgorskih in brkinskih vaseh Podgraje, Kutežovo, Fabci šdr. Najhuje pa je prišlo nad Brkine 18. maja 1944, ko so pripadniki 136. nemškega polka iz 188. rezervne divizije gor-

REŠITEV KRIŽANKE ŠT. 80

VODORAVNO: AKROBAT, POTRAT, OTIATER, KANTINA, POR, AONEC, SPLET, OKIS, REJEC, ALAMO, RAFALI, PAPIR, MAJORAT, MAJI, SALI, OTO, KONDOR, NM ILIN, TIVAT, ROP, ASTA, NAMA, ANIMATOR, TIT, OC, RAC, NOZ, RI, AMAN, EST, PANORAMA, KR, ZIMSKI, APOLLO, BAZEN, IERCET, VEKOSLAV, DA, AST, KO, AAR, PIRAN, NEPTUN, AGREMA, RAI, OR, ILL, RT.

Izrebane so bile tri pravilne rešitve in prejmejo: Visečo svetilko »Mars I« Venceslav GOSAR, inval. upokojenec, Cerkno 103, p. 65232 Cerkno, — prosto stoječo svetilko »VERA« Metka MARTULAŠ, uslužbenka, »Astra«, Titova 79, 61000 Ljubljana — knjižno nagrado »Kuklux-Klan« pa prejme Draga JERIC, uslužbenka, p. 61290 Grosuplje, stolpič 18.

Prva dva nagrajenca prejmeta nagradi po pošti od Lesne industrije iz Litije, ki je nagrade prispevala, zavod »Borec« pa pošlje knjigo tretji nagrajenki. Uprava lista

fotografija z vprašajem

Na hrbtni strani fotografije, ki jo objavljamo danes piše: »Osebj e partizanske bolnice Pavle na Hudem polju. Kdaj?« Prosimo torej, da nam pojasnite, kdaj in ob kakšni priložnosti je fotografija nastala, in da nam sporočite imena, priimke in partizanska imena za tovariše, ki jih boste prepoznali, pa še kakšno funkcijo so opravljali!

Ne pozablajmo jih!

Tovariš Maks Zadnik je v TV-15 številku 40 z dne 4. oktobra 1973 opisal lik upornika Žerjavanja (Petra Kozloviča) iz Trseke. Težko mi je, da večkrat pozabijo klicati na proslavo obletnice iz naše revolucionarne preteklosti ljudi, kakršen je Peter Kozlovič. Takšne tovariše je treba ne samo vabiti na proslave, temveč jim z vsem spoštovanjem dati mesto na častni tribuni — tega nikar ne pozabimo!

V začetku leta 1946 sem bila po uradni dolžnosti dodeljena kot učiteljica-tečajnica na službovanje v Istro, kjer je bila po zlomu fašizma potreba največja in kjer so bili ljudje željni slovenske šole in besede. Nameščena sem bila na osnovno šolo Trsek pri Marezigah v Slovenskem Primorju. To šolo so si vaščani Trseke sami izposlovali, dotlej so hodili otroci v sosednje Truške. S kakim veseljem in zanosom so uredili učilnico nad gospodarskim poslopjem in s kakim veseljem so sprejeli slovensko učiteljico medse — to je res enkratno! Mladina s pionirji je učilnico okrasila, vaščani so se prej popravili okna in vrata, z udarniškim delom smo se skupno nadaljevali pri urejanju prostora pred šolo itd. Prišel se je celodnevni štirirazredni pouk, za kar ima zasluge predvsem tov. Peter Kozlovič in njegova družina, kjer sem tudi stanovala. Poleg njih seveda še vsi zavedni vaščani, vendar so bili organizatorji prav Kozlovičeva družina. Vsi so delali tudi na političnem področju: P. Kozlovič — sekretar ZK, žena Amalija pri AFZ, hčerka Lidija pri mladini, Cvetka pri pionirjih. V taki vasi, pri takih ljudeh je bilo lepo učiti in delati na političnem področju. Otroci, danes že sami očetje in mamice, so

poleg učenja v šoli še pridno pomagali staršem pri delu. Se pred poukom s prvo zoro so vstajali, okopavali vinograd, tako da so od utrujenosti zadrževali in kako jih ne bi imel rad in jim pustil malce spanja — pa čeprav med poukom. Kasneje smo se s starši le pogovorili, da otrok potrebuje dovolj spanja in smo raje organizirali predvečerno pomoč pri delu v vinogradih. In kako so se javljali vsi vprek za nastop na proslavah... Delovni so bili vsi: žene, moške, mladina in pionirji, vsi tako prizadevni in ponosni na svojo slovensko šolo! In ko smo šli na telovadni nastop 1. maja 1946 v Trst, ter nas Angleži, boječ se gotovo množice zavednih ljudi, niso pustili v Trst in so nam pri Ankaranu zaustavili ladjo, smo se vsi do zadnjega odločili, da gremo peš v Trst! Šli smo prek Hrvinov ilegalno — tiho in bosi ter utrujeni sicer vsi z veseljem nastopili. No, nazaj so nas le pustili. Vrnili smo se ponosno v Trsek — kakšno zadoščenje je bilo to za mladino in vse! Več takih in podobnih dogodkov s te čudovite vasi v koprskem okraju je bilo sedaj. Na kasnejših službenih mestih sem pri pasivnosti otrok in odraslih dajala za zgled te čudovite ljudi iz časov mojega prvega učiteljevanja, te preproste, a tako pridne šole.

Se danes, ko sem že upokojena, imam rada te dobre, zavedne ljudi, za katere prepričani in zavednost je pripomogel prav Peter Kozlovič in vsa njegova družina. Tako lepo je bilo delati v tem kraju, da me je resnično težko prizadelo to, da se verjetno iz malomarnosti pozablja te tihe, mirne in zveste prvoborce in preporoditelje vasi!

MALCI COP

Medicinci, padli v NOB

Janko Arnšek

Rodil se je 3. aprila 1916 v Ljubljani. Na medicinsko fakulteto se je vpisal leta 1935 v Ljubljani in končal 4 semestre. V gibanje OF se je vključil v Ivančni gorici, kjer je bil njegov oče učitelj, pa tudi v Ljubljani. Italijani so ga ustrelili kot talca skupaj z osmimi tovariši 14. oktobra 1942 v Gramozni jami v Ljubljani.

Magistrala AVNOJ

Predsedstvo zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije je sklenilo poslati zvezni skupščini, zveznemu izvršnemu svetu in vsem republiškim ter pokrajinskim izvršnim svetom predlog, naj bi do letošnje proslave dneva republike ali na sam dan tridesetletnice drugega zasedanja AVNOJ poimenovali cesto, tako imenovano južno magistralo »magistrala AVNOJ«.

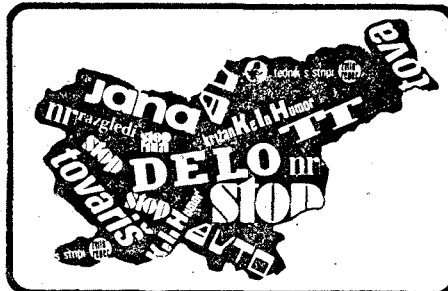
Ta glavna cesta je ena naših najdaljših cest (ali povezava številnih cestnih zvez) od meje pri Trstu proti Postojni in Ljubljani, nadalje proti jugu pa v naslednji smeri: Grosuplje — Kočevje — Črnomelj, Vrbovsko — Delnice — Ogulin — Otočac — Slunj — Titova Korenica — Bihać — Bosanska Krupa — Bosanski most — Mrkonjić grad — Šipovo — Jajce — Donji Vakuf — Bugojno — Travnik — Novi Travnik — Busovača — Visoko — Sarajevo — Ilidža — Trnovo — Foča — Plevlja — Bijelo polje — Prijepolje — Sjenica — Tutin — Novi Pazar —

Kosovska Mitrovica — Vučitrn — Priština — Lipjan — Uroševac — Kačanik — Skopje — Titov Veles — Djevdjelija. Naprej čez grško mejo se cesta nadaljuje proti Solunu. Pri Foči pa se odcepi pomemben krak: Nikšić — Titograd — Skadar.

PRAZNIKI SFRJ

Včasih so tu in tam med našimi ljudmi še zmeraj nejasnosti, kateri dnevi so razglašeni za praznike naše samoupravne skupnosti (države) in koliko dni (po en ali dva dni) praznujemo posamezne praznike. Letos februarja je izšel zelo kratek in jasn zakon o praznikih SFRJ (Uradni list št. 6, 8. februarja). Koristno je, da se seznanimo z njim. Zakon je začel veljati 17. februarja letos. Po tem zakonu ima Jugoslavija pet družbenih praznikov: novo leto, ki ga praznujemo dva dni (1. in 2. januarja); 1. maj, praznik dela, ki ga praznujemo 1. in 2. maja; 9. maj, praznik zmage; 4. julij, dan borbe, in 29. november, praznik republike (praznujemo ga 29. in 30. novembra). Po dva dni praznujemo torej tri praznike na leto: novo leto, praznik dela in praznik republike. Če pa je praznik v nedeljo, velja prvi naslednji dan kot praznik (ali dva dneva po nedelji, če gre za dvodnevni praznik).

Ob dnevi družbenih praznikov ne delajo upravni organi, organizacije združene dela in druge družbene organizacije. Pač pa je 9. maj delovni dan. M. G.

TEH NEKAJ BESED
JE NAMENJENIH SAMO

PRIMORSKIM ROJAKOM,

RAZTRESENIM ŠIROM
SLOVENIJE!

ČE BI BILI RADI
OBVEŠČENI
O DOGAJANJH DOMA,
POTEM VAS VABIMO
K PREBRANJU

PRIMORSKIH NOVIC,

KOPRSKE IN GORIŠKE IZDAJE!

Letna naročnina 56 din!

Naročnike sprejema:

Uredništvo Novic v KOPRU, Ulica OF št. 12
Uredništvo Novic v NOVI GORICI, Delpinova ul.

FRANCE SLOKAN:

STARA PRAVDA

Še nekaj dni po tem, ko se je začel zastoj uporniške vojske, so se oblastniki najbolj bali Gregoričevega pohoda, ker so očitno precenjevali številčnost oddelka. Niso tudi vedeli, da je nesreča pri Krškem povzročila hudo malodušje med kmeti v Zasavju in na Štajerskem, kjer so zvedeli o strašnem pokolu. Zato se Gregoričevemu oddelku ni več pridružilo med pohodom kaj več kmetov, da bi kmečka vojska narasla v dovolj močno silo ali vsaj v takšen plaz, kakršen je bila prve dni.

Thurnov oddetek, ki je bil sicer številčno najmanj trikrat do štirikrat slabši od uporniške vojske pri Krškem, je lahko dosegel 5. februarja tako prepričljivo zmago pač zato, ker je z izurjenim vojaštvom bliskovito in popolnoma nepričakovano napadla uporniški oddetek na pohodu proti Kostanjevici. V vrstah uporniške vojske je nastala zmeda in uporniki se niso mogli iz meteža razviti v obrambno črto. Na to pa niti niso utegnili pomisliti, ko so se zbegani začeli umikati nazaj proti Krškemu. Napadalci so jih divje zasledovali in verjetno pobijali že med umikom. Najbrž se jih ni niti več mnogo rešilo, ko so prišli v mesto. Branili so se v mestnem stolpu in v štirih hišah, a ne dolgo. Soldateska se je potem znesla tudi nad meščani. Oropala je mesto. Zgodovinarji ocenjujejo, da je padlo in utonilo v Savi — mnogi so se hoteli rešiti čez reko z begom — okrog tristo kmetov. Vendar natančne številke žrtv tega nesrečnega boja ni mogoče ugotoviti. Vprašanje je tudi, a niso vsaj posamezni ubežniki, ki so se rešili iz pokola, zasejali malodušja med uporniki po prostranih gospodstvih, kamor so se pač zatekli. Thurnova soldateska se potem v oropanem Krškem ni

ustavljala, marveč je pohitela navzdol ob Savi na mokrsko gospostvo, kamor jo je klical na pomoč Gregorijanec.

Tudi na Hrvaškem je plemstvo že v nekaj dneh po začetku upora začelo ukrepati. Ban Drašković je zbral podatke o dogajanju do 1. februarja, vendar si še ni mogel ustvariti jasne podobe. Naslednji dan pa je spoznal, da je mobilizacija stanovske, plemiške vojske proti upornikom nujno potrebna. Poveljstvo nad njo je zaupal podbanu Gašparju Alapiću. Ta je takoj začel zbirati svoje vojske na svojem gospostvu in na sosednjih področjih. Glavnina te vojske pa so bili oddelki vojaštva iz Banske krajine v okolici Siska, kjer so sicer stražili mejo pred Turki. Toda tokrat so se gospodi kmetje zdeli bolj nevarni kot pa Turki. Alapić je 8. februarja prispel v Zagreb z okrog pet tisoč konjeniki in pešci. Vojska se je napotila po Hrvatskem Zagorju proti upornikom in je še med potjo nabrala nekaj vojakov.

Ofenziva fevdalcev proti kmečki vojski se je dejansko začela 5. februarja, predvsem z napadom Thurnovega oddelka na upornike pri Kostanjevici. Nekateri zgodovinarji menijo, da je bil ta spopad, čeprav prvi večji med uporom, sploh eden največjih med vojno kmetov in plemičev. Toda prava moč kmečke vojske se tedaj ni mogla pokazati in vsa hrabrost upornikov, ki so se obupno branili potem še v Krškem, je bila zaman. Brez pomena bi bilo ugovarjati, ali je bil poveljnik oddelka kmečke vojske na desnem bregu Save, dovolj izkušen in ali bi se bilo mogoče izogniti nenadnemu silovitemu napadu sovražnika. Večina zgodovinarjev meni, da je moral biti upor že po zgodovinski nujni, glede na to, da je bil tedaj fevdalizem še premočen, propasti, tako da bi bili kmetje prej ali slej premagani, čeprav bi še nekaj časa znagovali. Posamezniki pa spet obžalujejo napake kmečke vojske, kakor da je bilo to odločilno za izid vsega uporniškega gibanja.

Za duh časa in kulturno raven plemstva je značilno sicer kratko Thurnovo poročilo o bitki pri Krškem 5. februarja 1573:

»Na hitrico sporočam gospodi, da sem zbral nekaj plemičev, uskokov in podložnikov, skupaj okrog 500 mož in da sem se ob enajstih dopoldne z njimi odpravil nad uporniške kmete. Ko pa so me opazili — bilo jih je okrog 2000 — so takoj zbežali proti Krškemu. Jaz pa sem

poslal v naskok konjenico. Tako smo z božjo pomočjo pobili mnogo teh kmetov. Še mnogo več pa jih je med samim begom utonilo v Savi. Utegnilo bi jih biti okrog 300. Uskoki so silno divjali in ropali.«

Tako je torej plemstvo pobijalo kmete — »z božjo pomočjo«, kakor da je klalo ne le svoje, marveč tudi božje sovražnike, tako rekoč v božjem zavezništvu. Zatiiranje kmečkega upora je bilo gospodi »sveta vojna« in zaslugi pred bogom je imel toliko večjo, kolikor več sovražnikov gospode in samega boga, je kdo pobil.

Iz Thurnovega poročila pa razberemo lahko tudi nekatere posamezne, pomembnejše značilnosti o bitki, čeprav so podatki zelo skopi. Thurn pravi, da so kmetje začeli bežati, brž ko so ga (njegov oddetek) opazili. Zdi se, da je hotel poudariti, češ, jaz pa se nisem ustrašil, čeprav jih je bilo kakšnih dva tisoč. Napadel je tako, da je kmečko vojsko obkolil od leve in desne. Pri tem je treba predvsem opozoriti, da je na gruče upornikov najetela konjenica. Vselej znova bi bilo treba poudariti, da je v bitkah plemiške vojske s kmeti navadno odločala konjenica. Kmetje pa konjenice niso imeli in se proti konjenikom niso znali in ne mogli braniti, zlasti ko so bili v strnjenih vrstah. Zato je razumljivo, da so kmetje pri Kostanjevici (ali nekje med Kostanjevico in Krškim) začeli bežati, brž ko so zagledali sovražnika — predvsem njegovo konjenico. Nasploh je bilo mogoče konjenico laže opaziti kot pehoto. Thurn sicer ni poročal, da je njegova konjenica dohitela kmete že med begom, preden so prišli v Krško, vendar je treba s tem resno računati, saj so pač konji bili hitrejši od ljudi. Vendar vseh pešcev kmečke vojske tudi niso mogli pobiti na tem lovu na ljudi. Med begom so se vsaj postopno razkropili. Ko so pribežali v mesto, se niso mogli vsi zateči v hiše in utrdbe, zlasti še, ker je morala med njimi vladati precejšnja zmeda. Konjenici pa tudi niso mogli drugače uiti, kakor da so se vrgli v Savo. Bila je zima, in v hladni ter deroči vodi oblečeni ljudje, pač niso mogli preplavati široke reke, če so sploh znali plavati.

Morda ni brez pomena, da je Thurn omenil, češ da so uskoki silno divjali in ropali. Verjetno bi bilo, da je Thurn hotel vso krivdo za razdejanje v Krškem zvrči na

(Nadaljevanje na 6. strani)

Moja srečanja s Prežihovim Vorancem

Prvo Vorančevo knjigo novel Samorastniki sem bral junija 1942, ko sem kot okrožni aktivist delal v Loškem potoku. Do tedaj sem bral slovenska francoska in ruska klasična leposlovna dela. V Vorančevih Samorastnikih sem občutil posebno umetniško moč.

S Prežihovim Vorancem sem se večkrat srečal v Beogradu v letih 1945—1949, ko sem bil zvezni poslanec. Beno Kotnik (tudi poslanec) in Prežihov Voranc sta bila velika prijatelja. Kotnika sem spoznal spomladi 1944 v koroških gorah.

Ob prvem srečanju z Vorancem sem Prežihu povedal, da sem že v Franciji zvedel za njegovo ime, ker sem tedaj dopisoval v Glas izseljencev o naših razmerah; ta časnik je urejal Tomo Brejc. V Glasu izseljencev je bil tudi oglas za Leninova dela, ki so tedaj izšla v slovensčini v založbi Horizont. Tomo Brejc mi je pisal iz Pariza, naj za slovenske delavce naročim Leninove knjige. Naročil sem Leninova dela za 28 delavcev. Ko me je Tomo Brejc obiskal, je povedal, da je Lovro Kuhar velik koroški komunist, ki vodi knjigarno Horizont v Parizu, in da tudi piše. To se je zgodilo okrog novembra 1937. Pisal sem Prežihovemu Vorancu, da nas 28 izmed 140 delavcev v Franciji prebira Leninova dela.

Ko sem se jeseni 1945 v Beogradu srečal z Vorancem, mi je povedal, da mi je pisal, ko je bil v knjigarni Horizont, in mi poslal knjigo Ruska ustava (iz leta 1936). Povedal sem mu, da smo leta 1937 v Franciji prebirali vse, kar so napisali vodilni ruski politiki. Prežihov Voranc nam je priporočal, naj razen Leninovih del prebiramo tudi druge ruske knjige, zlasti klasična dela iz 19. stoletja. Tedaj smo se delavci — najsi smo bili jugoslovanski, poljski, italijanski, francoski ali češki — z vsem pogovarjali o urejenosti ter življenju v Sovjetski zvezi. Vse, kar smo dobili napisanega o ruski deželi, smo z navdušenjem prebirali celo po večkrat. Res pa je, da nas niso obiskovali slovenski izobraženci, komunisti, ki so tedaj živeli v Parizu, a pogosto so prihajali francoski in italijanski komunisti iz Pariza. Vsak delavec, ki je tedaj delal v francoskih gozdovih, se je štel za komunisto.

Mi iz Jugoslavije smo prejemali slovenske in druge jugoslovanske partijske časnike, in sicer Glas izseljencev, Proleter in Proti glavnjači. Razumljivo je, da smo praznovali skupaj s francoskimi, poljskimi, italijanskimi in drugimi delavci prvomajske praznike v letih 1937—1938. Nismo pa praznovali 14. julija, francoskega državnega praznika, kakor tudi ne jugoslovanskega »praznika zedinjenja« — 1. decembra.

O vsem tem sva se pogovarjala s Prežihovim Vorancem. Omenil sem mu tu-

Prežihov Voranc — domač in preprost, a velik pisatelj

di, da je Martin Kokalj, kulturnik 14. divizije, pri partizanih leta 1942 z navdušenjem govoril o Samorastnikih in o Jamnici. Na poslanskih zasedanjih sem opazil, da je bil Prežihov Voranc dober psiholog; o nekaterih poslancih je natančno vedel, kdo med njimi pošteno ter iskreno govori in kdo ne.

Prežihov Voranc se je zelo zanimal, kako smo preživeli partizanska leta, kako so se partizani vojskovali, kako so bili oblečeni in kako so se hranili, pa tudi, kakšno je bilo razmerje med njimi. Zlasti sta ga zanimala delo in vloga političnih komisarjev; povpraševal pa je tudi, kakšna je bila izobrazba partizanov, kakšno je bilo razmerje v brigadah in odrednih štabih, kakšno vlogo so imeli partijski sekretarji in drugi funkcionarji. Želel je, da bi mu vse to natančneje opisal — partizansko življenje za vsako leto posebej. O tem sva govorila ob vsakem srečanju na njegovem domu, na vrtu. Povedal sem mu, da je bilo vsako leto posebno obdobje partizanskega življenja; tako je bilo leto 1942 od maja do konca julija zelo voharno ter pisano življenje na osvobojenem ozemlju od Rakeka do Kolpe, ko so partizani mislili, da se bo že novembra končala vojna. Zelo so hrepeli po kolektivnem življenju in menili, da bo mo po vojni živeli v najboljših razmerah. Opisal sem mu tudi nadrobnosti n.p.r., kakšna pokrivala so nosili partizani, mu povedal, da je bilo poveljstvo skoraj do konca vojne v slovensčini, dalje, da do italijanske kapitulacije skoraj ni bilo primera, da bi partizani pu-

stili ranjenca na bojišču. Pripovedoval sem mu o veliki skrbi aktivistov in zdravnikov za ranjenca. Zanimal se je zelo tudi, kako so se bojevali koroški borci. Dejal je, da bo obiskal vsako koroško goro, kjer so se bojevali slovenski Korošci.

Priporočil mi je, naj kar največ pišem o partizanski vojski, o pohodih in o partizanskem življenju.

Govoril mi je o svojem novem romanu, ki ga je imenoval Pristrah; povedal je, da bo to zgodovinski roman, napisan bolj napeto kot pa Jamnica. Dejal je, da so nekateri slovenski politiki hoteli, naj bi šel delat v zadržno zvezo, toda če bi to storil, bi ne mogel pisati romanov, saj človek ne more biti pisatelj in politik. Imel je tudi svoje mnenje o gozdarstvu, češ naj bi na vsakih nekaj mesecev ne spreminjali načrtov.

Razumljivo je, da se je zelo zanimal za vse slovensko gospodarstvo, a hkrati mu je bil pri srcu razvoj slovenske kulture. Dejal je, da ga skrbi, ali se bo slovensko pisanje dovolj razvijalo, češ da bo preveč meščanskih pisateljev, premalo pa piscev, ki bi opisovali delavsko in kmečko življenje. To je večkrat omenil.

Leta 1946 sem si ogledoval njegov sadovnjak, ko je bil ves v cvetju.

»Pozimi boš lahko večkrat prišel pokušat mošt,« je dejal.

Zelo se je zanimal, kako živijo njegovi domačini, koroški kmetje; zanimalo ga je, kakšen je bil pridelek, kakšna prireja govedi, in sploh vse, kar je zadevalo kmetijstvo.

Prežihov Voranc je bil pravi koroški kmet, ki je s kmetom delal, čutil in živel.

**kamniška
GORCICA**

sionon
sladek kot sladkor

**DIETIČNI
SLADKOR**

**sladilo za
diabetike**

Po licenci
BAYER Leverkusen
Zvezna republika Nemčija

Polni
PORTOROŽ
prehrambena industrija

200 g
Netto

sionon

pridobljen iz na soncu dozorele koruze

Nadaljevanje s 5. strani

»oprak« pa je drugo soldatesko, ki pač tudi ni prišla v Krško le na kakšno paradu.

Zmaga plemstva pri Krškem je prekrizala načrte uporniškega poveljstva, tako da se je izjalovila odločilna zamisel. Uporniška vojska ni napravila pohoda proti Novemu mestu in se ni končno združila z uskoki, kakor si je zamišljal Gregorič. Uskokom niso bile mar uporniške koristi, zlasti še, ker so bili v razmeroma ugodnem položaju v primeri s tlačani. Mikalo jih je predvsem, kar so lahko dobili neposredno — denar in plen. Ni verjetno, da so čutili s kmeti, in da bi se mogli ogreti za zavezništvo z uporniki.

Tako plemstvu ni več grozila velika nevarnost, da bi se uporniki po zmagi na Dolenjskem, zlasti, ko bi zavzeli Novo mesto, združili z uskoki v Žumberaku. Morda bi uskoški glavarji — vsaj nekateri — ostali vsaj nevtralni, če bi uporniška vojska napredovala po načrtu in dosegala hitre ter prepričljive zmage. Najbrž bi se uskoki kaj hitro pridružili upornikom, če bi se lahko na njihovi strani zanesljivo in hitro obogatili z ropanjem. Na vojni plen so gledali kot na popolnoma zaslužno plačilo in posebno pravico.

Kmečko vojno leta 1573 bi lahko delili na dve kratki obdobji; vsako je trajalo le približno teden dni. V prvem obdobju so bili v ofenzivi uporniki, v drugem pa plemstvo. Plemiška vojska je bila kmalu v veliki premoči. Thurn se je po bitki v Krškem odločil, da bo s kakšnimi tisoč uskoki ugnal upornike v okolici Okičana in Jastrebarskega, kjer so se kmetje že spoprijemali z uskoki. Hkrati bi se nekeje tam Thurnov oddelek pridružil hrvaški plemiški vojski pod poveljstvom podbana Alapića, narkar bi z združenimi močmi napadli upornike na širši fronti.

Thurn je iz Krškega nadaljeval pohod v Mokrice 6. februarja. Pri Mokricah je taborilo okrog 2000 upornikov. Niso se odločili za boj, marveč so se hitro umaknili čez Savo na levi breg.

Še istega ali naslednjega dne je Thurnov oddelek prešel na hrvaško ozemlje na samoborsko gospostvo. Toda pokazalo se je, da hrvaška vojska ni več potrebovala po-

moči, ker je bilo jedro uporniške vojske med Savo in Kolpo že razbito. Alapićev oddelek so premagali uporniki 6. februarja pri Kerestincu. Upornikov je bilo okrog dva tisoč, padla pa je celo četrtina uporniških borcev. Nekaj je bilo tudi ujetnikov, številne pa so namenoma pohabili, kar je tedaj počenjalo plemstvo, češ, da je bilo treba upornike kar najbolj kaznovati. Aleksić se je po zmagi pri Kerestincu bahal, da je pobil kar tisoč kmetov. Že v starih časih je bila pač navada, da se je poveljstvo vsake vojske hvalilo z »velikanskimi« izgubami sovražnika, medtem ko je svoje najrjaji zamočalo. Vendar drži, da so bili med kmečkimi uporniki in plemstvom leta 1573 izredno krvavi. To pa med drugim tudi dokazuje, da so se kmetje pogumno bojevali, navadno do odločilnega konca, ne da bi se skušali umikati, čeprav ni kazalo, da bi mogli premagati poklicno, bolj oboroženo in izurjeno vojsko. Zlasti pa se niso mogli učinkovito braniti pred konjenico.

Oddeleke uporniške vojske pri Jastrebarskem je pregnala najbrž plemiška vojska, ki se je zbrala v okolici Ozlja. To je bila spet konjenica. Kaže, da je prav ta konjenica po že končani bitki pri Kerestincu še lovila posamezne razkropljene upornike. Toda ne le to: plemiški konjeniki so kot Huni divjali po tlačanskih vaseh, pobijali na slepo vse, na kar so naleteli živega, plenili in požigali domove.

Gregorič je na slovenskem ozemlju imel v načrtu od Radeč napredovati ob Savinji proti Celju. Vse kaže, da je računal z naraščanjem kmečke vojske med pohodom, tako da bi uporniki spotoma, med napadi na gradove, pristopali k njegovemu oddelku. Zato je pač mislil, da bo oddelek okrog šesto mož sprva dovolj močen. Usodnega 5. februarja, ko je bila bitka v Krškem, je Gregoričev oddelek prispel v Sevnico, ki se je brez vsakega odpora podredila upornikom. Upravitelj graščine je celo povabil poveljnika na kosilo. Pač pa se je upornikov zelo ustrašil mitničar Winter; vrat na nos je pobegnil v Radeče in tam povzročil preplah.

Že istega dne je skupina upornikov pri Kompolju prešla Savo in napadla boštanjsko graščino. Pri tem napadu so sodelovali domači kmetje. Gregorič je ostal v Sevnici in delal načrt za napad na Radeče. Medtem je pri-

hitel sel s hudo novico, da je bila Kupiničeva vojska v Krškem razbita. Spricho tega se je Gregorič takoj odločil spremeniti smer pohoda. Njegov oddelek se ni takoj napotil v Radeče, kot je bilo prvotno v načrtu, marveč se je zvečer ustavil na Lisci. Gregorič je molčal svojim ljudem neprijetno novico; saj se je upravičeno bal, da bi se jih polastilo malodušje. Sprva se je Gregorič hotel vrniti na Hrvaško in se pridružiti z uporniškim oddelkom Pavla Šterca. Ko bi potem imel dovolj močno vojsko, bi se spet lotil uredničenja prvotnega vojnega načrta na Slovenskem. Nikakor ni obupal in se ni zmedel.

Naslednji dan, 6. februarja zjutraj, se je Gregoričev oddelek napotil v Jurklošter. Brž ko so kmetje zvedeli, da se je kmečka vojska bližala Radečam, se je na področju gospostva Radeč začelo živahno uporniško gibanje na obeh straneh Save. Gospostvo je imelo svoje posesti na kranjski in štajerski strani. Upravitelj gradu si je prizadeval, da bi uredil obrambo. V ta namen je tudi ukazal, da so zadržali vse savske brode na desnem bregu, da bi zadržali upornike onkraj Save. Grad ni imel posadke poklicnih, vojaških branilcev, zato se je upravitelj obrnil na meščane in kmete, naj bi grad branili. V ta namen je 5. februarja sklical kmete na zborovanje. Vendar je bila udeležba slaba. Tudi upraviteljev govor na zboru je imel nepričakovan učinek. Kmetje so začeli odločno vzklikati, da so že storili svojo dolžnost za obrambo gradu — plačali so svoje dajatve, obramba sama pa ni njihova naloga. Nekateri so pripominjali, da uporniki nimajo slabih namenov, marveč, da prihajajo odpravljati krivice. Naj bi torej najhitreje prišli Vihar med zborovalci se je le počasi polegel. Navsezadnje je upravitelj vendar pregovoril kmete, naj pridejo braniti grad. Toda popolnoma jih ni mogel prepričati. Po zborovanju so kmetje srečali domačega kaplana Jurija Kunca, ki je bil očitno na strani upornikov. Spodbudil jih je, da so graščaku odpovedali pokorščino. Naslednji dan ni hotel priti nihče na grad med brambovce. Tržani so se izgovarjali, češ da ne morejo kar tako pustiti nezavarovanega trga. Po vsem, kar se je dogajalo v Radečah, je bilo jasno, da so bila tla pripravljena na upor in da bi uporniki lahko zavzeli grad, brž ko bi prispeli.

Se nadaljuje

Iz naše likovne zakladnice s tematiko NOB: Boža Ilić, Glava mrtve matere

Javno vprašanje Cankarjevi založbi

Cankarjeva založba v Ljubljani je izdala leksikon — »splošno, priročno leksikonsko delo, ki združuje znanje slovenskih strokovnjakov posameznih znanstvenih področij.« je napisano v predgovoru. Toda zgodilo se je, da so izpustili imena številnih glasbenikov, skladateljev, dirigentov in muzikologov, ki so sodelovali in ustvarjali v narodnoosvobodilnem boju. Ze v članku Marijana Gabrijelčiča, ki ga je objavilo »Delo« v soboto, dne 20. oktobra letos, so navedeni naslednji glasbeni ustvarjalci in pedagogi: Radovan Gobec, Rado Simoniti, Rafael Ajlec, Rok Klopčič, Karlo Rupel, Franci Sturm, Makso Pirnik, Peter Lipar, Egon Kunej, Marko Munih, Samo Vremšak, Zvonimir Ciglič, Ubald Vrabec, Janez Höfler, Andrej Rijavec, Jože Sivec, Slavko Mihelič, Janez Kuhar, Boris Čampa in najbrže še nekaj drugih. Glasbena komisija sveta za tradicije pri RO ZZB želi v zvezi s tem sporočiti Cankarjevi založbi naslednje:

1. Leksikon Cankarjeve založbe je nedvomno pomemben dogodek pri nas, saj smo edicijo, kjer bi bili med drugim zbrani tudi temeljni življenjepisni in delovni podatki naših zaslužnih ljudi, pogrešali že dolgo. Iz teh podatkov naj bi beroči izvedel, kaj vse je kdo na tem ali onem področju pri nas naredil oz. kakšen pomen ima v naši družbi.

Glasbena komisija je zanimalo, kako so v Leksikonu Cankarjeve založbe obravnavani glasbeni ustvarjalci, ustvarjalci in vzgojitelji, ki so se v letih 1941—1945 pridružili narodnoosvobodilnemu gibanju in na osvobojenem ozemlju, med partizani, v najtežjih delovnih po-

gojih komponirali, dirigirali, peli, igrali ali poučevali.

Glasbena komisija ugotavlja, da večina od navedenih kulturnih delavcev v Leksikonu CZ ni zajeta. Pri onih glasbenikih pa, ki jih Leksikon CZ upošteva, obdobje 1941—1945 sploh ni omenjeno. Tako se je zgodilo npr. Karlu Pahorju, Marjanu Kozini in Pavlu Sivcu.

2. Menda je odveč znova podčrtavati, da so mnoge skladbe, napisane v omenjenih pogojih med partizani — podobno kot risbe in grafike iz onega časa — ne le umetniški dokument NOB, temveč resnične umetnine, ki jih ne moremo zbrisati, prezreti ali omalovaževati, ki smo jih z uspehom izvajali in jih še danes izvajamo ter kot take tudi visoko vrednotimo.

3. Glasbena komisija zanima:

a) odkod izvirajo neenotnosti v označevanju posameznih področij in dosežkov oz. kakšni so bili redakcijski principi, po katerih naj bi uredniki ravnali enotno;

b) kdo je poleg urednika, ki je v začetku edicije naveden kot sodelavec za glasbeno področje, še odgovoren za to, da je obdobje NOB v glasbi domala izpuščeno, da ni npr. gesla »slovenska glasba«, kjer bi bil — brez ocenjevanja in vrednotenja, kar po mnenju komisije ne sodi v takšno izdajo — zajet tudi čas NOB in

c) kako misli CZ popraviti napake, izkrivljanja in samovoljnosti, ki so se v omenjeni smeri pojavile v Leksikonu?

Svet za razvijanje in negovanje revolucionarnih tradicij NOB pri RO ZZB NOV Slovenije
Ljubljana, 2. 11. 1973

DOLGE BLODNJE

V ponedeljek, 12. t. m., ob 20.35, bomo gledali igro češkoslovaške TV »Dolge blodnje«, ki jo je napisal Dušan Siroky. Prikaže usodo mladega Rusa Leksa, ki so ga zajeli Nemci. Tam je izgovoril iz spomina svoje domače ljudi. Po vojni se je oženil in naselil na Madžarskem. Leto in leta je zaman iskal starše, potem pa mu je prišlo na pomoč urednica nekega časopisa.

Avtor je lani prejel za svoje delo nagrado Intervizije.

SAM MED VOLKOVI

V torek, 13. t. m., ob 21.25, bo na TV druga zgodba Falladinega romana, zgodba z naslovom »Spašina nad Nemčijom«. Inflacijski dobičkarji so se zbrali na posestvu Neulohe. Pagel je opravljal svojo novo službo. Tam je nastopil pustolovski poročnik, ki je začel sodelovati v pripravah, da bi s pučem vrgli vlado.

MARKSIZEM

V sredo, 14. t. m., ob 18.50 se začne novi ciklus predavanj o marksizmu, ki so ga posneli v sarajevskem TV studiu. Predavanja so namenjena širšemu občinstvu. Obravnavala bodo družbenoslovne

znanosti, njihove metode, družbeno strukturo, možnosti vplivanja ljudi na svoj družbeni položaj v naši družbi.

V prvi oddaji je poseben podatek na problemih človekovih izkušenj o lastnem družbenem življenju in na razrednem značaju človekovih spoznanj o družbi.

DELAVSKA TRIBUNA

V četrtek, 15. t. m., ob 19.15, bo četrta oddaja iz tega cikla z naslovom »Prizrenke zase in za druge«. Prihaja iz beograjskega TV studia. Oddaja nas bo seznanila z izkušnjami in zahtevami delavk industrije tekstila iz Prizrena.

ČETRTOVKI RAZGLEDI

Istega dne, ob 20.40, bomo videli oddajo o Romuniji, ki je bila posneta v okviru izmenjave z romunsko televizijo. V obrisih nam daje podobo sosednje in prijateljske dežele.

NEVARNA SREČANJA

Istega dne, ob 21.30, bo prikazana prva od petih zgodb iz napete akcijsko-vojninske serije, ki jo je posnela sarajevska TV. Vsaka zgodba zase bo zaključena celota. Deljanja so zajeta po resničnih dogodkih iz dejavnosti povojne Ozne, ki jih je napisal Petar Oreča.

BOJ SVOBODNI MISLI

Čilška vojaška junta je izdala odlok št. 77, ki postavlja izven zakona vse, kar bi utegnulo spominjati na marksizem. Ne gre samo za politične stranke in delavske organizacije, ampak tudi za prosvetna društva in založbe. Pri tem je prizadeto celo katoliško levčarsko gibanje. Vse njihovo imetje je zasegla država. Najstrožje je prepovedano razširjati na kakršenkoli način marksistično misel. Kdor bo kršil ta odlok, bo kaznovan z zaporom, izgonom ali prepovedjo opravljanja nekaterih služb. Prepovedano je prodajati in širiti tudi dela Puškina, Dostojevskega, Londona, Welsa in podobnih »marksističnih« pisateljev. Marksistična znanost pomeni »žalitev ponosa človeškega dostojanstva«, »nevarna je za svobodoljubne in krščanske moralne vrednote«, skratka, škodljiva je za uresničevanje zamisli »narodne enotnosti«.

Čilski fašisti so s svojimi odkritji dopolnili svoje evropske predhodnike. Nikjer v Latinski Ameriki še niso s tolikšno doslednostjo preganjali tiste misli, ki preveča že skoraj ves svet.

V KULTURI NI NE LEVIH NE DESNIH KONCEPTOV

Na nedavni seji aktiva komunistov v Društvu makedonskih književnikov so razpravljali o idejnih vprašanjih v znanosti in kulturi. Duško Popovski, predsednik komisije za idejna vprašanja CK ZKM, je kritiziral dogmatizem, nacionalizem in elitizem, ki se kažejo v nekaterih delih. Pisatelj Milan Djurić nov je med razpravo izjavil: »Potegniti moramo mejno črto med anarholiberalizmom z malomeščansko miselnostjo na eni ter dogmatizmom, ždanovizmom in stalinizmom po drugi strani. Za to, kako naj bi formulirali naš novi koncept kulture, literature, estetike in kritike, ni niti levih niti desnih mo-

beležke

delov, vsi pač izvirajo iz naše akcije, naše revolucije in naših tradicij.«

SPOMINSKE ZNAČKE

Zvezni odbor za proslavo 30-letnice II. zasedanja AVNOJ je dal pobudo za izdelavo posebne jubilejne značke. Pripravil jo je akademski slikar in udeleženec tega zasedanja Božidar Jakac. Značka bo imela spominsko vrednost. V prodaji bo po vsej Jugoslaviji, in sicer po deset dinarjev. Zainteresirani občani, borci in krajevne organizacije jo lahko naročijo pri zavodu »Magistrat«, Mestni trg 4, v Ljubljani.

Spominska značka za 30.letnico II. zasedanja AVNOJ

Pravljica o Vanču

Po daljšem času smo spet dobili lepo domačo slikanico za naše najmlajše bralce. Partizanska knjiga v Ljubljani je te dni dala v prodajo Ivana Potrča »Pravljico o Vanču«.

Zgodba govori o dečku Vanču, čigar starši so odšli v partizane. Po smrti babice je ostal sam. Na poti se mu pridruži muc Mrjav, katerega gospodarja so Švabi odgnali in jim zažgali domačijo. Skupaj se odpravita, da poiščeta pravico. Naproti jima pride kuža Čuvaj. Tudi njemu so Švabi odgnali gospodarja in v hišo pripeljali nove ljudi, ki jih ni razumel. Razumel pa je partizane, ki so neko noč izpraznili naseljenec kaščo in hlev. Veselo jih je pozdravil in to mu je švabski gospodar zameril. Kot vsak pes tako je tudi Čuvaj zavohal sledi. Sklenil je, da jih popelje tja, kjer poznajo pravico. Ko je padel mrak, so vsi trije plegli v kotanjo ob poti. Stari Čuvaj ne bi bil čuvaj, ko ne bi pazil na Vanča. In res, ponoči so prišli Švabi. Pripravili so zasedo partizanom, ki so šli po isti poti. Muc se je pognal na Švaba, pes je zalajal, Vanč pa je zavpil. Partizani so bili rešeni. Med bojem je Čuvaj branil svojega prijatelja in pri tem je sam izgubil življenje, toda mali Vanč je tedaj

našel svoje starše in pravico, ki je bila v partizanskih puškah.

Iz vsebine je videti, da je knjižica primerna za novoletno obdaritev. Spada v zbirko »Lastovke«, ki jo priporočata tudi Zavod za šolstvo in Zveza prijateljev mladine. Zbirka ima namen skrbeti za ohranitev mladinskih in literarnih del o NOB, ki naj ostanejo trajna duhovna zakladnica naših otrok zaradi svojih umetniških kvalitiet. V okviru iste zbirke bodo letos izšla še tri dela.

Knjižica je natisnjena na velikem formatu na šestnajstih straneh, za slikovno in barvno opremo pa je poskrbel ilustrator Ive Subić.

POLDE VRBOVSEK

DOSLEJ PODELJENIH 58 NAGRAD »4. JULIJA«

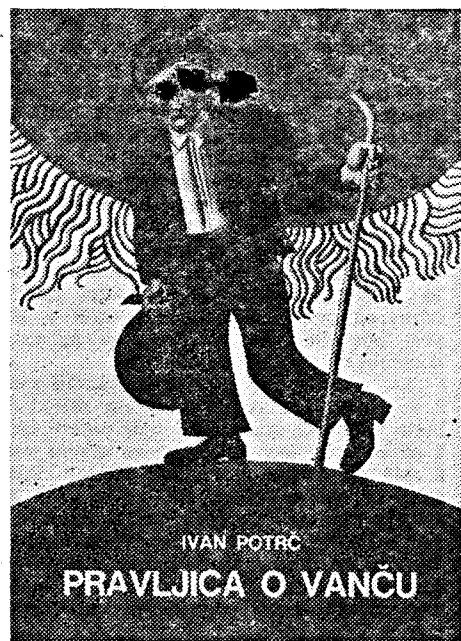
Na zadnji seji predsedstva ZZB NOVJ v Beogradu so obravnavali delovanje sveta sklada zveznega odbora ZZB NOVJ za podeljevanje nagrad »4. julija«, sklad je bil ustanovljen pred petimi leti in letos so podelili petič nagrade.

Med ocenjevanjem delovanja sveta sklada so ugotovili, da so bila vsa nagrajena dela izbrana glede na pereče potrebe, da v naši znanosti, kulturi in umetnosti gojimo, utrjujemo in prenašamo na mladi rod izročila naše socialistične revolucije. Odločitno merilo, da je bilo kakšno delo nagrajeno, pa je bila vselej njegova umetniška oziroma znanstvena vrednost. V petletnem obdobju delovanja sklada je svet prejel 410 predlogov, podelili pa so 58 nagrad.

Glede podelitve plaket ZZB NOVJ najzaslužnejšim in najuglednejšim aktivistom ZZB NOV in nekaterim organizacijam ter ustanovam so sprejeli predlog, da bodo prihodnje leto (1974) podelili največ 400 plaket. Število plaket je omejeno glede na to, da pomeni podelitev tega odlikovanja izredno družbeno priznanje. Sprejeli so načelo, naj bi po eno plaketo podelili poprečno na 3000 članov ZZB NOV, razen tega pa bi še vsaka republika in pokrajina dobila po pet plaket. Plakete bodo podelili ob dnevu borca.

POPRAVEK

V prejšnji številki se nam je vrnila na 7. strani neljuba pomota. Napis »Ob 30-letnici obnove slovenskega šolstva na Primorskem« ne spada k naslovu članka »Knjiga o razvoju naše armade«. Bralcem se oprostamo.

ne zamudite

ČEZ 50 LET STARA VOJNA LADJA

Poljska vojna mornarica ima v svoji sestavi tudi petdeset let staro ladjo, ki sicer ni prava vojna ladja, ampak je namenjena za vzgojo novih mornariških kadrov. To je šolska jadrnica »Iskra«, ki so jo zgradili na Nizozemskem leta 1917 in ki so jo deset let kasneje kupili Poljaki in jo vključili v svojo vojno mornarico. »Iskra« je jadrnica s tremi jambori, ima pa 460 ton. Ob začetku druge svetovne vojne so jo zaplenili Nemci, toda po končani vojni so jo Poljaki spet dobili nazaj.

Šolska jadrnica je v tem dolgem obdobju preplula mnoga morja in obiskala 63 tujih luk, med njimi tudi Dubrovnik.

zanimivosti

ZANIMANJE ZA PROTILETALSKE LEOPARDE

Zahodnonemški tank LEOPARD izdelujejo v različnih verzijah. Ena izmed njih je tudi protiletalska (5-PFZ). V tem primeru je tank oborožen z dvocevni protiletalskim topom kalibra 35 mm. Tanki s protiletalskim topom so namenjeni za zaščito oklepnih enot pred napadi iz zraka.

Vse kaže, da imajo vojaški strokovnjaki o protiletalskih LEOPARDIH dobro mišljenje, saj se zanje zanimajo tudi v drugih evropskih vojskah. S temi tanki sta že oboroženi zahodnonemška in nizozemska vojska, kupiti pa jih nameravata tudi Belgija in Italija.

obrambna vzgoja in ljudska zaščita

Tajna vojna računalnikov

Cilj številka 1 sodobnega strateškega vohunstva so trakovi v nasprotnikovih računalnikih, na katerih so programi bombardiranja z jedrskimi izstrelki. Tako trdi pisec članka, ki ga je pred kratkim objavila francoska revija PARIS MATCH.

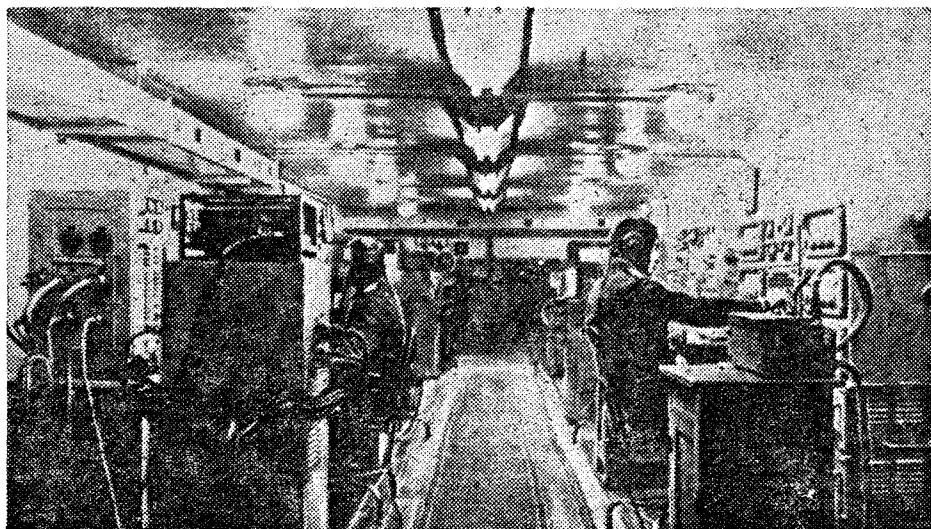
Včasih so vojne dokumente in načrte hranili v obrambnih ministrstvih v železnih blagajnah, do katerih je bilo vohunom skoraj nemogoče prodreti. Časi pa se spreminjajo. Sedaj so najzaupnejši podatki skriti v elektronskih računalnikih.

Kar zadeva gospodarsko vohunstvo, so že znani primeri vlomov v elektronske računalnike in tatvin perforiranih trakov z raznimi podatki. Vse pa kaže, da se je to zgodilo tudi že v vojaškem vohunstvu in da je Penkovski, eden od vodij sovjetske obveščevalne službe, britanskemu Intelligence Service, za katerega je delal, posredoval med drugim tudi strogo zaupne podatke na sovjetskih računalniških trakovih.

Kitajci prehitvajo Američane

Tajna vojna na področju elektronskih računalnikov se začneja že s poskusi, da bi nasprotniku onemogočili uporabljati najbolj dovršene in najsodobnejše računalnike. Zato je izvoz takih računalnikov navadno prepovedan. Kljub temu pa se še vedno najdejo posredniki, prek katerih so nekateri najhitrejši in najsodobnejši ameriški elektronski računalniki ali njihovi deli prispele v Sovjetsko zvezo in na Kitajsko, kjer so jih natančno preučili in jih začeli proizvajati.

Ameriške strokovnjake, ki so nedavno

Računalniški center v eni od sovjetskih raketnih baz

obiskali Kitajsko, je po pisanju lista New York Herald Tribune izredno presenetila ugotovitev, da so Kitajci glede proizvodnje elektronskih računalnikov že sedaj na ravni ZDA, kar pomeni, da prekašajo celo Sovjetsko zvezo. Tako na primer samo tista tovarna, ki so jo obiskali Američani, proizvaja letno tristo najsodobnejših elektronskih računalnikov tretje generacije. Proizvodnja računalnikov je silno zahtevna in je zanjo potrebna izredna natančnost. Za primer naj navedemo vrtnanje luknjic, ki imajo le po šestdeset mikronov. Mikron pa je tisočinka milimetra... To je tako natančno delo, da ga ni moč opraviti z golim očesom, ampak le z mikroskopom.

Sovjetska zveza po mnenju pisca članka na tem področju zaostaja, kar dokazuje tudi neuspeh z Luno XVIII. Domnevajo celo to, da Sovjeti prav zaradi tega, ker nimajo dovolj velikega računalnika, ne bi mogli izpeljati tako zahtevne reševalne akcije, kot so to storili Američani v primeru Apolla XIII. To pa ne velja za področje vojaških izstrelkov. Sovjetska zveza ima tako dovršene elektronske računalnike, da lahko pošlje jedrske orbitalne bombe na katerokoli celino.

Kako je moč priti do trakov s tajnimi podatki? Skoraj nemogoče si je zamisliti, da bi jih ukradel kak vohun klasičnega tipa. To stori lahko le kdo od tistih, ki je stalno zaposlen pri računalniških Trakov pa ne bi ukradel, ampak bi njihovo vsebino prekopiral na poseben registrator in ga izročil nasprotnikovim agentom.

Kako pa je moč ugotoviti, da je super tajna vsebina računalniških trakov prišla sovražniku v roke? To je mogoče na dva načina:

- neposredno z aretacijo vohuna ali
- posredno z ugotavljanjem posledic.

Vse kaže, da so tudi v ZDA z drugim načinom ugotovili, da je del njihovih strateških načrtov prekopiran.

Zakaj so kitajski tehniki obiskovali svoje sorodnike

Ameriški senat je postal pozoren na mnoge kitajske tehnike, zaposlene v ameriških računalniških centrih. Ti tehniki so namreč pogosto hodili obiskovat svoje sorodnike — sicer ne na Kitajsko, ampak na Filippine ali na Japonsko. Imeli pa so sorodnike tudi na Kitajskem, ki so morda nanje izvajali različne pritiske. Kitajski tehniki so imeli vse možnosti, da ob teh obiskih odnašajo iz Združenih držav Amerike tudi perforirane trakove z vojaškimi skrivnostmi.

Zelo je verjetno, da se tudi Sovjeti močno zanimajo za ameriške računalniške skrivnosti. Američani ne dovoljujejo prodaje svojih računalnikov deželam, ki bi jih utegnile odstopiti Sovjetski zvezi. To zlasti velja za računalnike tipa whirlwind in walnut, ki jih uporabljajo ameriške oborožene sile. Whirlwind daje zelo natančne podatke o vodikovih in nevtronskih bombah. Walnut, ki ga uporablja CIA, pa ima avtomatsko memorijo, povsem avtomatizirano biblioteko.

Sploh pa so elektronski računalniki tako zahtevni, da se z vohunsko službo na tem področju lahko ukvarjajo le visoko kvalificirani ljudje, predvsem pa tisti, ki delajo z njimi. Nedvomno so ameriški računalniki slabše zaščiteni od sovjetskih in zato imajo sovjetski agenti v ameriških računalniških centrih lažje delo kot pa na primer kitajski agenti v sovjetskih centrih. V ZDA je bilo doslej že več sodnih razprav proti tehnikom, ki so računalniške načrte in sheme prodajali sovjetskim diplomatom.

Vohuni zelo pogosto delujejo tudi pod

krinko vzdrževalnih ekip. V tem primeru ekipa, ki naj bi jo poslalo podjetje, katero je računalnik dobavilo in ki ga vzdržuje — dejansko pa gre za vohunsko ekipo — računalnik pregleda in ob tej priložnosti vanj podtakne registratorje, ki so zelo majhni, vendar imajo veliko kapaciteto. Ko se na registratorjih nabere dovolj podatkov, jih tehnik-vohun odstrani in jih pošlje svojim gospodarjem.

Strateške skrivnosti na avtomobilskih kartah

Vohunjenje za elektronskimi računalniki se začneja že v tovarnah, ki jih izdelujejo. Vohuni dežel, ki se zanimajo za te računalnike, se skušajo prebiti v same tovarne, kar pa ni tako preprosta zadeva. Večina tovarn, ki se ukvarja s proizvodnjo te vrste, je vpeljala vojaško organizacijo in disciplino, poleg tega pa so te tovarne tudi dobro zavarovane.

Zato je toliko lažje ugotoviti, kdo vse uporablja računalnike in kje jih je najti. V Franciji vsakdo ve, da so strateški računalniki na Albionski planoti, kjer so tudi francoske strateške jedrske rakete. V Ameriki so v vseh silosih, kjer hranijo medcelinske rakete. Kje pa so raketni silosi, to lahko ugotovi vsak otrok, če pogleda na navadno avtomobilsko karto. Na ameriških avtomobilskih kartah so namreč označeni tudi raketni silosi! Kar zadeva sovjetske strateške rakete, je znano, da imajo rakete in računalnike zlasti v vojsklem centru Bajkonur. Ta center leži petdeset kilometrov vzhodno od Aralskega jezera. Precej sovjetskih raket je tudi po silosih vzdolž kitajske meje. Kitajci zanje vedo in so tja brzkone usmerili tudi svoje vohune.

Računalniki so tudi v ameriških jedrskih podmornicah polaris. Ti elektronski računalniki so tako programirani, da lahko pošljejo svoje raketne izstrelke v katerikoli del sveta. Še pred kratkim so bili prepričani, da so jedrske podmornice neranljive, toda leta 1971 so ugotovili, da ni povsem tako. Takrat so namreč odkrili, da nekateri člani njihovih posadk uživajo heroin.

To so ugotovili po golem naključju. Člani posadk so namreč morali redno dajati svoj urin na laboratorijski pregled, zakaj v primeru kake diabetične mrtvičnosti bi se utegnili znajti vsa posadka v hudi nevarnosti. Ob enem od takih pregledov pa so v urinu nekaterih članov posadk odkrili tudi sledove heroina. V tem primeru je bila vsa zadeva toliko bolj nerodna, ker so naravnani pripravljeno storiti vse, celo delovati za tujo obveščevalno službo, samo da bi se lahko redno oskrbovali s svojim mamilom. Pri vsem tem ne gre le za to, da tak vohun lahko nasprotni strani posreduje razne zaupne podatke iz računalnikov, ampak utegne elemente v računalnikih spremeniti tako, da bi na primer ameriške jedrske rakete padale ne le na Peking ali Moskvo, ampak tudi na Pariz in druga zahodna mesta.

Ze iz teh primerov je mogoče ugotoviti, kako pomembno mesto imajo elektronski računalniki v sodobnem vojskovanju in zakaj so za vse obveščevalne službe postali objekt številka 1.

Berite
PRIMORSKE NOVICE

PROJEKTILI V OKTOBRSKI VOJNI NA BLIŽNJEM VZHODU

Z raketami proti letalom

V sedemnajstdnevni vojni je na golanski in sinajski fronti prvič v vojaški zgodovini prišlo do množičnejše uporabe raket »zemlja—zrak« in do manjše uporabe balističnih raket »zemlja—zemlja«.

Kakšne protiletalske rakete so imele vojskujoče se dežele na Bliznjem vzhodu?

Egipt in Sirija imata v oborožitvi tri tipe takih raket. To so sovjetski izstrelki sam-2, sam-3 in sam-6. Po nepotrjenih vesteh pa imata morda tudi projektil sam-4. Takoj je treba reči, da so to kodni nazivi sovjetskih raket, ki so jih sprejeli in jih uporabljajo v zahodnem tisku, medtem ko izvirni sovjetski nazivi še niso bili objavljeni.

Izraelska vojska je imela doslej le vodljivo raketo tipa hawk.

Osnovni taktično-tehnični podatki za izraelske in arabske protiletalske rakete so tila.

Hawk je vodljiva raketa ameriške izdelave, namenjena pa je za obstreljevanje nasprotnikovih letal, ki lete na majhnih ali srednjih višinah. Njeno ime je sestavljeno iz prvih črk angleških besed »Homing All the Way Killer« »na vsej poti vodljivi ubijalec«. Gre namreč za polaktivno radarsko samousmerjanje. Posebna radarska antena oddaja žarke proti cilju in ga tako osvetljuje. Odbiti žarki pa so glavi za samousmerjanje kašipot proti cilju — nasprotnikovemu letalu. Na vsakem lanserju (prikolici ali samohodki) so po tri rakete, težke po 587 kg. Raketa ima 35 km vodoravnega in 15 km navpičnega dometa. Sicer pa je raketa dolga 510 cm, čez krila ima 122 cm, debela pa je 36 cm. Osnovna enota je baterija, ki ima šest trojnih lanserjev in radar. Izraelci so že leta 1965 kupili v ZDA 48 lanserjev, sedaj pa jih sami proizvajajo, vendar je njihova elektronika v primerjavi z ameriško nekoliko poenostavljena.

Sam-2 ali »guideline« je vodljiva raketa »zemlja—zrak«, ki je namenjena za obstreljevanje letal na srednjih in velikih višinah. Raketa je sovjetskega izvora. Je zelo znana, saj so z raketami te vrste oborožene mnoge armade v Evropi, Aziji in Afriki, pa celo Kuba. Glede na izurjenost posadk so jo z večjim ali manjšim uspehom uporabljali v vietnamski vojni in v obeh zadnjih izraelsko-arabskih vojnah. S temi raketami so Egiptčani leta 1967 dosegli slabše uspehe, v letošnji vojni pa odlične. Imajo starejši in novejši model te rakete. Startna teža rakete je približno 2500 kg, ima pa 45 km vodoravnega in do 24 km navpičnega dometa. Raketa je dolga 10,5 m.

Osnovna enota je divizion s šestimi lansirnimi mesta in z radarjem za spremljanje cilja, pa tudi z radijskimi napravami za vodenje raket in ustreznimi elektronskimi računalniki.

Sam-3 ali »goa« je vodljiva raketa za boj z letali na srednjih in majhnih višinah. Tudi ta raketa je sovjetskega izvora, z njo pa so oborožene nekatere sovjetske vojne ladje. Kopenska varianta je vgrajena na kamione »zil-157«. Na vsakem kamionu sta po dve raketi. Raketa ima komandni sistem vodenja. To pomeni, da prvi radar spremlja cilj, drugi radar pa raketo, medtem ko komandni računalnik avtomatsko ugotavlja popravke za raketin let in jih po radiu z ustreznimi signali dostavlja v raketo. Raketa je ob startu težka približno pol tone. Njen vodoravni domet je okrog 25, navpični domet pa do 18 km. S temi raketami so dosegli zelo dobre rezultate ob suškem prekopu in na Golanski planoti.

Sam-4 ali »ganef« je vodljiva raketa sovjetskega izvora, namenjena pa je za obstreljevanje letal na srednjih, velikih in zelo velikih višinah. Njena uporaba na bliznjem vzhodnem bojišču še ni potrjena. Na vsakem samohodnem lanserju sta po dve taki raketi. Raketa te vrste ima štiri startne motorje in še en nabojnoreakcijski motor. Vodoravni domet rakete je 80, navpični pa 28 kilometrov.

Sam-6 ali »gainful« je ena od najnovejših rakot sovjetske proizvodnje. Namenjena je za obstreljevanje letal na zelo majhnih, majhnih in srednjih višinah. Zlasti uspešno so jo uporabljali Sirci v bojih na Golanski planoti in okrog Damaska. Naši poročevalci so z lastnimi očmi lahko videli, kako so Sirci s temi raketami pred Damaskom v pičlih petih minutah sestrelili kar osem izraelskih letal. Na samohodnem goseničnem vozilu, ki je šasijske lahkega tanka PT-76, so po tri rakete. To pomeni, da imajo lanserji amfibijske lastnosti. Raketo sam-3 so prvič pokazali na paradi v Moskvi leta 1967. Za to raketo ni na voljo nobenih natančnejših podatkov.

Na višinah pod 2000 metri rakete sam-2 niso dovolj učinkovite in zato morajo v takih primerih uporabljati tudi rakete sam-3 ali še boljše sam-6. Pač pa so rakete sam-2 zelo učinkovite na velikih višinah. Zanimivo je, da so rakete za boj z letali na velikih višinah dvostopenjske in imajo navadno tekoče raketno gorivo. Nasprotno od tega pa so rakete, ki so namenjene za obstreljevanje letal in helikopterjev na majhnih višinah, enostopenjske in uporabljajo trdo raketno gorivo.

STEVAN KORDA

Čaka nas še odgovornejše delo

V ponedeljek, 5. novembra, je bila v Ljubljani redna seja informativno-propagandne komisije pri republiškem odboru Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije. Govorili so o tem, kako je bil izveden zastavljeni program za letošnje leto, potem pa še o programu za leto 1974 ter o nalogah na informativno-propagandnem področju ob skupščini ZRVS Slovenije ter kongresu ZRVS Jugoslavije prehodnje leto. Na seji so prišli do nekaterih ugotovitev, ki bodo brez dvoma zanimive tudi za naše bralce.

Leto dni je preteklo, odkar so pri občinskih odborih ZRVS začeli ustanavljati informativno-propagandne komisije z namenom, da spremljajo ne samo celotno dejavnost organizacij ZRVS in njenih članov, ampak tudi dejavnost na področju obrambnih priprav, kjer delujejo rezervni vojaški starešine, da organizirajo dopisniške mreže in se pri tem povezujejo z uredništvom lokalnih časopisov in drugimi sredstvi javnega obveščanja, da razvijejo široko mrežo v zvezi z naročanjem Naše obrambe in TV 15 in širjenjem strokovne literature za rezervne vojaške starešine, da razvijejo široko informativno-propagandno dejavnost znotraj organizacije ZRVS in navzven itd.

Ne ugotavljamo prvič, da imajo skoraj vsi odbori ZRVS informativno propagandne

komisije; nimajo jih le v nekaterih občinah, kjer se s to dejavnostjo ukvarja kakšna druga komisija. V kadrovskem pogledu so komisije razmeroma dobro sestavljene, vendar kljub temu še ni čutiti rezultatov njihovega dela. S tem seveda še ni rečeno, da v pogledu informativno-propagandne dejavnosti ni bil storjen korak naprej v primerjavi s prejšnjimi leti. V nekaterih občinah v lokalnih časopisih in občinskih glasilih redno poročajo o vseh akcijah organizacij ZRVS in o obrambnih pripravah na sploh, pa tudi v republiških časopisih je vse več prispevkov, največ seveda v TV 15.

Podatki, objavljeni v Vestniku ZRVS Slovenije, kažejo, da notranje informiranje še ni zadovoljivo; izjeme so občine Domžale, Ljubljana Vič-Rudnik, Maribor, Novo mesto, Ormož, Ptuj, Sežana, Nova Gorica, Idrija, Trbovlje, Trebnje in še nekatere. Posledica tega je, da poleg drugih niti občinski odbori ne vedo, kaj se dogaja v njihovih osnovnih organizacijah.

Po v Vestniku objavljenih podatkih bi lahko sklepali, da so marsikateri organizacije ZRVS nedelavne, čeprav v resnici najbrž ni tako. Zakaj potemtakem ne bi občinski odbori poskrbeli tudi za objavo podatkov o akcijah in opravljenih nalogah? V dosedanjih štirih številkah Vestnika ni bilo nobenih vesti iz občin Ajdovščina, Celje, Cerkljica, Gornja Radgona, Kamnik, Kranj, Lenart, Lendava, Ljutomer, Logatec, Ribnica, Sevnica, Slovenska Bistrica, Tolmin in Zagorje, torej iz 16 občin, medtem ko je 18 občinskih odborov posredovalo podatke le po enkrat.

Pridobivanje novih naročnikov za Našo obrambo in TV 15 v glavnem poteka na predavanjih in drugih akcijah, medtem ko je malo informativno-propagandnih komisij, ki bi se te naloge lotile načrtno znotraj organizacije ZRVS in ki bi druge strukture, ki se ukvarjajo z obrambnimi pripravami, opozorile na Našo obrambo, če je še ne prejema.

V večini občin so na Našo obrambo naročeni vsi rezervni vojaški starešine; tako je na primer v Trbovljah, Hrastniku, na Vrhniki, v Trebnjem, Novem mestu, Dravogradu itd. Uprava za narodno obrambo mesta Ljubljane je Našo obrambo naročila za vse krajevne skupnosti na območju mesta Ljubljane. V Trbovljah so letos pridobili 80 novih naročnikov, medtem ko v Trzinu Našo obrambo naročajo tudi v podjetjih; tako je na primer Bombažna predilnica in tkalnica naročila 200 izvodov Naše obrambe in jih razdelila med zaposlene, novih individualnih naročnikov pa je 80.

To pa niso vsi problemi niti ne vsi doseženi uspehi v zvezi z informativno-propagandno dejavnostjo. Nedvomno gre za zelo pomembno področje dejavnosti celotne organizacije ZRVS, ki ga bo treba še posebej obravnavati in se v prihodnje še boljše organizirati. Dosedanje izkušnje in spoznanja, pomanjkljivosti in uspehi v tem hipu vsekakor dajejo možnosti, da izluščimo nekaj poglobljenih nalog, ki se jih je treba lotiti takoj.

Vsak občinski odbor ZRVS bo moral čimprej analizirati dejavnost in učinkovitost svoje informativno-propagandne komisije in oceniti dosedanje rezultate informativno-propagandne dejavnosti znotraj organizacije in navzven. Ugotovljeno stanje naj bo merilo za organizacijske in kadrovske spremembe oziroma dopolnitve na celotnem omenjenem področju. Pri tem je treba upoštevati notranje informiranje (zbiranje in posredovanje podatkov za VESTNIK ZRVS), obveščanje o dejavnosti organizacij ZRVS in drugih obrambnih struktur v lokalnem časopisju, občinskih glasilih, glasilih organizacij združenega dela in drugih sredstvih javnega obveščanja, ter delo poverjeniške mreže (širjenje Naše obrambe in TV-15 ter druge literature, organiziranje slikovnih razstav, o obrambnih pripravah, skrb za predvajanje ustreznih filmov itd.).

Organizirati bo treba redno zbiranje in posredovanje podatkov za VESTNIK ZRVS, pri čemer je treba prikazati celovito dejavnost, dosežene uspehe, pa tudi kritično oceniti delo vsake občinske in osnovne organizacije ter aktivov ZRVS.

Poskrbeti bo treba tudi za kar se da dobro dopisniško mrežo, ki bo prek svojih dopisnikov redno skrbela za dopisovanje o dejavnosti ZRVS in drugih obrambnih struktur v sredstvih javnega obveščanja.

Republiški odbor ZRVS Slovenije pa bo konec januarja 1974 organiziral seminar za vse predsednike informativno-propagandnih komisij pri občinskih odborih ZRVS; tu bodo med drugim obravnavali naloge in način delovanja komisij, dopisniške in poverjeniške mreže.

BOJAN FERTIN

6. OKTOBER 1973: Prvi dan četrte izraelsko-arabske vojne in prvi izraelski ujetniki...

VOJAŠKOPOLITIČNI KOMENTAR

Spodrezana krila

Prekinitve ognja na bližnjemzhodni fronti pomeni novo obdobje v odnosih med Izraelom in arabskim ljudstvom. Prav te dni potekajo akcije razuma, politični pogovori in pogajanja, na dlani je tudi gašenje žarišč zadnje vojne. Zato, vsaj zaenkrat, topovi molčijo.

Arabci so povsem resnično sprejeli vse pozive in resolucije varnostnega sveta OZN. To so storili predvsem zato, ker so prepričani, da je problem vojne premaknjen z mrtve točke in so se tako odprle možnosti za mirno rešitev bližnjemzhodne krize. Kaj podobnega pa ne bi veljalo za drugo stran, za Izraelce. Sicer tudi oni soglašajo s to ali ono resolucijo, vendar nas dosedanje izkušnje učijo, da je njihovo soglasje le prazna obljuba, ali točneje — taktična zvijača. Iz dneva v dan je očitejše, da trenutna situacija gre na roko Izraelcem ter njihovim načrtom, in se tako poraja nova nevarnost vojaških akcij, ki naj bi izraelski vojski povrnila »bojevnikiški ugled«, hkrati pa utrdile njene dokaj razmajane položaje. Ti in taki računi niso brez krčmarja, ker se je z Nixonovo odločitvijo o bojni pripravljenosti ameriških vojaških sil Izraelu pravzaprav ponudila nova opora. Zato Izraelci niso mirovali. Z vsemi močmi so si prizadevali za šest čimveč novega ozemlja in se šele potem, razumljivo, s stališča sile vključili v pogajanja za rešitev bližnjemzhodne krize. In kot je že znano, je varnostni svet takoj ukrepal z novo resolucijo, ki pa žal ni previdevala nobenih ostrejših kazni za kršilce prekinitve ognja oziroma premirja. Izrael je »luknjico« izkoristil in izigral tudi drugo resolucijo varnostnega sveta OZN. Tako so se pod vprašajem povsem nenadoma našla dobromamerna prizadevanja predlagateljev omenjene resolucije oziroma prizadevanja mirolnih in nevrščenih držav.

Kot je znano, so na Sinaj že prispeli prve čete mednarodnih oboroženih sil in že na prvem koraku naletele na težave: Izrael jim je onemogočil — pa tudi danes na vse kriplje onemogoča —, da bi čimprej prišle do kritičnih točk na dokaj nedoločeni in gibljivi fronti. Pri vsem tem pa je razvidno, da Izraelci ne marajo priči za svojo grabežljivost in pohlepnost po tujem. Z drugimi besedami, osvajaška želja še ni pogašana in zato je povsem logično pričakovati nove izraelske pohode in juriše za zasedbo tega ali onega kosa arabskega

ozemlja. Potemtakem nam ostane le upanje, da se bodo oborožene sile OZN prebile povsod tja, kjer je njihova navzočnost nujna.

Zato ne gre pozabiti na dejstvo, da bo Izrael, tako kot doslej, z različnimi spletkami in zvijačami zaviral uredništve resolucije 242, sprejete novembra 1967. Kajti zahteva »po novih in varnih mejah« ni in ne more biti jamstvo, da bo osvajalec kaj kmalu zapustil tuje ozemlje. Dokazov za to je več, vsekakor pa je pozornosti vredno nedavno angažiranje izraelskih strateških rezerv, ki so se, kot je znano, vključile med drugo in tretjo egiptovsko armado. Tako je pravzaprav bilo videti izraelsko soglasje, da se ogenj prekine. Zato druga stran, Arabci, hudo malo verjame obljubam Izraelcev. Slišati je, da Izraelci utegnejo znova preslepiti Arabce. Zastran tega so v arabskem svetu razni odmevi na resolucije OZN. Marsikdo ni zadovoljen s sedanjim potekom mirolnih akcij, kar opozarja na trenutno neenotnost nekaterih arabskih držav, na njihovo razhajanje v času, ko je politični boj zamenjal orožje. Položaj je torej nevarno predvsem zato, ker je vsem dobro znana trdna in neomahljiva enotnost Arabcev v najnovejšem oboroženem spopadu z izraelskim agresorjem. Toda Arabci se iz dneva v dan zavedajo dejstva, da bo nadaljnji potek dogodkov, med drugim, odvisen tudi od njihove stopnje enotnosti oziroma od usklajevanja njihove politike z akcijami nevrščenih in mirolnih držav. Pri tem vsekakor ne bi smeli pozabiti na prekanjenega izraelskega agresorja, ki tudi danes, ko so umolknil topovi, kuje nove osvajaške načrte in akcije, kar je pripravljen, kot nešteto krat do zdaj, opravičevati z neresničnimi in lažnimi izgovori. Kajti povsem jasno je, da trenutni položaj ne ugaja izraelski osvajaški vojski. Njeni načrti o pregonu egiptovskih oboroženih sil s Sinaja so že zdavnaj padli v vodo. Se pravi, da se izraelska armada nahaja v težavah, v okoliščinah, ki jih ni vajena. Lastno pustolovstvo ji je prineslo veliko nepričakovanih izgub in so tako njene peruti občutno spodrezane. Kljub temu so sile miru dolžne nenehno in budno spremljati obnašanje Izraela in mu ne bi smele dovoliti nobenih »izletov« na tuje ozemlje. Drugače se zna zgoditi, da spodrezana krila s pomočjo od zunaj znova hitro zrastejo.

BRANE JAKOVLEVIČ

SIRSKA RAKETE

Sirijska vojska je med letošnjo šestnajstredno vojno z Izraelom uporabljala tudi balistične rakete taktičnega ali taktično-operativnega pomena. Tip teh raket ni znan, rakete pa so vsekakor sovjetske izdelave. Izraelski generali so se pritoževali, da so te rakete, ki imajo v bojni glavi več sto kilogramov razstreliva, povzročile celo v globljem zaledju občutno škodo.

Sovjetska zveza ima več tipov takih raket, med njimi tudi balistično raketo tipa T-5. Poznamo dve varianti T-5. Raketa T-5 D je nekoliko starejša in ima dolet 50 km, medtem ko ima kasnejša raketa T-5 E nekoliko večji dolet. Izstreljevalna naprava za te rakete je pritrjena na podvozje lahkega tanka PT-76.

Raketa T-5 je dolga približno deset metrov, v premeru pa ima 40 centimetrov. Vsa raketa je težka 2100 kg, sama bojna glava pa 360 kilogramov.

MANJ VOJAŠTVA V CENTRALNI EVROPI

Ameriška vlada bi bila pripravljena zmanjšati ameriške oborožene sile v Evropi za 15 %, če bi prišlo do ustreznega zmanjšanja tudi na nasprotni strani, je izjavil ameriški sekretar za obrambo James Schlesinger. V zvezi s tem je slišati glasove, da bodo ZDA in njihovi evropski zavezniki v kratkem predlagali delam varšavskega sporazuma, naj bi obe strani zadržali v centralni Evropi le po 700.000 vojakov.

To bi praktično pomenilo, da bi se v primeru sporazuma umaknilo s tega območja 28.500 ameriških in 67.500 sovjetskih vojakov. Tudi ameriški kongres je precej časa odločno zahteval, da je treba zmanjšati oborožene sile v Evropi in hkrati s tem omiliti pritisk na ameriško plačilno bilanco. Administracija se tej zahtevi upira, uredništvu pa jo je pripravljena le v primeru, če bi se iz centrale Evrope umaknil tudi del sovjetskih enot.

MILIJON KILOMETROV S TANKOM

Sovjetski praporščik (to je v sovjetski vojski nov čin) Mihail Vasiljevič Petrov je že star tankist s posebno nalogo. Ni pripadnik nobene tankovske enote, ampak je poskusni voznik za nove tanke. Prekuša jih v najrazličnejših okoliščinah. Prvič je sedel v tank že pred vojno, nato se je v tankovskih enotah boril vso vojno, sedaj pa se prevaža v novih tankih. Izračunali so, da je doslej s svojimi tanki prepeljal že približno milijon kilometrov dolgo pot. To je bržkone za to kategorijo tudi svetovni rekord.

NOVOST
NA ODDELKU
GOSPODINJSKIH
POTREBŠČIN! ŠVEDSKI
IZDELKI NILSJOHAN

Lični stenski odpiralci
za kozarce in steklenice
z dodatkom za brušenje nožev,
termometri
za pečite in odpiralci
za tweest kozarce.

II. nadstropje

maximarket
supermarket

dopisniki nam poročajo

MARIBOR

ZRVS KAMNICA ŠE NAPREJ MED NAJBOLJŠIMI

Združenje RVS Kamnica pri Mariboru je med najboljšimi v občini Maribor. Lani so prejeli od republiškega odbora ZRVS srebrno plaketo, letošnji podatki pa kažejo, da so svoj program v celoti izpolnili. Pa ne samo to: z množičnimi organizacijami v kraju zelo dobro sodelujejo, kar so tudi njihovi predstavniki še posebej poudarili na nedavni letni konferenci.

Kot prvi v občini so imeli 28. oktobra letos svojo redno letno skupščino. TONE GODEC, njihov predsednik, je med drugim opozoril, da so njihovi člani pri izvajanju programa sodelovali z 92 ali pa celo še z večodstotno udeležbo. Med člani je seveda nekaj takih, ki jim ta odstotek kvirajo.

Skupaj z ostalimi organizacijami so se njihovi člani udeleževali številnih akcij ali pa celo bili njihovi nosilci. Prav tako tudi sedaj na ustvarjalen način pomagajo pri izvajanju ustavnih dopolnil in pri razpravah o statutih občine Maribor in krajevne skupnosti Kamnica. Še in še bi lahko naštevali.

Na koncu letne konference so se zavzeli, da bodo tudi naprej delali tako kot doslej, da bodo še naprej med najboljšimi organizacijami ZRVS v občini Maribor. Ob koncu so posameznikom podelili priznanja in nagrade za uspešno delo v organizaciji. Tako so prejeli VLADO BERGORSEK, FRANC SPINDLER in mladinska organizacija v kraju praktične nagrade, priznanja pa EDVARD FERLINC, SREČKO KRAJNC, VLADO REGORSEK, BOGDAN VELČER, JANEZ ZRNKO, JOŽE SPEH, IVAN MAVC in mladinska organizacija.

D. MIKLAVEC

ŠMARTNO PRI LITJI

OBDARILI SO DVE ŠOLI

Jugobanka iz Ljubljane je ob dnevu varčevanja darovala po 5.000 dinarjev učencem

osnovnih šol na Mamolju in v Štangi. Sredstva bosta šoli uporabili prihodnje šolsko leto za nakup šolskih potrebščin, ki jih bodo vsi šolarji prejeli brezplačno.

Na obeh podružnicah, ki spadata pod osnovno šolo Franc Rozman-Stane Smartno pri Litiji, dobi večina učencev brezplačno malico, saj izhajajo iz socialno šibkih družin. Oba kraja sta znana tudi iz časov NOB, kar je vplivalo na predstavnike Jugobanke, da obdarijo otroke navedenih šol.

B. ŽUZEK

RADOVLJICA

MLADINA JE AKTIVNA

Člani ZMS radovljiške občine se zadnja leta vse bolj uveljavljajo na vseh področjih družbeno-političnega življenja, zlasti pa v pripravah za splošni ljudski odpor, v vzgoji svojih članov v duhu tradicij NOB in v navezavi stikov z zamejskimi Slovenci.

Pri občinski konferenci ZMS deluje več komisij, ki se ukvarjajo z omenjenimi dejavnostmi in še nekaterimi drugimi nalogami. Izredno aktivna je komisija za SLO, ki jo vodi prizadeveni Branko Kržišnik. Tako lani kot letos je organizirala že več pohodov po partizanskih poteh in v sodelovanju s pripadniki JLA različna srečanja mladine in vojakov. Pred kratkim je skupaj z mladinskim aktivom iz Podnarta v tamkajšnjem kulturnem domu pripravila javni mladinski kviz s temo »Mladi in tradicije NOB«. Pomerili sta se ekipi domačega MA in aktiv ZMS Gostinskega šolskega centra Bled. Uspešnejši so bili domačini, ki so prejeli knjižne nagrade. V kulturnem programu so nastopili moški pevski zbor Svoboda Podnart, ansambel Sone iz Kranja ter »Klub mode«, mladinskega aktiva tovarne Sukno iz Zupuz. To zanimivo prireditev si je ogledalo nad 300 mladih.

Na občane je naredilo izredno dober vtis letošnje sodelovanje mladih na žalnih slovesnostih ob dnevu mrtvih. Učenci vseh osnovnih šol so tako kot prejšnja leta uredili in okrasili partizanske grobove in spomenike v odmaknjenih krajih Jelovice in Pokljuke. Mladi so bili nosilci kulturnih programov kot recitatorji, pevci in govorniki. Mladinci so bili govorniki tudi na vseh osrednjih komemoracijah v Gorjah, na Bledu,

v Dragi, Begunjah in v Radovljici. V Podnartu je MA organiziral pohod k vsem grobovom in spomenikom borcev NOB v njihovi KS.

Naj omenimo tudi, da je uredniški odbor Mladince, glasila občinske konference ZMS Radovljice, pred dnevi izdal posebno številko, posvečeno dogodkom na Bližnjem vzhodu. Gradivo v Mladincu vsebuje vse bistvene podatke iz celotnega razpleta bližnjevzhodne krize, o vlogi neuvrščenih dežel in Jugoslavije ter bo služilo mladinskim aktivom za javno obravnavo na sestankih MA, ki se bodo vrstili v nadaljnjih dneh.

JR

NOVA GORICA

ŽIVAHNA DEJAVNOST OBČINSKEGA ODBORA ZRVS

Občinski odbor ZRVS Nova Gorica je sprejel delovni program rezervnih vojaških starešin na svojem območju. Tako je nad 2220 rezervnih vojaških občin doslej sodelovalo pri javnih razpravah o novi ustavi — usmerjalo ter vodilo razprave pri 47 organizacijah SZDL v krajih novogoriške občine. Niso pa le razpravljali o ustavnih spremembah, marveč so si tudi prizadevali, da bi se načela izpopolnjene ustave kar najhitreje začela uresničevati v našem družbenem in gospodarskem življenju — pri delovnih organizacijah, krajevnih in interesnih skupnostih ter drugih samoupravnih telesih.

Konec septembra je v Novi Gorici predaval o novi ustavi zvezni poslanec Štefan Cigoj. Udeležba članov ZRVS in drugih občanov je bila lepa. Živahna razprava se je razvila o virih dohodkov krajevnih skup-

nosti, zlasti tistih, ki se ne morejo same vzdrževati. Na razpravah so med drugim tudi poudarjali, naj bi z ustavo uredili predpise o vojašini in priznali čas pri vojakih v delovno dobo.

Izvršni odbor občinske konference SZDL Nova Gorica je razčlenil vse dosedanje razprave o ustavi in ugotovil, da je bila udeležba na razpravah dobra, saj se jih je udeležilo nad 13.000 občanov. Žal pa je bilo mladine med njimi le pičlih 2000.

MILE GOJKOVIČ

VELENJE

SLOVENJEGRADČANI ZMAGALI NA STRELSKEM TEKMOVANJU

V okviru prireditev za občinski praznik Velenja je tamkajšnja občinska strelska zveza izvedla tradicionalno tekmovanje z zračno puško na strelišču, ki je bilo odprto prav ob tekmovanju.

Nastopilo je sedem štiričlanskih ekip iz Celja (lanski zmagovalci), Trbovlja, Slovenj Gradca, Portoroža, Postojne in dve ekipi domačih strelcev.

V ekipni konkurenci so tokrat zmagali odlični strelci iz Slovenj Gradca, ki so imeli najbolj izenačeno ekipo — nastreljali so odličnih 1445 krogov od 1600 možnih — drugi so bili lanski zmagovalci Celjani s 1425 krogov, tretja je bila prva ekipa domačinov 1408 krogov, četrta Postojna (nastopila je mladinska ekipa in zbrala 1362 krogov). Sledijo Velenje II. 1323, Trbovlje (nastopili so oslabljeni in so tekmovali s puškami CZ) 1275, sedmi pa je bil Portorož — 1231 krogov.

V konkurenci posameznikov — nastopilo jih je 29 — je presenetljivo zmagal ERVIN SRŠEN iz Celja, ki je nastreljal 369 krogov od 400 možnih (zanimivo, da ni nastopil v ekipi Celjanov, ker se na izbirnem tekmovanju ni uvrstil v ekipo). Drugo in tretjo nagrado sta osvojila Slovenjgradčana Brimman in Kušter s 366 in 365 krogov, četrty je bil mladinec iz Postojne Matjaž Suligoj, ki je prav tako nastreljal 365 krogov (toda njegova zadnja serija je bila za en krog manjša — 91 krogov), peti je bil Jager, šesti Dobovičnik (oba iz Celja) — 361, sedmi Saleznik — 359 (SG), osmi Jerman (Ce) 357, deveti Haber (SG) 355, deseti Nadoh (republišk pioniški prvak z MK puško iz Postojne (355) krogov itd. Organizator je najboljši tri in tudi najboljše v posameznih ekipah nagradil s praktičnimi nagradami.

EDVARD PROGAR

brest cerknica
industrija pohištva jugoslavija
telefon 791-080 telex 31-167

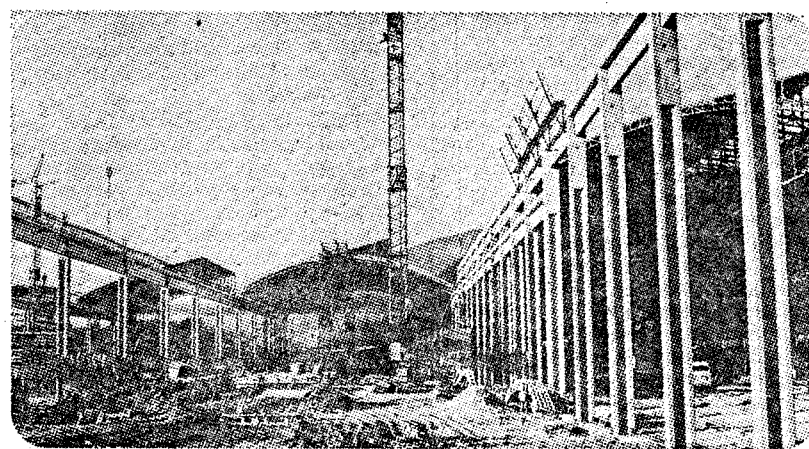

vse
montažno
sistem gorica

obrat
skladišča
kmetijski objekti
industrijske hale
dvorane za šport in rekreacijo

SGP „GORICA“ PE-OGP NOVA GORICA

PRVOMAJSKA 39 — telefon 22-712

Otiški Vrh — »Iverica« v gradnji

ločne hale sistema »gorica«

armiranobetonske montažne ločne hale sistema »gorica« so preizkušene in našim razmeram prilagojena konstrukcija, ki smo jo kot člani generalnega združenja proizvajalcev montažnih betonskih elementov »varese« uvedli pri nas. popolnoma industrijski način proizvodnje omogoča ceno, hitro, natančno in veliko serijsko proizvodnjo konstrukcij, ki so primerne za gradnjo proizvodnih in drugih objektov v vseh klimatskih conah naše države, statiko montažnih elementov nam izdeluje računski center FAGG iz Ljubljane.

opis sistema »gorica«

montažni sistem armiranobetonskih ločnih hal je konstrukcija, ki jo sestavljajo stebri, nosilci, trikotniški in natozno vezjo in korita. zaradi majhnega števila tipiziranih elementov sistema »gorica« je konstrukcija izredno prilagojena tlorisnim zahtevam in rešitvam projektov, bodisi v višini in razponu objekta ali v širini in dolžini sklopa objektov ločnih hal. montažne elemente transportiramo po cesti in železnici, podporno konstrukcijo, ki jo tvorijo stebri in nosilci, montiramo z avto dvigali, stransko konstrukcijo, ki jo tvorijo trikotniški loki z vezjo in korita pa z lahkim gradbenim dvigalom.

sistem »gorica« je primeren za gradnjo vseh vrst — industrijskih, kmetijskih, športnih in drugih gospodarskih objektov.

prednosti gradnje po sistemu »gorica« so:

- lahka konstrukcija
- velika izbira razponov pri zelo vitkih in statično izkoriščenih elementih
- hitra in precizna montaža
- suha montaža
- možnost etapne gradnje
- cenena gradnja
- možnost gradnje v vseh klimatskih conah.

montažne ločne hale so sestavljene iz elementov, ki:

- so izredno precizno izdelani iz visokovrednega armiranega betona
- se izdelujejo v tovarni na industrijski način, neodvisno od vremenskih razmer
- so odporni proti atmosferskim in kemijskim vplivom
- ne zahtevajo nobenih vzdrževalnih del v času eksploatacije objekta.

vzvod za raziskavo materiala in konstrukcij ljubljane — opravlja stalno kontrolo nad celotno industrijsko proizvodnjo montažnih elementov.

PREDSTAVNIŠTVO: LJUBLJANA —

NE MOREM ZAMOLČATI ...

Ko letos obhajamo tridesetletnico pomembnih dogodkov iz druge svetovne vojne, je prav, da se spomnimo tudi ustanovitve 1. in 2. prekomorske brigade, zlasti še, ker je njuna ustanovitev pomenila začetek nastajanja in uveljavljanja prekomorskih brigad na osvobojenem italijanskem ozemlju z oporiščem v Bariju.

Ob italijanski kapitulaciji je bila osvobodena večina dalmatinskih otokov, kjer je bilo tedaj več osvobodilnih enot, večinoma iz vrst domaćinov. Njim sta se novembra in decembra pridružili še 1. in 2. prekomorska brigada, ki sta ju sestavljali predvsem zavezni primorski Slovenci, interniranci in zaporniki iz Slovenije, Istre, Črne gore in Dalmacije. Ti brigadi sta šteli okrog 2500 borcev, večinoma mlajših kot 20 let, pod italijansko oblastjo prisilno mobiliziranih v delavske (kazenske) bataljone. Zbirališče teh brigad je bilo v Carbonariju pri Bariju.

Nekaj časa so okrog tega zbirališča stražili četniki, ki so imeli tam barako in so jih tedaj še zmeraj podpirali Angleži. Snubili so v svoje vrste slovenske fante. Za pristop so vsakemu ponujali po 50.000 lir. S to podkupnino pa niso prav nič dosegli, marveč le, da so jih naši fantje še bolj zasovražili. Kmalu pa so tudi Angleži spoznali, da je prava jugoslovanska vojska Ti-tova, zato so tudi začeli resneje misliti, da bo treba podpreti ustanavljanje prekomorskih brigad.

Naše vodstvo je tedaj tudi doseglo, da je dobilo stražo in oporišče pod svoje poveljstvo. — Obe prekomorski brigadi je sestavljalo sedem bataljonov. Stirje bataljoni so sestavljali II. brigado. Ta se je izkrcala na otokih Brač, Polta in Vis. Trije bataljoni pa so sestavljali I. brigado; kakor se še spominjam, so se izkrcali 2. decembra na Korčuli. Prva brigada je štela približno 1000 borcev. Oboroženi so bili večinoma z italijanskim orožjem, ki ga je sovražnik pustil ob kapitulaciji.

Brž ko smo se izkrcali, je bilo prvo vprašanje, kako naučiti borce ravnanja z orožjem, saj jih je večina poprej orožje komajda videla od daleč. Te skrbi pa so nas kmalu rešili borci dalmatinskih brigad, ki so bili tedaj že na otoku. Ko je bila brigada razdeljena na bataljone, čete in vode, smo se razvrstili na položajih ob obali. Grozila je namreč nevarnost, da bi se izkrcali Nemci, ki so bili na sosednem otoku Pelješcu, od koder so nas dan z dnem obstreljevali. Kljub njihovem obstreljevanju se je brigada redno politično in vojaško vzgajala, saj smo se dobro zavedali, da so nas čakali še hudi boji ter preizkušnje.

To se je tudi prav kmalu zgodilo. V no-

či med 23. in 24. decembrom 1943 so se na Korčuli izkrcali Nemci. Naše enote so to zvedele šele opoldne 24. decembra, ko so Nemci zasedli že velik del otoka. Tedaj je prekomorska brigada imela hude izgube; okrog 300 mladih borcev je izgubilo življenje. Pri reševanju naših enot je opravila pomembno nalogo mornarica. Z majhnimi trgovskimi ladjami je stražila ob obali in reševala preživele borce. Med njimi sem bil tudi jaz s posadko na položaju ob obali v smeri proti Hvaru; mornarji so nas odpeljali na Hvar. Pred odhodom smo umikali večino težkega orožja, da ni prišlo sovražniku v roke.

Ko smo se zbrali in preosnovali na Hvaru, so nas ladje angleške mornarice prepeljale na Vis. Na Visu smo bili le nekaj tednov, ker si je štab 8. korpusa prizadeval, da bi nas prepeljali na celino. Izpopolniti je bilo treba elitne proletarske brigade, ki so imele med peto in šesto ofenzivo občutne izgube. Tako je devet ladij naše mornarice v spremstvu patrolnih čolnov prepeljalo prve dni januarja 1944 na obalo pri Biogradu na moru borce 1. in 2. brigade. Potem smo nadaljevali bojno pot, prebijajoč se med sovražnikovimi postojankami do Drvarja, ki je bil tedaj na osvobojenem ozemlju.

Tam je bil tudi konec skupnih pohodov in bojov 1. in 2. brigade. Polovica 1. brigade je bila dodeljena v 3. krajiško in 13. proletarsko brigado Rade Končar, druga polovica pa v druge enote. Narodnoosvobodilno vojni je preživelo in dočakalo svobodo le nekaj desetih borcev 1. in 2. brigade, kar pač samo govori dovolj, kako velik delež sta prispevali brigadi za osvoboditev. Ob pogledu na prehojeno pot prekomorskih brigad (1. brigada ima domicil v Novi Gorici) pa ne morem zamolčati, da zlasti 1. brigade nikjer nihče ne omenja. (Ko smo se 23. septembra zbrali na proslavi v Koprju, je bila na vabilih omenjena le 2. brigada; ZB NOV v Novi Gorici se vprašuje, zakaj so 1. brigado popolnoma pozabili. Na proslavo ni bila povabljen niti polovica preživelih članov brigade, čeprav vem, da so v Novi Gorici pred leti naredili popoln seznam živčih prekomorcev.)

ANTON GUSTINČIČ

UPOKOJENCI IN INVALIDI PRED ZIMO

Zvezni izvršni svet je 19. septembra dopolnil uredbi o potrošniških posojilih. Po tej dopolnitvi lahko zaposlenci dobijo posojilo za nakup zimskih življenjskih potrebščin. Posojilo lahko znaša največ 1000 din, ni pa potrebna lastna udeležba (gotovinski pogoji). Nosilci posojila in poroki so lahko le organizacije združenega dela, banke pa prepuščajo vso razdelitev posojil

njim. Posojila je treba odplačati v desetih mesecih.

Spričo tega se čutimo upokoenci in invalidi zapostavljeni, čeprav privoščimo zaposlenim delavcem, da jim je olajšana priskrba živeža za zimo. Bredka resnica je namreč, da bomo dobili popravljene pokojnine (zaradi podražitve življenjskih stroškov) šele prihodnje leto, torej sredi zime. Tako bomo spet čakali in se le tolažili spričo lepim prispevkov v časopisju, ki se zavzema za nas in opozarja javnost, češ, zdaj bi bil najprimernejši čas, zadnji trenutek pomagati upokoencem tik pred zimo! Tako se nam vsiljuje neprijetna misel, ali smo res upokoenci kot izbrani, edini, da si bomo življenjske potrebščine za zimo začeli kupovati zadnji, sredi zime? Pri tem pa bi rad posebej opozoril, da se motijo tisti številni upokoenci, ki mislijo, da je vsega tega zapostavljanja kriva naša podružnična skupnost pokojninskega in invalidskega zavarovanja; ta le izpolnjuje navodila nadrejenih organov.

MIRKO VAUDA

Zdravo tovariši kurniji!

Pionirji pionirskega
sredstva K-10 in Koprivne,
se sam najtopleje
kahlajemo na obisk.
Veseli smo, da ste
prav nad našim pionirskim
pohodom preneli potrošništvo
upamo in želimo
da nas boste kmalu obiskali.

Pionirski zdravo!

SERIJA ZNAMK Z LIKI NAŠIH HEROJEV

Skupnost jugoslovanskih PTT podjetij je sporočila, da bo za letošnji dan republike dala v prodajo osem znamk, ki prikazujejo narodne heroje Dragojla Dudiča, Strahila Pindžura, Borisa Kidriča, Radoja Dakića, Josipa Madžara, Zarka Zrenjanina, Emina Durakuja in Lola Ribara. Njihove portrete je narisal na podlagi fotografij akademski slikar Andrija Milenković. Znamke je natisnil Zavod za izdelavo bankovcev. Štiri znamke so po 0,80 in štiri po 2,00 dinarja. Za tridesetletnico AVNOJ so natisnili tudi dve priložnostni kuverti.

LITJA

DEVET ŽALNIH SLOVESNOSTI

Občinski odbor ZZB NOV Litija je pripravil pred dnevom mrtvih pri spomenikih padlim borcem devet žalnih svečanosti, ki so se izvršile 30. in 31. oktobra. Prvi dan so počastili spomin padlih na Vačah, Kresnicah in Jevnici, na dan pred praznikom pa v Kostrevnici, na Javorskem Pihu, v Smartnem, Stangi, Litiji in na Savi. V kulturnem sporedu so poleg godbe na pihala sodelovali moški, mešani in mladinski ter otroški pevski zbori in šolarji, v Litiji in Smartnem pa tudi mladina s krajšim recitalom.

Učenci osnovnih šol so obiskali grobove padlih borcev, jih očistili, položili nanje cvetje ter prižgali svečke. B. ŽUZEK

Imeli smo ljudi

Nada Kodrič

Na Jesenicah smo se v začetku meseca oktobra za vedno poslovili od zaslužne aktivistke Nade Kodrič, rojene Jelinčič.

Kot hči zaveznih primorskih staršev, je zaradi fašističnega nasilja, katerega ni mogla prenašati, že leta 1932 pribežala z brati in sestrami v Jugoslavijo. Bila je med prvimi leta 1941 skupaj z možem izseljena v Valjevo. Po vrnitvi je sodelovala pri vseh udarniških delih ter prejela dve zlati znački. Na njeni zadnji poti so jo spremlili številni medvojni in poveljni prijatelji.

Ob odprtem grobu se je od nje poslovil predstavnik Zveze borcev.

Viktor Korenčan-Povh

Od Viktorja Korenčana-Povha smo se 23. oktobra v Dravljah za vedno poslovili. Rodil se je leta 1897 v Horjulu. Med prvo svetovno vojno so ga poslali še osemnajstletnega na bojišče. Po končani vojni se je uvrstil med Maistrove borce za severno mejo. V stari Jugoslaviji je bil delavski organizator. Član KP je bil od leta 1939. Med osvobodilno vojno je bil v dolomitnem odredu. Ude-

ležil se je tudi kočevskega zbora kot odposlanec. Po vojni je bil vnet družbenopolitični delavec. Ves čas od leta 1958 je vodil ZB NOV v Dravljah. S svojo dejavnostjo je bil zgled mlademu rodu. Bil je nosilec partizanske spomenice in pet drugih odlikovanj.

Boštjan Žagar

Minuli teden smo se na ljubljanskih Zalah poslovili od tovariša Boštjana Žagarja, znanega slovenskega novinarja in trdnega revolucionarja. Omagal je ploden ustvarjalec in nesebičen tovariš ...

Njegovo revolucionarno delo se je začelo na Tržaškem, ko se je kot eden izmed nešteti zatiranih Primorcev udeleževal protifašističnih akcij. Zaradi fašističnega nasilja je moral pred drugo svetovno vojno pobegniti v Jugoslavijo, kjer je dobil zaposlitev kot novinar. Po sovražni okupaciji se je vključil v OF in postal njen aktivist. Okupatorska policija ga je zasledovala, zaprl so ga, bil je obsojen na 25 let ječe. Po kapitulaciji Italije se je vrnil v Ljubljano in nadaljeval delo, tik pred osvoboditvijo pa so ga znova aretirali.

Po osvoboditvi je delal kot novinar v Trstu pri Primorskem dnevniku in v Ljubljani pri Ljudski pravici, nazadnje pa še pri Cankarjevi založbi kot odgovorni urednik revije Vprašanja naših dni. Aktivno pa je deloval tudi v družbenopolitičnih organizacijah, dokler so mu dopuščale moči.

Vsem, ki smo ga poznali, bo ostal Boštjan Žagar v neizbrisnem spominu.

KAKO JE Z DODATKOM ZA BORCE MED BOLEZNIJO

Mnogi naši naročniki nas sprašujejo, ali jim gre dodatek za borca v času, ko so bolni. Vsem prizadetim sporočamo:

Pravico do dodatka za borce imajo upravičenci, ki so v delovnem razmerju s polnim delovnim časom. V času, ko so upravičenci bolni, in torej ne delajo, nimajo pravice niti do osebnega dohodka in tudi ne do dodatka za borca. Pripada pa jim NADOMESTILO OSEBNEGA DOHODKA, v katerega je štet tudi poprečni mesečni znesek dodatka za borca. To nadomestilo pa ni povsod enako. Določeno je namreč v pravilnikih o delitvi osebnih dohodkov delovnih organizacij in v statutu skupnosti zdravstvenega zavarovanja. Nekatere delovne organizacije imajo v svojih pravilnikih določeno, da znaša nadomestilo 90 odst. za prvih sedem dni bolezni in 95 odst. od 8 do 30 dni odsotnosti od dela, druge delovne organizacije pa imajo spet drugačna določila o tem. OSNOVA ZA TE ODSOTKE PA JE 12-MESEČNO POPREČJE DOHODKOV IZ PREJŠNJEGA LETA.

MARIBOR — REPUBLIŠKI PRVAK V KEGLJANJU

Zveza za šport in rekreacijo invalidov Slovenije je 27. oktobra priredila republiško prvenstvo invalidov v kegljanju. Prireditelj tega tekmovanja je bilo športno društvo Maribor. Sodelovalo je osem ekip (80 kegljačev), v borbenih partijah. Do zadnjega seta ni bilo mogoče določiti kdo bo letošnji republiški prvak, saj so bile kegljaške ekipe invalidov Maribora, Kopra in Ljubljane po kvaliteti skoraj izenačene. Vendar je kegljaška ekipa iz Maribora pokazala, da so v njej mojstri v čiščenju in graditvi igre. V dveh borbenih igrah so podrli kar 832 kegljev. Sledijo: Koper s 829, Ljubljana z 801, Trbovlje s 784, Nova Gorica s 733, Ravne na Koroškem s 716, Zveza gluhih Ljubljana »Kometa« s 673 in Hrastnik s 652 podrtimi keglji.

Kosilo in razglasitev rezultatov je bilo v restavraciji »Ljudski vrt«. Predsednik ZRSI Slovenije Stane Lavrič je pozdravil invalide športnike in se zahvalil za njihovo množično udeležbo na tekmovanju ter izročil prvim trem ekipam pokale in trajno last in prehodni pokal zmagovalcu, a vsem ostalim ekipam diplomu za sodelovanje. Podelil je tudi jubilejne plakete ob 20-letnici telesne kulture invalidov Jugoslavije. Prejeli so jih: predsednik SD »Invalidi« Maribor Franci Mercina, dalje Drago Kavčič, Milan Lešnik ter predsednik Zveze slepih iz Maribora Milan Bobinski.

Predsednik društva prireditev Franci Mercina se je v imenu športnikov invalidov zahvalil za udeležbo in sodelovanje ter izročil vsem sodelujočim ekipam okusno spominsko ročno delo.

Da je organizacija tega republiškega prvenstva tako dobro uspela, gre posebna zahvala predsedniku Francu Mercini in njegovim sodelavcem. VINKO BOVCON

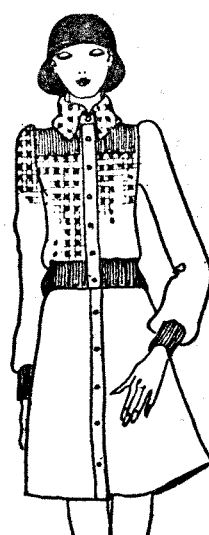

Loma industrija
izdeluje Litija

plexiglas

plošče v različnih barvah in ornamentih ter svetlobna telesa za fluorescenčno in ostalo razsvetljavo; plemenite furnirje, žagan iglavcev in listavcev decimiran les, stavbno pohištvo po načrtih priznanih projektantov ter oblikovane izdelke iz PLEXIGLASA

NAŠA KVALITETA — VASE ZADOVOLJSTVO

modna hiša
modna hiša
modna hiša
modna hiša
modna hiša
modna hiša
modna hiša
modna hiša
modna hiša
modna hiša
modna hiša
modna hiša
modna hiša
modna hiša
modna hiša

Pred nakupom jesenske in zimske garderobe ne pozabite obiskati Modno hišo, ki je za hladne dni pripravila bogato izbiro najrazličnejših sportnih in elegantnih modelov, primernih za vse postave in starosti. Modna hiša vam jamči za dober nakup.

4. maj 1919 na Jesenicah

Ostala pa sta očividno v tesnih priateljstvih stikali tudi še po drugi svetovni vojni, ker ga je Steinacher po Wedenigovem pripovedovanju obiskal še pred svojo smrtjo »ter mu kot tovarišu v obrambnem boju (Abwehrkampf) izrazil svoje spoštovanje in respekt.« (Prim: Kärtnerspiegel, oktober 1972). Le četrti, beljaški Volkswachtbaon je od časa do časa pokazal nekaj več marksističnega, internacionalnega duha, a tudi ta je v končnih odločitvah vedno potrdil nemško nacionalistični koncept koroškega obrambnega boja. Vse to je za čas vojaškega in plebiscitnega boja opisano že v razpravah zbornika »Koroški plebiscit«, (Ljubljana, 1970). V tej zvezi naj le še bolj izrazito kakor v razpravi »Vojaški boji na Koroškem 1918-19« opozorim na letake, ki so jih v bojnih koncih aprila in v začetku maja 1919 metali na slovensko vojaštvo avstrijski aeroplani. To je poglavje o bojnih metodah, ki se jih je posluževalo nemškoavstrijsko vojaštvo in o posebnih učinkih, ki so jih imeli ti letaki na slovenska vojaštva, o politični zrelosti, zavesti dela slovenskega vojaštva.

»Jugoslavija« z dne 8. maja 1919, št. 104 piše: »Vojna zvijača Nemcev. Pred napadom Nemcev na Koroškem so metali nemški zrakoplovi slovenske letake, v katerih naznaja neki četovodja Oblak, da se je izvršil 1. maja v Ljubljani političen in vojaški prevrat, da je dobil vso moč v roke vojaški sovjet, ki ima svoj sedež v šentpetrski vojašnici v Ljubljani ter poziva vojaštvo, naj odloči orožje, kajti vsa koroška dežela nima toliko zavednih Slovencev, da bi za te koroške renegate le en gorenski ali dolenski kmet svojo kri preli.« Letak je tako sestavljen, kakor da se je izvršil v Ljubljani res boljševoški prevrat, in da bi bil letak še bolj verjeten, so navedli, da se je tiskal v Učiteljski tiskarni v Ljubljani. Letake so seve tiskali v Celovcu. Zal, da se je Nemcem ta vojna zvijača posrečila. Letak je povzročil veliko zmedo, mnogi so mu verjeli ter brezumno bežali, ko so Nemci napadli.«

O tem letaku piše neki Josef Brunngeuth v knjigi Kampf um Kärnten (Celovec 1938, str. 160-162) tole: »Med majskimi boji 1919 sem po hipnem navdihu sestavil v slovensčini »rdeči letak«. Tiskarja, kraj in pisca sem postavil v Ljubljano, v slovensko nacionalno središče. Napisal sem ga za jugoslovanske čete, ki so se borile brez navdušenja. Letak sem sestavil po jugoslovanskih vzorcih, ki so se dobro obnesli in v katerih je bila pomešana resnica s pesničenjem. Bila je godlja s komunistično vsebino. Letak se je dobrihal jugoslovanskemu ponosu, obenem pa je razlagal, da je dežela »koroških kalinov in golšarjev«, kakor so nas radi zasramovali, le torišče za oblaščizelnost določenih advokatov in duhovnikov, za katere naj kranjski kmeti sinovi tvegajo svoje glave. Letak je klical v spomin vojaško tovarštvo, ki je med svetovno vojno vladalo med obema narodoma, dobro sosedstvo skozi več stoletij, opozarjalo je na nekulturnost Srbije in na zatirano slovenstvo. Omenjeno je bilo tudi, da se koroški vindišani nikdar niso čutili Slovence in da so resnično neodrešeni bratje ostali v Italiji, da gorjaka ne more biti sredstvo, s katerim bi se moglo pridobiti prijateljstvo Korošcev, vse to počenjanje da je nesmisel, saj ta ozki pas Koroške za Kranjsko tako in tako nima nobenega pomena. Z eno besedo: zadeva je bila prikazana kot donkišoterija (kar je dejansko tudi bila) nekaterih častihlepnih ljubljanskih komedijantov in da je bilo že v svetovni vojni prelite zadosti kmetijske krvi. Izmišljeni vojaški svet Oblak je zato zahteval, da se napravi konec. Hptm. Kohla, desna roka Hülgertha, kateremu sem skupno z dr. Samonigom ta načrt predložil, ga je po kratkem upiranju odobril, naker se je prav na njegovo odredbo dvignil dr. Berchtold z letalom proti Podrožici ter odmetal na tisoče teh letakov. Stvar je uspela, zaželeni učinek, zanesti protibojno razpoloženje v jugoslovanske vrste, je uspel. Cete so drvele nazaj, vzele so letak, ne da bi spoznale potvorbo, s seboj na Gorenjsko. Ljudje niso hoteli več k vojakom in so še sami poskrbeli za razširjanje teh letakov. V Celovcu pa so se širile vesti o revoluciji na Kranjskem. Uredniki posameznih dnevnikov so pohiteli, da nam postrežejo s tem važnim poročilom. Mi smo molčali in se delali tako, kakor da nam je vsa stvar neznana. Poročilo, povzročeno z neko vrsto vojne zvijače, je našlo pot tudi v Svico, v inozemstvo. Jugoslovanski listi so bruhal strup in žolč. Ljubljanska sodišča so uvedla potem, ko so najprvo zaman iskala po Kranjskem vojaški svet Oblak, proti gorenskim fantom kazenski postopek radi upora, veleizdaje in dezertacije.«

V tem pripovedovanju je sicer nekaj pretiravanja, mnogo domišljije, dokazuje pa, za kakšne bedake so imeli koroški Nemci naše vojake.

Ta »Oblakov« letak je omenjen tudi v sejnem zapisniku deželne vlade za Slovenijo z dne 11. maja 1919 (Arhiv Slovenije

— AS). Nekateri vojaki so ga nosili s seboj. Kristan in Prepeluh sta na seji deželne vlade za Slovenijo z dne 13. maja 1919 protestirala proti aretaciji dveh strojepisk ki sta ta »Oblakov« letak prepisovali. V »pripombah k naši prevratni dobi« (Ljubljana 1938, str. 217) pravi Albin Prepeluh: »Tudi »Oblakov« letak je imel svoj učinek.« Misli učinek na moralo slovenskega vojaštva. Za iste letake gre tudi v poročilu slovenskega poveljnika vzhodne koroške fronte, polkovnika Bleiweisa, dravski divizijski oblasti. Med drugim pravi: »Zalibog pa so gojile in netile notice drugih novlin, ki so napadale naše oficirje, tudi pravi boljševozem, ki se je pojavil v zadržanju nekaterih podoficirjev... Od teh pojavov do vojaškega sveta (Soldatenrat), katerega je zvijačno označil zadnji nemški letak, ki je ljubljanski pešpolk tako zbegal (podčrtal U.), pa je le en korak.« (Iz Arhiva Vojno-zgodovinskega inštituta JLA v Beogradu). Ti letaki so bili nedvomno eden izmed važnejših vzrokov zmede, kateri je zapadlo slovensko vojaštvo v bojnih koncih aprila in v začetku maja 1919 na Koroškem. O tej zmede pišejo tudi mnoge koroške farne kronike tistega časa. Izpiski iz teh kronik (ne še vsi) so bili objavljeni od Jožka Hudina v mariborskih Dialogih 1970, št. 10-12: Zvabe: »Dne 4. 5. svetomeška nedelja. Ljudi še precej. Popoldne grozno streljali, upali smo vedno da bodo naši Dravo držali. Toda naše vojaštvo je bilo zbegano po sovražnih letakih in malodušno« (stran 768).

Smihel: »Med slovenskimi vojaki nastane vsled lažnivih letakov, ki jih mečejo nemški letalci, zmeda« (882).

Vogroč: »Dne 2. majnika se je jugoslovansko vojaštvo umaknilo čez Dravo in potem pod vtisom nekega fingiranega letaka iz Ljubljane, kateremu je sedlo na lim, do polovice zapustilo fronto« (885).

O letakih, ki so jih metali nemškoavstrijski letalci na ozemlju, zasedenem od slovenskega vojaštva, piše tudi pisec brošure »Vojne akcije u Koroškoj 1918-19 godine«: podpolkovnik Zdravko Seručar (Vojno-zgodovinski inštitut JLA v Beogradu, 1951, str. 58): »Svoje je storil tudi letak, ki so ga metali Avstrijci: da je baje v Ljubljani ustanovljen Vojaški svet, ki bo koroško za devoto rešil s avstrijskim vojaškim svetom in naj zato slovenski vojaki ne umirajo tako neumno«. V oklepaju še pristavlja Seručar: »Ta in neki prejšnji, marksistični letaki so plod pristnega sodelovanja avstrijskih socialdemokratov s pangermanskimimi šovinisti.« Seručar govori torej še o nekih prejšnjih letakih. Tudi Bleiweis v citiranem poročilu govori o letaku vojaškega sveta v Ljubljani kot zadnjem ter so morali biti torej še neki drugi letaki. Prepis takega letaka iz farne kronike v Humčah (objavljen v Dialogih 1970, str. 886) se glasi:

»Deželni vojaški svet za Koroško. Metali avstrijski zrakoplovi: Tovariši! Štiri in pol leta smo se bojevali za kapitaliste in za dinastijo ter zanje trpeli. Končno se je le zrušila stara in gnila Avstrija in napočil je vsem narodom dan zaželene svobode. Naša sveta dolžnost — vojaki — je, preprečiti, da ne izgubimo našo težko izvojevano svobodo in da se nas vnovič ne izrablj kot gluho sredstvo za nasilne težnje drugih, ki nam nič mar ne gredo. Po celi nemški Avstriji so se v to svrhu že ustanovili vojaški sveti (Soldatenräte), ki so usodo moštva vzeli v svoje roke, ter postavili vojaško disciplino v vsakem oziru na svobodna in prostovoljna tla. Enakim šikanam od strani vaših častnikov ste tudi Vi na milost in nemilost izročeni in boli nas videti, da še vedno ječite pod starim suženjskim jarmom. Mi si nismo nikakoli sovražniki, mi čutimo z vami in hočemo z vami v miru in prijateljstvu živeti, saj smo drug na drugega navezani. Leta in leta smo se skupno z vami rama ob rami bojevali. Ko smo vzeli slovo od Vas, smo si stisnili v znak neskaljenega prijateljstva bratske roke. Mi se hočemo ob Vaši strani v pobratimstvu bojevati za vzvišene cilje mednarodnega proletarijata. Na dan torej tovariši in proč z onimi nasilnimi močotci, ki Vas silijo do nečloveškega boja zoper nas. Vaše brate, proč z vsemi onimi, katerih železna pest Vas še vedno drži pod starim suženjskim jarmom. Živela svoboda! Živela republika! Izbršni odbor koroškega vojaškega sveta.«

Ta koroški vojaški svet gotovo ni mogel govoriti v imenu vodstva nemškoavstrijske vojske, v imenu koroške deželne vlade. Govori tako, kakor da je bil z monarhijo in proglasitvijo nemškoavstrijske republike zrušen tudi že kapitalizem v Avstriji. Seručar ga upravičeno imenuje »plod pristnega sodelovanja avstrijskih socialdemokratov s pangermanskimimi šovinisti.« po moji sodbi še za bolj rafiniran kakor Oblakov letak. Naj sklenem: Poraz in razkroj slovenskega vojaštva na Koroškem konec aprila in v začetku maja 1919, sestavljenega že po večini iz mobiliziranega vojaštva, je bil povzročen tudi z metodami, ki bi se jih poveljstvo koroške nemškoavstrijske vojske in socialdemokratski vojaški sveti morali sramovati. So zlasti polne globokega gosposkega zaničevanja. Iz tega razkroja in preplaha slo-

venskega vojaštva na Koroškem, vojaštvo pri Podrožici in prebivalstvo na Jesenicah ni bilo izvzeto. Ideja skupine jeseniškega delavstva, ne velike sicer, ki je hotela iti nemškoavstrijski vojski z rdečo zastavo nasproti, kaže jasno na lahkovernost dela slovenskega vojaštva, prebivalstva, na neinformiranost. Štefinovi spomini so torej eden izmed virov, ki jih sme zgodovinar pri opisu dogodkov na Jesenicah 4. maja 1919 s pridom uporabljati, obenem kritično kakor vsak vir.

Ko tovariši Sorli to zanika in proti temu v imenu tovarišev koroških borcev protestira, smem reči tudi, da po vsej verjetnosti Sorlija in njegovih tovarišev tedaj ni bilo v bojih pri Podrožici in ne 4. maja na Jesenicah, da so bili na mirnejšem odseku fronte.

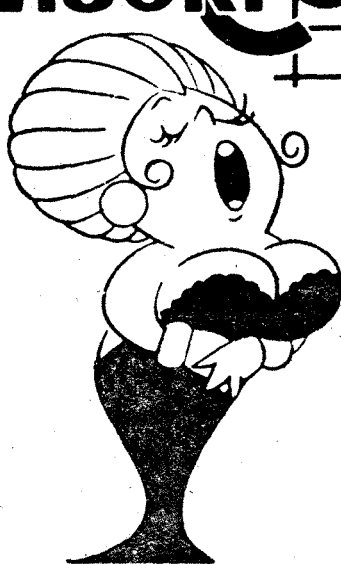
Kljub temu pa sem tovarišu Sorliju hvalen. Dal mi je priložnost, da z močnejšim poudarkom kakor v razpravi »Vojaški boji na Koroškem leta 1918-19« opozorim na nekatere metode nemškoavstrijske vojske, lažnivosti nemškoavstrijske socialne demokracije, vojaških svetov — in na nekatere slabosti slovenske vojske, ki jih je mogoče označiti kot lahkovernost, politično nezrelost. Odkod ta lahkovernost, za katero je politična nezrelost le drugo ime — o tem pa bi bilo treba še posebej govoriti.

KONEC

POPRAVEK

V naslov nadaljevanja tega feljtona v 44. številki se je vrnila neljuba napaka. Pravilno je: 4. maj 1919 na Jesenicah (namesto 1917).

bonboni
VISOKI

VODIJO V KVALITETI

DOBILJANSKE OPEKARNE

LJUBLJANA,
CESTA NA VRHOVCE 2

VAM NUDIJO

modularni blok

stropnik monta — višine 12 cm in 16 cm

pregradni blok — debeline 12 cm v »INDUSTRIJSKI PRODAJALNI« je na razpolago ves ostali gradbeni material (apno, cementni strešnik, salonit, elementi za dimnik itd.)

Kličite telefonsko št. 61-965 ali 61-805

TAKOJSNJA DOBAVA
SOLIDNE CENE

ZA VSE KI SE RADI MODNO
OBLAČITE SKRBI S SVOJO BOGATO
KOLEKCIJO DAMSKIH, MOŠKIH
IN OTROŠKIH MODNIH
PLETENIN

pomagaj si sam...

UNIOR EXTRA

ZELETE PREJEMATI PAVLIHA ZASTONJ?

Da bi bil moj tednik čim bolj razširjen, prosim celjenne bralce za sodelovanje. Bi hoteli pridobiti zame novega naročnika? Pri številnih znanih, prijateljih in sorodnikih ter z vplivom, ki ga imate, boste to verjetno lahko dosegli. Če ste sami z menoj zadovoljni, vem, da ga boste radi priporočili tudi tistemu, ki še ni moj naročnik.

Seveda bom vaš trud primerno nagradil. Za 4 nove naročnike bom zbiralcem pošiljal list PAVLIHA pol leta zastonj, za 8 novih naročnikov pa bodo zbiralci dobivali PAVLIHA zastonj celo leto.

K temu sodelovanju vam tudi šolsko mladino, ki si lahko prisluži celoletno brezplačno prejemanje lista PAVLIHA.

70 let

PeKo

DELAMARIS IZOLA

IZOLA BRAND

riba s povrtnino

- predjed
- izdatna malica
- na weekendu
- na campingu
- na potovanju

ALMIRA

tel. 75-460 telex 34596 yu almira

Komandant Stane in naša vas

General Franc Rozman-Stane, sin majhne slovenskega naroda, je bil poosebljena skromnost. V naši vasi, na Lokvah, je bival kot komandant in tu je tudi spomenik na kraju, kjer se je smrtno ponesre-

Anton Janežič - Tesar

V ponedeljek, dne 5. 11. 1973 ob 23. uri, je v Ljubljani umrl Anton Janežič-Tesar, po domače Hribček z Grosupljega.

Pokojni je bil eden izmed znanih grosupeljskih prvoborcev iz vrst Prve slovenske brigade — II. grupe odredov in nosilec Partizanske spomenice 1941. Po končani vojni je takoj po demobilizaciji v letu 1945 postal najprej, predsednik takratnega KLO

Grosuplje, potem pa je bil vse do leta 1962 predsednik občine Grosuplje. Od leta 1962 pa do svoje smrti je bil predsednik občinskega odbora ZZB NOV Grosuplje in več let tudi član zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije. Od spomladi letos je bil tudi član Republiškega odbora ZZB NOV Slovenije.

Pokojni tovariš Janežič se je po končani osnovni šoli izučil tesarstva obrti. Že v letu 1941 je začel delati za OF in bil preganjan. Toda domačim izdajalcem je ušel in spomladi leta 1942 v Bojanskem borštu pri Muljavi vstopil v Prvo slovensko brigado — II. grupo odredov. V vrstah borcev Prve slovenske brigade — II. grupe odredov se je udeležil borbe na Jančah in znane muljavske bitke, kasneje pa se je skupaj z II. grupo odredov prebijal preko Gorenjske in Stajerske na Koroško. Kasneje je sodeloval še v nešteti drugih borbah na Gorenjskem, Stajerskem in Koroškem ter se v letu 1945 udeležil tudi zaključnih bojev na Stajerskem in Koroškem. Med drugim je bil praporščak II. grupe odredov in nekaj časa tudi komandir štabne zaščitne čete. Zaradi svojih zaslug v NOV je bil v mesecu juniju leta 1943 sprejet v KP Slovenije.

Razen s »Partizansko spomenico 1941«, je bil pokojni Janežič odlikovan tudi z Redom bratstva in enotnosti s srebrnim vencem, Redom za hrabrost, Redom za služe za narod s srebrno zvezdo in drugimi odlikovanji.

čil. Spoznala sem ga leta 1944. Tedaj sem ga videla, ko je vsak drugi dan jezdil v spremstvu štabnih oficirjev in zelo skrbno spremljal položaj naših enot na območju Bele krajine proti Maverlenu ali Starim Zagam. Njegova podoba mi je ostala toliko bolj živo v spominu, ker je obiskal naš dom v Ručetni gori. Po klanecu je na iskrih konjih prijezdila skupina jezdecev. Na čelu je bil komandant Stane. Lojze Potokar, igralec, ki se je vračal iz Črnomlja, kjer je nastopil v Cankarjevem Kralju na Betajnovi, je stopil na cesto in zaustavil jezdece. Povabil je komandanta na kozarček domače kapljice v materinem imenu, ki je stala pred vrati v klet. Stane je zvrnil na konju strogo pogledal dobrodušneža:

»Ni časa! Vojna je!«

Lojze je bil razočaran in čutil se je malo užaljenega, a je razočaranje poplaknil z dobro pijačo.

Stane pa se je nekega toplega popoldne zgodnje jeseni pripeljal z avtomobilom in se ustavil pred zidnico, kakor da bi hotel popraviti, ker ob prejšnji priložnosti ni sprejel vabila. Obiskal je mojo mater, ki je imela opravke v zidnici. Mati je povabila Staneta in njegovo spremstvo v hišo. Bila sem doma in odpravljala sem se na vajo — režirala sem svojo tridejanko z mladinsko igralsko skupino. Ko sem glasno prebrala zadnji stavek, ki bi ga naj izrekla igralka na koncu igrice s posebnim zanosom: »Svoboda je tu...« sem nenadno zagledala na vratih komandanta Staneta. Pogled njegovih oči je bil topel, na obrazu pa mu je ležala globoka skrb. Povabila sem ga z njegovim spremstvom vred v prostor, ki smo ga uporabljali za jedilnico. Sedel je šele, ko so posedli vsi drugi, ob vogalu mize. Ko je prisel na mati, se je zdelo, da sedi tako skromen in zamišljen ob nji kot njen sin.

Ko so odhajali, me je komandant povabil, naj se odpeljem z njimi, da bi ne zamudila na vajo. Prepustil mi je tako rekoč polovico svojega sedeža, da je bil prostor še zame. Na poti se je zanimal za našo predstavo in sam je prebral nekaj strani igre, ker sem imela rokopis pri sebi. Izstopila sem, avtomobil pa je nadaljeval pot proti Lokvam.

Igrico smo potem uprizorili na Lokvah na prostem. Vojaki Stanetovega štaba so pomagali pripraviti oder.

Na njivi sem se zbodla v nogo. Nastopila je zastrupitev. Po kurirju so poklicali zdravnika. Prišel je dr. Bogomir Magajna. Ko je pisal napotnico za v bolnico, nam je povedal žalostno novico, da je padel komandant Stane pri opravljanju svojih dolžnosti. Novica je globoko pretresla vso dolino...

V bolniški sobi sem kot na pol omočična slišala: »Verjetno bo potrebna delna amputacija noge...« Pod noč pa je nad menoj zasijal pomirjajoč, prijazen obraz dr. Magajne. Nikdar ni obupaval in vsem je vlival zaupanje. Reševal je tedaj ranjene pri nesreči v Lokvah in hkrati posvetil pozornost tudi meni. Na debelo mi je namazal nogo z ihtiolom. Zjutraj sem vesela čutila olajšanje. Noga je bila rešena.

Dr. Magajna je reševal, kar se je dalo rešiti. Komandanta Staneta pa ni bilo mogoče rešiti.

Bil je deževen dan, ko je bila zadnja Stanetova pot na Lokvah. Vračala sem se po sedanji »partizanski magistrali«. Srečevala sem sosedo in vsak je po svoje opisoval, kako je bilo, ko se je pripetila nesreča. Vendar se samemu kraju nesreče niso približali, ker je bilo to na kraju, do ločenem za štab v gozdu. Soseda Pavla je

povedala, kako strašno je nesreča prizadela Stanetovo zaročenko...

V trajnem spominu nam bo ostalo vse to iz tistih dni. Z največjim spoštovanjem do izrednega človeka se spominajmo vsega, kar je bilo z njim pri nas v zvezi. Njegov štab je bil v Brezovem gaju — Stanetova baraka. Z gozdne poti vodijo tri v ilovico vsekane stopnice v barako. Na levi pod starim mogočnim hrastom so bili privezani konji. Streha je bila zakrita z zelenjem, da je ni bilo mogoče opaziti od zgoraj iz letala. V baraki se zdi, da je tam ostal košček Stanetovega srca, del njegove ljubezni do ožje gorenjske domovine. Tu so stoli s srčastimi oblikami; ob oknu se nihajo prožne brezove veje in listje trepetajo. Tu je delal komandant, odločal, prejemal, poročal, se shajal s svojimi poveljniki, z zastopniki vojaških misij. Nenehno so prihajali in odhajali kurirji, pa tudi radijski oddajniki je prenašal povelja...

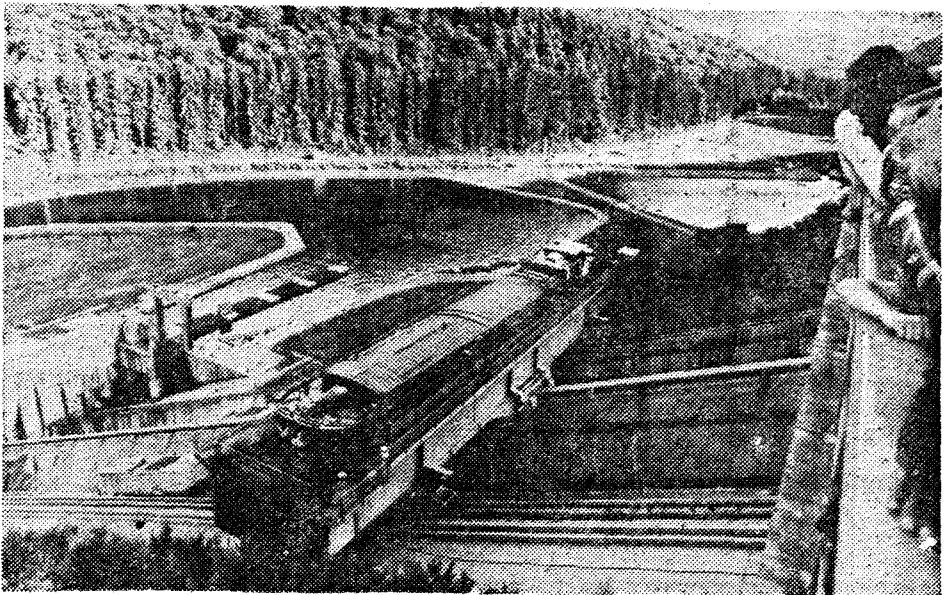
Stanetov spomenik... široka gozdna pot vodi ob njem iz vasi Lokve po belokranjskih stelnjkih. V ozadju so brezovi logi, na levi in desni plodna polja. Stelnjiki so dobili ime: Glavni štab, Sledove, kjer so stale barake, je prerasla praprot, toda za nas je še zmeraj pred očmi vse tako, kakor je bilo tedaj. V tej samoti se zlati ime: Komandant Stane, a ostalo bo svetel ideal še prihodnjim rodovom.

ANICA VRŠČAJ-TROJER

dobra knjiga

najboljši prijatelj

Dvigalo za vlečne ladje v kraju Arzwiller-Saint-Louis v Franciji je eno največjih čudes moderne tehnike. Do 350 ton težko plovilo dvigne 44,5 metrov visoko. Nadomešča sedemnajst zapornic. Po petindvajsetih minutah ladja lahko plove dalje. Edinstvena naprava na svetu je zgrajena na kanalu med Marno in Renom in služi svojemu namenu od 27. januarja 1969. Plovbo je skrajšala za cel dan. Stala je 86 milijonov francoskih frankov. Denar je bil nedvomno pametneje uporabljen kot za atomsko bombo, mar ne?

dobro je, če veste

NA VSAKIH 13 KM ANGLEŠKA CEST PRIDE POVPREČNO PO ENO MOTORNO VOZILO. V Angliji je 257.490 km asfaltiranih cest, ki po njih vozi 16.080.000 motornih vozil. Samo lani je število zasebnih avtomobilov naraslo za 650.000. Anglija se dobesedno duši v prometu.

RUDNINI, KI STA DOBILI IME PO VESOLJCIH. Številna imena slavnih mož so ovekovčena tako, da so po njih imenovali zvezde ali v novejši dobi posamezna področja na Luni. Manj znano pa je, da se dve rudnini imenujeta armstrongit in gagarinit. To sta šele nedavno odkriti — doslej neznani — rudnini. Sovjetski znanstveniki so gagarinit imenovali po prvem vesoljcu, ki je obkrožil naš planet — po Juriju Gagarinu. Ko pa so odkrili še eno doslej popolnoma neznano rudnino v puščavi Gobi, so jo imenovali po človeku, ki je stopil prvi na Luno, po ameriškem vesoljcu Armstrongu.

DETERGENTI, VSAJ NEKATERI, UTEGNEJO BITI NEPRIMERNI ZA PRANJE plenice, pa tudi drugega perila za ljudi z občutljivo kožo. Že pred petimi leti so obolevali dojenčki po svetu: izpuščali so se jim po vsem telesu boleči modrikasti čirki. Tedaj vzroka še niso mogli odkriti. Zadnje čase pa so raziskovalci po nekaterih raziskovalnih medicinskih ustanovah in bolnišnicah potrdili, da čire pri dojenčkih povzročajo plenice, ki so bile oprane v detergentih s tako imenovanimi biološkimi encimi. Na splošno je potrebna previdnost pri uporabi ne le kemičnih pralnih sredstev, marveč tudi raznih lepotil. Ugotovljeno je, da razne kožne in druge bolezni v 11 odst. primerov povzročajo kozmetična sredstva. Zlasti so nevarna nekatera pršila za odlašanje telesa.

stanovanje za vas

Šest bistvenih prednosti naših stanovanj:

NAJSODOBNEJSI NACIN GRADNJE — osvojili smo sistem tunnelskih opazov, ki je najso-

dobnejši v Evropi in predstavlja industrijski način gradnje

CENENOST — v ceni smo konkurenčni, v zadnjih letih je bil m² našega stanovanja med najcenejšimi v Sloveniji. Trudili se bomo, da bomo cenenost ohranili tudi vnaprej.

SOLIDNA IZVEDBA — vgrajujemo najkvalitetnejše izdelke, s katerimi razpolaga tržišče, in jih po potrebi dopolnjujemo zaradi posebnih klimatskih pogojev (zaščita proti vetru in soncu). Največjo pozornost posvečamo toplotni in zvočni izolaciji.

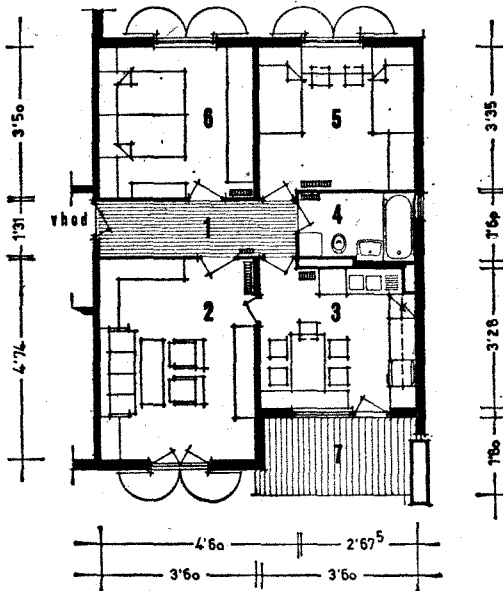
FUNKCIONALNOST PROSTOROV — naše specializirane službe raziskujejo trg, njegovo kupno moč najboljše strukture stanovanj, proučujejo najbolj primeren tip stanovanja, njegovo površino pri optimalni uporabi vrednosti ter po teh izsledkih projektirajo in izvajajo

IZROČITEV V DOGOVORJENEM ROKU — kupci naših stanovanj dobe ključne stanovanj do dogovorjenega dne. To je zasluga programiranega in koordiniranega dela vseh služb v podjetju

OPREMLJENOST OBJEKTOV S STEVCI ZA VSE VRSTE ENERGIJE — vsako stanovanje je opremljeno s števcem za vodo in elektriko ter kalorimetrom. S tem smo odpravili nezadovoljstvo stanovalcev in jim omogočili pravilno plačevanje dejanske porabljene energije.

BORCEM IN INVALIDOM PRIPOROČAMO NAKUP STANOVANJ V SEMEDELJI PRI KOPRU

GLEDE CEN SE OBRNITE NA POSLOVNO ENOTO SGP GORICA — V KOPRU, tel. 22 476.

SGP GORICA NOVA GORICA - PE KOPER tel. 22-476

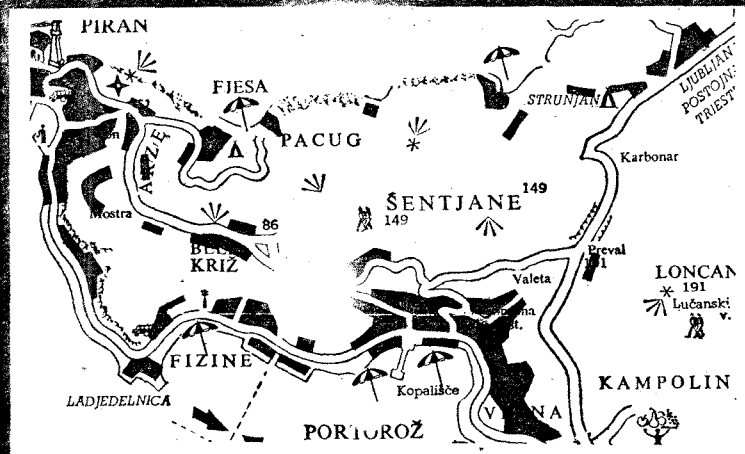
zastopnik: STANOVAJSKO PODJETJE OBČINE KOPER

TROŠNO STANOVANJE v stanov. stavbi LB-K/3

OZN. 3 T

1	PREDPROSTOR	6'03 m ²
2	DNEVNA SOBA	17'06 m ²
3	KUHINJA	11'84 m ²
4	KOPALNICA	4'10 m ²
5	SOBA	12'19 m ²
6	SPALNICA	12'60 m ²
		63'82 m ²
7	LOGGIA	6'56 m ²
	NETTO PVRŠINA	70'38 m ²
	KLET	cca 2'33 m ²

Nagradna križanka CASINO št. 82

SESTAVIL: KOPRIVŠEK	GESLO	GORA V TURČIJI	DEL ZVEZKA	IZOGENIJA	RAZKU- ŽITEV	PERZIJSKI KRALJ	ANTON DERMOTA
5 PRAHOM POMEŠANA MOKA							
ST. GRŠKI DRŽAVNIK							
TISKARSKO SITO KRISTUSOV SODNIK						ŽERJAVICA	

DARUVAR	SINTETIČNA TKANINA	AM. FILMSKI IGRALEC	ORODJE ZA OBB. KOVIN TEŽA EMBALAŽE		ČRTA		
PREKAP- NINA					PIJAČA ST. SLOVANOV		
TUJA TISK. AGENCIJA					RISAL: J.K.	FRANCOŠKI KOMPONIST	DIAPOZITIV ANG. SVETLO PIVO
					SLAVNI IT. PEVEC AVSTRALS. MEDVEDEK		POKRAJINA V INDIJI
GL. MESTO JORDANIJE					HOONIK V PARLAMENT.		GR. ČRKA
KIRURŠKI NOŽ							
VISOKA OKROGLA STAVBA				ŽIDOVSKO M.IME	MAJHNO KOLO DELEŽ, OBROK		GLASBENI ZNAK OKREPČILO
BARVA IGRALNIH KART			POVRŠINA			TITAN	KOTOR OKONČINA
OTOK OB IRSKI			AVTOMOBIL TEKMOVAN.			MUSLIMAN. BOG	TISOČAK VRSTA PALME
LJUDSKA TEHNIKA		SIPANJE	SRBSKO M.IME	NAŠA OPER. PEVKA (ONDINA) ZGODEN		VISOKA ŠOLA	TUJE M.IME DEL DRESA
BIRO, URAD					LJUBO OTRIN		KARTA PRI TAROKU CELJE
ENKA							
SLADKOVOD RIBA							

Nagradni kupon 82

Priimek in ime _____

poklic _____

Točen naslov in pošta _____

Razpis nagradne križanke

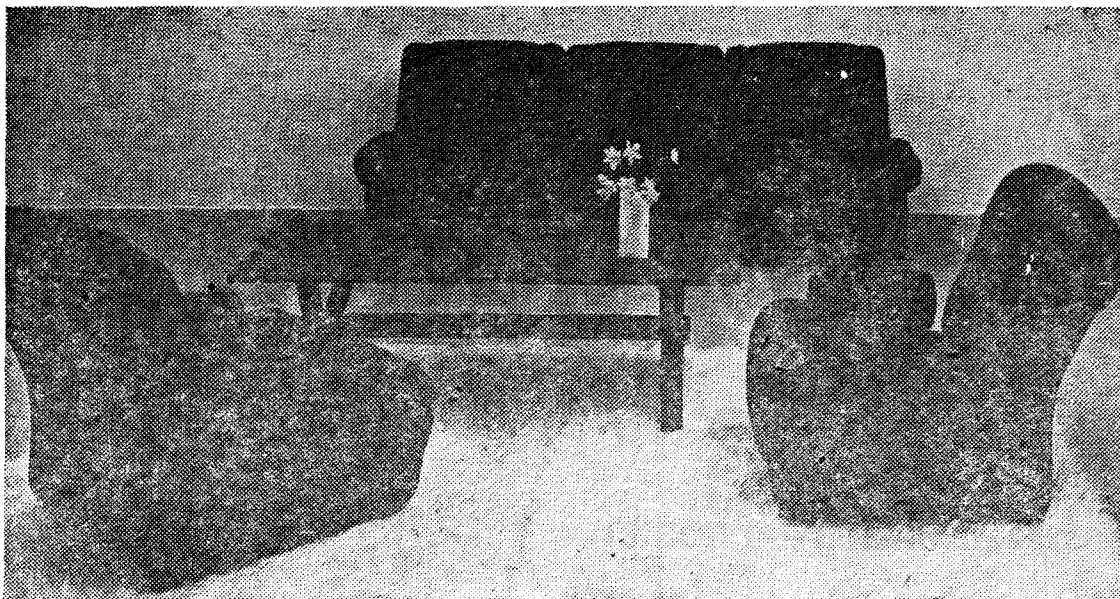
Spet smo v Portorožu. Nagradno križanko CASINO — dvainosemdeseto po vrsti tudi pot prispeva Zavod za turizem iz Portoroža. Vsem, ki kakorkoli zaidete v teh dneh na portoroško riviero mnogo jesenskega sonca in zabave. Tistim pa, ki tja niste namenjeni ne preostane drugega kot da vzamete svinčnik v roke in nam križanko pravilno rešeno v pisemski ovojnici pošljete najkasneje do 19. novembra 1973. Kot vedno — v četrtek, ko »TV-15« izide pa pogledjte, če morda niste med srečnimi izžrebanci. Torej, 22. ali 23. novembra brž v

roke »TV-15« — morda boste pod »rešitev križanke št. 82« našli svoje ime.

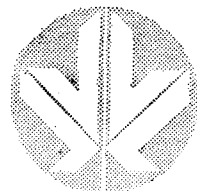
Za nagrade smo vam pripravili: za prvo nagrado smo namenili višeco svetilko »MARS III« z navadno vrvico, izdelek Lesne industrije Litija, druga nagrada je knjižna »Ku-Klux-Klan«, ki jo je izdala založba »Borec«, ravno tako tretja »Prvi bataljoni« iste založbe.

Lepo pozdravljeni.

Uredništvo in uprava

Garnitura
»ILIRIJA«

JAVOR

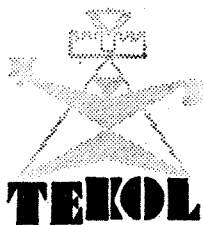
LESNA INDUSTRIJA PIVKA SLOVENIJA

telegram JAVOR PIVKA

Poslovalnice:

LJUBLJANA, Milana Majcna 6, telefon 31 67 56
ZAGREB, Kate Dumbovića 11, telefon 56 21 45
BEOGRAD, Gospodara Vučića 169, telefon 41 33 16
SPLIT, Spinčičeva 19, telefon 41 924
telefon 067/75 010, 75 011, 75 012
telex JAVOR 34 137 YU

**NAJUDOBNEJŠA SEDEŽNA GARNITURA
NA SALONU POHIŠTVA 1973 V LJUBLJANI**

PODJETJE ZA TEHNIČNO-ZAŠČITNA DELA

62001 MARIBOR, TITOVA CESTA 44, JUGOSLAVIJA

izvršuje:

protikorozijsko zaščito železnih konstrukcij, plovnihi objektov, plastifikacijo,
metalizacijo in hidroizolacijo doma in v tujini.

i m p o l

**industrija metalnih polizdelkov
Slovenska Bistrica**

Telex 033 113 — Telefon: Slovenska Bistrica 81-060, 81-061, 61-062; Maribor 22-914 — Tekoči
račun: 5181-1-513 — Železniška postaja: Pragersko — Brzjav: Impol Slovenska Bistrica

Izdelujemo:

iz aluminija in aluminijevih legur pločevino, trakove, rondole, rondice, palice, cevi, profile, žico, vrvi in vrvi z jeklenim vložkom.

V lastnem konstrukcijskem biroju projektiramo vse vrste aluminijevih konstrukcij — vrata, okna, fasadne ele-

mente, samonosilne fasade in aluminijske nosilne konstrukcije — po naročilu.

Obrat za aluminijske konstrukcije na osnovi teh projektov izdeluje in vrši vso montažo konstrukcij.

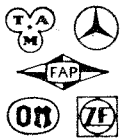
V obratu za površinsko obdelavo brusimo, poliramo in eloksiramo vse vrste profilov in elemente v željenih barvah.

vozila gorica

65290 ŠEMPETER PRI GORICI

izdelujemo priključna vozila, prikolice, cisterne in kolesne sestave, osi, kolesni obroči.

PREDSTAVNIŠTVA:
BEOGRAD, ZAGREB, SARAJEVO, SKOPJE

AVTOOBNOVA Ljubljana

GENERALNI REMONT AVTOMOBILOV • LJUBLJANA

Titova cesta 136 Telefon 342-061 Tekoči račun 501-1-216/2 Telex 31-427 YU-GRAL

CENJENE STRANKE OBVEŠČAMO, DA SMO NA NOVO ODPRLI TRGOVINO Z REZERVNIMI DELI ZA OSEBNA VOZILA V POSLOVNI STAVBI NA TITOVI CESTI 136. — CENJENIM STRANKAM JE NA RAZPOLAGO VELIK PARKIRNI PROSTOR PRED TRGOVINO. — OBRATUJEMO CELODNEVNO!

Uporabnike motornih vozil obveščamo, da strokovno, dovršeno in s kvalitetnim materialom izvršujemo servisne preglede na vozilih: TAM, FAP, OM in MERCEDES. — Obnavljamo vsem težkim vozilom spodnje ustroje, sklope, električne inštalacije in glave motorjev.

Na zalogi imamo obnovljene motorje za vozila: TAM-4500, TAM-2000, in FAP. Brusimo motorne gredi, valje in bloke motorjev, rezkarje in orodja. Rezamo glavne in ojnične ležaje.

TRGOVSKO PODJETJE

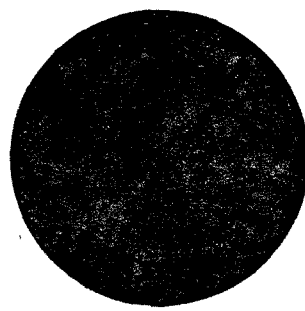
GASILSKA OPREMA

LJUBLJANA, LEVSTIKOV TRG 7 — tel. št. 20-102
s skladiščem v Mariboru, Koroška 12 —
tel. št. 22-608

**DOBAVLJA VSE VRSTE ROČNIH
IN PREVOZNIH GASILSKIH APARATOV
IN OSTALEGA ASORTIMANA
TVORNICE PASTOR ZAGREB:**

PRENOSNE MOTORNE ČRPALKE 200, 300, 500, 800 in
1200 l/min domače in tuje proizvodnje
visokotlačne avtomobilске črpalke
prikolice za motorne črpalke
gasilske cevi in armature vseh vrst
ročne in električne alarmne naprave
kompletne osebno opremo za gasilce
specialne zaščitne obleke za visoko temperaturo
lestve vseh vrst
mehanično-akustične detektorje ter drugo zaščitno
in reševalno opremo
gasilske avtomobile — orodne z vgrajenimi črpalkami
kemična vozila na suho gašenje od 500—4000 kg
kompletne stabilne naprave za gašenje raznih tipov

ZAHTEVAJTE CENE IN PROSPEKTE!
CENE SO KONKURENCNE — POSTREŽBA SOLIDNA!

MIZARSKO PODJETJE BOR KOMEN

IZDELUJEMO KVALITETNO
POHIŠTVO PO MERI —
OPREMLJAMO HOTELE.

SLIKO- PLESK — TERMO- PLAST

- SLIKARSTVO, PLESKARSTVO, ANTIKOROZIJA, POLAGANJE TAPET, OBDELAVA STEN IN FASAD S PLASTIČNIMI OMETI
- POLAGANJE VSEH VRST PLASTIČNIH TLAKOV
- IZDELOVANJE IN OBLAGANJE PREDMETOV IZ TRDE PLASTIKE — JUVIDUR
- PROIZVODNJA, POLAGANJE IN PRODAJA FLORBITA
- POLAGANJE, STRUŽENJE IN LAKIRANJE VSEH VRST PARKETA

LJUBLJANA,
GORNJI TRG 4

IZVOZ — UVOZ — ZASTOPSTVA —
TEHNIČNA TRGOVINA

LJUBLJANA

BEETHOVNOVA 11/V — JUGOSLAVIJA

Vam nudi opremo domačih
proizvajalcev in iz uvoza

Priporočamo vam odlične
NILFISK sesalne in ostale
stroje za čiščenje tal

ZAHTEVAJTE PONUDBE — ZADOVOLJNI BOSTE!

ZDRAVILIŠČE ROGAŠKA SLATINA

Zdravilišče Rogaška Slatina je naše najbolj poznano in
sodobno urejeno prirodno zdravilišče.

Indikacije: jetrno, žolčna, želodčna in črevesna obolenja,
presnovne motnje (sladkorna bolezen), prebavne motnje,
shujševalne kure.

Komfortni hoteli, dietna prehrana, moderno urejena tera-
pija, polnitev in prodaja znamenitih mineralnih vod:

DONAT — za zdravje in dobro počutje

TEMPEL — za osvežitev in za mešanje z vini in sadnimi
sokovi.

Za ljubitelje zimskih športov zanimivo obvestilo:

Pri

Ljubljana — Kočevje — Škofja Loka — Velenje

že naprodaj

**VSE POTREBŠČINE
ZA
ZIMSKE ŠPORTE**

- nova izbira smučí,
za začetnike in za vrhunske smučarje,
- uvoženi pancerji
po izredno ugodni ceni,
- vsi modni dodatki
za ugodno počutje na smučeh in drsalkah.

TOVARNA LESOVINE IN LEPENKE CERŠAK

Naš program obsega obširen asortiment raznih
lepenk za različne namene. To so:

- siva in rjava embalažna lepenka;
- kartonažni prešpan za mape, pregradne kartone
in drugo;
- lepenka za kovčke, večbarvna v raznih deseni;
- členk lepenka za čevljarstvo industrijo;
- knjigoveška lepenka;
- karoserijska lepenka;
- lakirana lepenka za TV in radio-industrijo;
- bitumenska lepenka za avtomobilsko industrijo;
- vodoodporna lepenka za čezmorsko embalažo in
druge specialne lepenke za posebne namene po
želji kupca.

Razen tega smo pričeli s predelavo lepenke ter
vam naš kartonažni oddelok lahko nudi naslednje
artikle:

- registratorje in razne mape;
- prireze in pregradne kartone;
- razne vrste embalaže po želji.

Ko se boste odločili za naročilo pri nas, vedite, da
vam bo blago prispelo pravočasno in ga boste
lahko uporabili v vaše popolno zadovoljstvo. Če je
potreba nujna, nas pokličite po telefonu ali preko
teleprinterja. Vsako vašo željo bomo izpolnili hitro
in vestno. Upamo, da se boste še večkrat obrnili na
nas.

Ivana Kokol o zvezah čez Dravo

Na haloški strani blizu Drave in ne daleč od Ptujja sta vasi Zgornji in Spodnji Šturmovci. Tam stoji, skrita med drevjem, tudi domačija Ivane Kokol. Na drugi strani Drave, ki teče le streljaj stran, so vasi Markovci, Zabovci, Nova vas in Spuhlja. Te so znane po kurentih in pridelovanju čebule. V začetku je tod hitlerjanska demagogija dosegala uspehe. Ljudje so nasedali zvitim zavojalcem, ki so jim obetali odpravo revščine. Tudi ravninsko zemljišče z malo gozdov je zaviralo nastajanje partizanstva, ki je posebno hud udarec doživelo z uničenjem Slovenjgoričke čete. Ta je 8. avgusta 1942 izkpravela v Mostju pri Juršincih, kar je razvoj osvobodilnega boja na Ptujskem zavrlo skoraj za leto dni. Jeseni 1943 pa so se pojavili novi borci za svobodo. Prihajali so kurirji in manjše skupine partizanov. Ker so bili mostovi čez Dravo močno zastraženi, so se kurirji in politični delavci morali prevažati s čolnom. Med Šturmovci in Zabovci ter med Šturmovci in Novo vasjo pri Markovcih je bila po pripovedi Ivane Kokol že jeseni 1943 organizirana partizanska broderska služba. To zvezo prek Drave so vzdrževali domači partizani, ki so našli oporo pri zelo zanesljivih ljudeh. Ena teh je bila tudi Ivana Kokol.

»Bil je lep jesenski dan,« pripoveduje Ivana Kokol. »Spravljali smo otavo, ko je prišel k nam na travnik Štrafelov oče iz Markovec. Po izmenjavi vaških novic nam je Štrafela začel pripovedovati o partizanih. Seveda bolj po ovinkih. Potem je pristavil, da se bodo pri nas kmalu oglasili. Z mojim možem Francem sta se še nekaj pogovarjala na samem. Ta nam je potem doma zabil, da moramo o partizanih strogo molčati. Mislim, da so partizani prišli k nam že naslednji večer. Vse sem poznala. Bili so sami domači fantje, doma z one strani Drave.

Od začetka so partizani prihajali k nam bolj poredkoma. Pozneje so se oglašali vse pogostje. Postali so naši že čisto vsakdanji obiskovalci, bili so z nami čisto domači. Prihajali so tudi novinci, ki so nameravali k partizanom. Tu so potem čakali na zvezo s partizani na Pohorju in drugod. Včasih so nekateri pri nas čakali tudi po več dni, dokler niso ponje prišli kurirji...»

»Ali vas je bilo ob partizanskih obiskih kaj strah?«

»Partizanov se seveda nismo bali. Še celo preveč smo jim zaupali. In res nas ni izdal nobeden od tistih, ki so jih morda Nemci ujeli in mučili... Mnogi se seveda niso nikoli več vrnili. Med temi novodošli partizani je bilo tudi nekaj žensk. Najbolj sem se bala, da

ne bi k nam zašli Nemci prav takrat, ko so bili pri nas partizani. Kaj bi se bilo zgodilo, raje niti ne pomislim. Na srečo pa smo imeli dobro obveščevalno službo in smo vselej poprej izvedeli za nevarnost. Ob taki priložnosti sem brž partizane obvestila, naj ne hodijo k naši hiši. Za obveščanje sem uporabljala dogovorjene znake. Tiha zveza med nami in partizani je bil celo neki panj v bližnjem gozdu, kamor smo spravljali sporočila, včasih pa tudi hrano...»

»So vam pri delu za partizane pomagali tudi drugi družinski člani?«

»Kadar sama nisem utegnila, je moje delo kurirke prevzela hčerka Anica, ki je bila stara 16 let, sicer pa zelo otroškega videza, tako da pri sovražnikih ni zbujala pozornosti. Nosila je pošto tudi čez Dravo k Roškarjevim v Stojnce in k Cvetkovim v Novo vas. Običajno je Anica skrila pismo kar v čevlju. Vedno sem jo tudi poučila, kaj in kako naj govori, če bi jo ogovoril kak tujec ali domačin. Ne sme nobenemu zaupati...»

»Katerega dogodka pa se najbolj spominjate?«

»Bilo je na miklavževu, 6. decembra 1944. K nam je prišel eden izmed kurirjev ter nam povedal žalostno novico, da so bili v vasi Stojnci izdani štirje partizani-brodarji, ki so morali skrbeti za prevoze partizanov čez Dravo. Tedaj so padli pod sovražnimi streli Alojz Bezjak, Jože Janžekovič, Franc Kosec in Stanko Štrafela. Na te fante se še danes mnogokrat spominim. Bili so tako prijazni z nami, vedno nasmejani in tako so se veselili skorajšnje svobode, ki pa jo zaradi izdajstva niso dočakali...»

»Vemo, da so Nemci proti koncu tretjega rajha postajali vse bolj divji. Ali so ustrahovali tudi vas in vašo družino?«

»Tudi mi smo to občutili. Dobro se spominjam, bilo je na silvestrovo 1944, ko smo se že vsi veselili novega leta. Seveda si ni nihče obetal kakšne zabave, ampak smo le slutili, da nam bo leto, ki prihaja, prineslo težko pričakovano svobodo. Prav na Silvestrovo pa so v Šturmovce pridrveli Nemci. Našo hišo so takoj obkolili. Začeli so nas zasliševati. Izvedli so hišno preiskavo. Vse so premetali. Zmetali so celo krmo z gospodarskega poslopja. Našli pa niso nič sumljivega. Bili smo namreč obveščeni, da se bliža hajka. Zato so partizani, bilo jih je kakih 20, odšli od nas že zarana. S seboj so odnesli tudi Francija Kokola-Aleksandra, ki je bil staknil pljučnico, ko je moral preplaviti Dravinjo in se je zdraval pri sosedu Vidoviču. Takoj po njihovem odhodu smo vse skrbno pospravili in zabrisali sledove.

Nemci niso našli nič otipljivega. Razočarani so odšli. Mi pa smo kar slutili, da se bodo še vrnili. Vedeli smo namreč, da je po sredi izdajstvo. Postali smo še bolj previdni in tako tudi partizani. Naša previdnost ni bila zaman. Nemci so 6. januarja 1945 znova prihrumeli k nam in pri nas iskali partizane. Spet jih niso našli. Potem so Nemci prišli še nekajkrat in hajkali okoli Drave. Menda so iskali nove brodarje, ker so prve postrelili v Stojncih. Nazadnje so bili v naši hiši še meseca aprila, torej le dober mesec pred njihovim popolnim polomom...»

Sedemdesetletna Ivana Kokol živi še vedno v tisti hiši blizu Drave, kjer so med zadnjo vojno našli zavetje mnogi partizani in tisti, ki so stopali v vrste borcev za svobodo. Ivana še vedno pridno dela na polju in doma. Za sodelovanje z narodnoosvobodilno vojsko dobiva skromno priznalinino. Maks Vavpotič, tajnik združenja borcev NOV, je dejal, da si je Ivana zaslužila dosti večjo priznalinino. V občinski blagajni bi se moralo najti več denarja za ostarele in bolehe ljudi, ki so izpričali toliko zavesti, človečnosti in požrtvovalnosti v najhujših časih za naš narodni obstoj. Zaslužili so si boljši grizljaj, zaslužili so si posebno pozornost in spoštovanje za vse večne čase.

FRANJO HOVNIK

Dve leti je od tega, ko so se predstavniki mladih iz jeseniške gimnazije udeležili sestanka, na katerem so bili tudi dijaki slovenske gimnazije iz Celovca. Kakšno je pravzaprav življenje slovenskih dijakov na Koroškem? Taka in podobna vprašanja so bila tistega dne zelo pogosta. Dan za dnem spremljamo preko informativnih sredstev narodnostne probleme koroških Slovencev. Nič ne more biti bolj prepričljivo, kot je lahko obisk, odkrita beseda v dialogih mladih. Praviijo, da govori mladost skupni — svetovni jezik. In dijak na tej strani državne meje si postavi vprašanje: kaj ni tudi moja dolžnost, vsaj moralno podpreti tovariša iz celovške gimnazije?

Leta 1970 je odpotovala v Celovec delegacija četrth letnikov jeseniške gimnazije. Novembra meseca so pripotovali v slovensko železarsko mesto prijatelji iz Koroške. Kopicu načrtov ni bilo mogoče uresničiti v dveh dneh. Domačini so jim razkazali jeseniške znamenitosti, popeljali so jih v Vrbo kjer so pripravili krajši recital Prešernove poezije. Vsakemu dijaku so podarili v spomin žepno izdajo poezij Franceta Prešerna. Tudi v muzej revolucije v Begunje so se odpeljali in na Finžgarjevo rojstno domačijo. Samo še skok na Bled in...

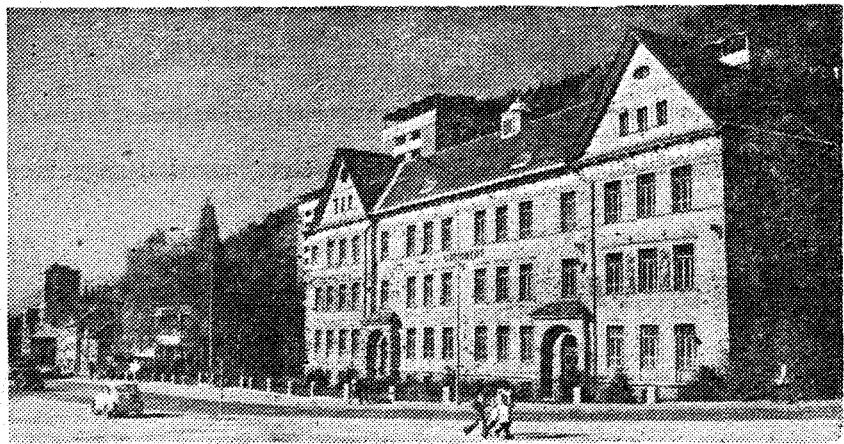
Toda, saj je šlo vendar za izmenjavo misli in tudi za začetek nečesa, kar bi moralo postati tradicija. Letos bo obiskala Slovenijo tretja generacija dijakov iz slovenske gimnazije v Celovcu. Razumljivo je, da so mladi Jeseničani vselej vrnili obisk. Lani je bil

Vprašal sem Jožico: čemu so se odločili za šolanje v slovenski gimnaziji, ko bi se lahko odločili za lažjo pot do zaželenega poklica. Vprašal sem, čeprav sem vedel za odgovor.

»Slovenci so in trano odločeni ohraniti slovenstvo onstran Karavank. Nekateri tudi želijo nadaljevati šolanje v Ljubljanskih visokih šolah. V tej zvezi seveda nastopajo težave. V Jugoslaviji pridobljena diploma ni enakovredna diplomavi avstrijske šole. Sledijo slabše možnosti zaposlovanja...»

Kljub vsemu smo v naših pogovorih le ugotovili, da celovški dijaki slovenske gimnazije v svojih prizadevanjih nikoli niso bili osamljeni. Spominimo se podpore slovenske šolske mladine ob dogodkih na celovški gimnaziji, ko so avstrijske sodne oblasti zaprle nekaj slovenskih dijakov. Res pa je tudi, da so peticije in resolucije povsem nekaj drugega od neposrednih stikov...»

Ni dvoma, da so takšni obiski zelo pomembni tudi za prosvetno pedagoške delavce obeh gimnazij. Čeprav v tem primeru ne gre za strokovno izmenjavo mnenj, so se le postavila vprašanja: v čem je poseben poudarek pri pouku slovenskega jezika na tej in oni gimnaziji. Mnogo več so profesorji govorili o idejnopoličnih problemih na Koroškem. Osnovno vprašanje je bilo vedno: obstoj slovenske narodnostne manjšine v Avstriji, boj za pravice, ki so Slovincem zagotovljene po avstrijski državni pogodbi — žal samo na papirju. Ogorčenost profesorjev slovenske gimnazije v Celovcu ni manjša od ogorčenosti njihovih dijakov. V usodo se

Most prijateljstva prek Karavank

na Koroškem četrti A razred. JOZICA MOČNIK, ki letos obiskuje komercialno šolo v Mariboru, se dogodka s tem v zvezi zelo natančno spominja.

»Najprej smo si dopisovali. Prijatelji iz Celovca so nam precej natančno opisali razmere, ki v njih živijo in se solajo.

V Celovec smo odpotovali sredi meseca marca. Pravzaprav ni lahko opisati takega srečanja. Včasih se zgodi, da je vse bolj zgovorno od besed. Po pričetnem srečanju z dijaki in profesorji na slovenski gimnaziji smo se odpeljali na izlet po Koroški. Slovenska pesem nas je spremljala iz kraja v kraj. In o čem smo klepetali? Praviijo, da mladost ni in ne sme biti z ničemer obremenjena. Mladi prijatelji iz slovenske gimnazije v Celovcu se s tem ne morejo pohvaliti. Tudi ko smo govorili o najbolj vsakdanjih stvareh v življenju se ni bilo mogoče izogniti resnici, ki govori o zatiranju koroških Slovencev. Moti se, kdor trdi, da so mladi apolični! Mladi se ne morejo in verjetno tudi ne smejo sprijazniti s položajem, ki jim ne zagotavlja normalnega dela in življenja. Tega se globoko zavedajo tudi dijaki slovenske gimnazije v Celovcu. Pri njih gre za vprašanje obstoja, za ohranitev nacionalnosti, kulture...»

In človek začne razmišljati kaj je zaveš. To ni zastava, ki jo je mogoče po mili volji obesiti ali spraviti v predal. V besedah celovških gimnazijcev je bilo mogoče odkriti marsikaj, tudi to, da se tam solajo zavedni Slovenci. V pripovedovanju so dijaki zelo pogosto omenjali našega Tita. V njem vidijo ideal pa tudi legendo našega narodnoosvobodilnega boja. Mnogi si želijo, da bi živeli in delali na naši strani meje. In vendar... Mladi celovški gimnazijci so poudarili, da se bodo še nadalje bojevali po svojih močeh za pravice, ki so jim uradno priznane in v vsakdanjem življenju vzete. Hočejo ostati Slovenci na Koroškem. Prav tako so z veliko prizadetostjo opozarjali, da vsi Slovenci na Koroškem pravzaprav niso več Slovenci. Nekateri med njimi so se »zomili« in se priključili tistim, ki zatirajo slovensko nacionalnost. Večina vatraja; tudi dijaki, pa čeprav so bili nekateri med njimi že pretepeni, ker so govorili slovensko.

ni udal nihče izmed njih. Trdno odločeni so se naprej odločno zahtevali svoje pravice.

»Ni nam bilo prijetno v srcih, ko smo hodili po slovenskih krajih, ki jih niso označevali slovenski napisi in kjer je vsepovod gospodovala samo nemška govornica. Ne, vsepovod ni bilo tako. Še so domačije, kjer govore izključno slovensko in kjer tudi mislijo tako. Žal je bil naš obisk na Koroškem prekratek, da bi globlje spoznali resnično podobo današnjega položaja. Vedeli pa smo vsi, da tudi s slovenskimi krajevnimi napisi ne bi bil rešen položaj Slovencev na Koroškem. Nekateri politične stranke v Avstriji sejejo med svojimi državljani nacionalno nestrpnost. To nezdružljivo razpoloženje je zasejano tudi med mladimi avstrijskimi državljani. Včasih se zdi, da bi nekateri elementi v Avstriji želeli v nekaj dneh uničiti vse koroške Slovence. Kako se počuti bitje, ki mu hočejo iztrgati srce? Sovraštvo ljudi postara in tako se je postaral tudi del avstrijske mladine. Morda mnogi v Avstriji nečesto razumeti, da jih slovenska manjšina na Koroškem ne ogroža, da ne ogroža njihovih državljanstvih pravic, da nečisto njihovega; bori se samo za pravice, za tisto, kar jih pritiče tudi po avstrijski državni pogodbi. Slovenci na Koroškem imajo do avstrijske države iste obveznosti, kot jih imajo ostali avstrijski državljani; prav tako plačujejo davke in druge pristojbine. Pravico pa jim delijo drugače!«

Pred koncem leta bodo slovenski dijaki iz Celovca ponovno gostje jeseniške mladine. Želje, da bi bile njihove razmere, v katerih se solajo, vsaj malo podobne tistim, ki se v njih solajo naši dijaki, postajajo vse bolj razumljive. Ta srečanja bi kazalo samo še poglobiti. Morda se bodo ta srečanja razrasla v teden prijateljstva in solidarnosti s kulturnimi in športnimi prireditvami. Osnove za tako sodelovanje so, o tem ni dvoma. Tudi družbenopolitične organizacije na Jesenicah pri teh srečanjih koristno sodelujejo. Zeteti je, da bi jeseniška gimnazija pri teh prizadevanjih našla še veliko posnemalcev.

SILVO TERŠEK

o mladih in za mlade

Ivana Kokol, podoba kmečke delovne žene, ki se je vsa posvetila osvobodilnemu boju in ki šedanes živi v spominih na tiste čase

GRENKI SPOMINI

Bilo je leta 1943 — je začela pripovedovati sosedu, ko sem jo vprašal o hudih dneh med drugo svetovno vojno — Zarja je osvetlila še spečo vas in polja, ki so se razprostirala daleč naokoli. Jesen je bila in slana je tudi tisto jutro pobelila naravo. Nenadoma je bilo zaslišati iz doline drdranje mitraljezov in pokanje pušk. Mož je skočil za vogal hiše in prestrašeno vzkliknil: »Požigajo!« Obrnil se je, stekel v kamro, pograbil speča otroka in nekaj odej. Potem smo se vsi skupaj napotili proti gozdu. Hodila sem za možem in poleg mene je stopal devetletni Nacek.

Edinka

Bil je poznojesenski dan. Stopala sem po gozdni poti in v roki nesla cvetje. Namenjena sem bila k osamljeni gomili na gozdni jasi, ob kateri sem se že velikokrat ustavila.

»Veš, kdo počiva tukaj?« me je vprašala ženica v črnem.

»Ne vem, napis je slab in nikoli ga nisem mogla razbrati!« sem odgovorila.

»Marija, moja edinka. Sedemnajst let je imela in nič nisem bila vesela, ko se je odločila boriti za domovino. Slutila sem, da se ne bo dobro končalo. Danes, ko je ni več, razumem njeno odločitev.«

Tih jesenski dan je postal še bolj tih... Slišati je bilo le veter in z njim šelestenje listja. Zdelo se mi je, da se tudi on spominja na žalostni dogodek pred dvaintridesetimi leti, ko je ugasnilo življenje mlade Marije.

Pogovarjala sem se s Pregarjevo mamo, hčerka Marija Pogorelnik, pa je padla 7. decembra 1941.

MAJDA SLAMBERGER

Skrili smo se v najbolj goste grmovje in čakali kaki dve uri. Medtem smo opazovali ogenj, ki je pustošil po dolinskih vaseh. Ker je pokalo samo v dolini, smo se vrnili domov. V hiši sta nas čakala dva partizana, ki sta nas opozorila, da gredo Nemci tudi proti naši vasi.

Komaj sta partizana odnesla pete, so Nemci že obkolili hišo. »Banditen!« so kričali in zahtevali moža. Ko so ga zagledali, so se jim zasvetile oči. V slovo me je hotel objeti, a sta ga vojaka s kopiti grobo odrinila. Odgnali so ga in mimogrede pobrali še sosedu Tineta. Ko so se vračali v dolino, so s seboj vzeli še mnogo mož in med njimi Jordana iz Vodenic. Odgnali so jih na Dobravo, kjer so imeli zbranih že mnogo Kostanjevičanov. Razporedili so jih v dve vrsti in v eni izmed njih je bil tudi moj mož. Močno zastražene so peljali na travnik, kjer so rasli mogočni hrasti.

Ujetniki so takoj vedeli, da so jim štete minute. Mnogi so jokali. Jordan, ki je bil v drugi vrsti in je ostal živ, mi je pozneje pripovedoval:

»Videl sem ga. Stal je ponosno in ni jokal. Zrl je v gozdove, osvetljene od sončnih žarkov in obarvane v prekrasne jesenske barve. Le enkrat mu je pogled splaval do cerkvice, okoli katere leži vaša vasica. Potem so zadržale strojnice in možje so popadali na tla, kakor pšenica pod srpi žanjic.«

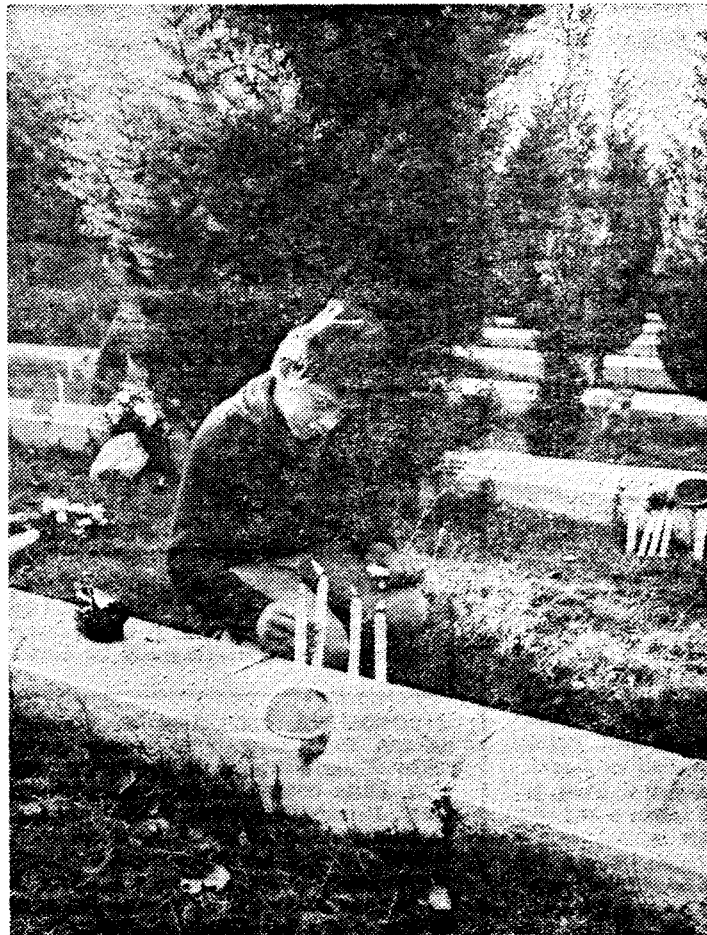
Morda je takrat mislil name in na otroke, ki niso vedeli, zakaj so ljudje v sivozelenih uniformah odpeljali njihovega očeta. Morda se je spomnil na mladost in preiščeval o fantovskih letih, ko je hodil k nam vasovat. Morda pa se je spomnil let, ki sva jih preživela skupaj, v veselju in žalosti.

Sele po treh mesecih sem zvedela, da so ga ubili na Dobravi... Tisto leto je bilo zame najtemnejše in najbolj žalostno med vojno.

*

Talci, ki so padli na Dobravi, počivajo v skupnem grobu na pokopališču v Kostanjevici... Tudi na Dobravi še stojijo hrasti, neme priče zadnjih trenutkov življenja padlih junakov za svobodo.

FRANC BRDIK

*V spomin
žrtvam,
28. oktobra
1973,
na Rabu*

OB DNEVU MRTVIH

Polje je prekrivala bela odeja ivja. Naša vrsta se je raztegnila po novi asfaltni cesti. »Po dva in dva — dajmo, dajmo!« so jo urejali vodniki. Otroci so zaspano ponavljali besedila točk, pripravljenih za svečanost ob dnevu mrtvih. Kmalu smo prispeli na cilj. Drevesa okrog Gramozne jame so bila presenetljivo bela, prav tako polja.

Ko se je začela topiti slana in so se med travo zalesketale rosne kapljice, je

tizansko pesmijo smo taborniki sklenili program ob spomeniku v Gramozni jami.

Rosne kapljice so se utrinjale, polzele naprej. Sonce je prodrlo še globlje v jamo in vodne kapljice na spomeniku so se začele počasi sušiti. Ali od sonca, ali od venca malih sonc — naših svečk. Otroci so že odšli, ko sem še vedno stala tam. Gledala sem sivo kamnito sklonjeno postavo, po kateri so polzele vedno manjše kapljice. Utrnila se mi je misel, kakor solza... In potem sem odšla, nekako pomirjena.

PIKA KRESAL

NA POHODU

Pred kratkim so imeli medvedki in čebelice — najmlajši taborniki iz Idrije — partizanski pohod. Ker sem njihova vodnica, sem se pohoda udeležila tudi jaz. Šli smo na Mrutni vrh nad Gore. Tu nas je že čakal Mirko Eržen iz Kovčevega rovta, borec Vojkove brigade.

»Zakaj so postavili spomenik prav tu?« se je glasilo naše prvo vprašanje.

— Spomenik je postavljen v spomin padlim borcem Vojkove brigade. Bila je ena izmed nemških ofenziv spomladi leta 1944. Partizani so mislili, da bodo Nemci prišli prek Gor. Zgodilo pa se je drugače. Sovražnik je prišel partizanom za hrbet... in v tem boju je padlo mnogo borcev Vojkove brigade. Spomenik so postavili leta 1954, torej deset let kasneje.

Najmlajši taborniki so me na sestankih radi vpraševali, kako so partizani sploh mogli živeti brez redne hrane in zadostne obleke. Zato sem izkoristila priložnost in vprašala tovariša Eržena, kako je bilo s to rečjo.

— Velikokrat smo bili brez hrane, tudi obleke in obutve nam je primanjkovalo. Spominjam se, kako smo se nekega večera odpravili v idrijsko klavnico. Tu smo dobili osem telet, na vsakega izmed nas je prišlo pol teleta. Teleta smo stlačili v nahrbtnike in s tovorom odšli na Žirovski vrh. Drugače pa so nam pomagali tudi zavedni Slovenci, od najmlajšega do najstarejšega. Žene so nam pletle jopice, rokavice in nogavice.

»Povejte nam še o kakšnem napadu«, se je po kratkem posvetovanju s tovariši oglašil Dušan.

— Tega je bilo pa toliko, da res ne vem, kje bi začel.

Potem ko je povedal nekaj več o napadu na postojanko v Trnovem, sem ga še povprašala: »Koliko časa ste bili partizan?«

— Ja, v gozdovih sem bil od decembra 1942, vojaško suknjo pa sem slekel šele leta 1946.

JANA GANTAR

KURIR MIRKO

Bratranec mojega starega očeta je bil med vojno tri leta partizanski kurir; o njem mi je stara mama, ki ga dobro pozna, pripovedovala tole:

— Mirko je bil otrok številne družine. Denarja ni bilo na pretek in zato so morali starejši bratje odhajati na delo k bogatejšim kmetom v Dolenjo vas. Drugače pa so živeli v skromni hišici v vasi Ravne pri Grčaricah. Pogosto so se pri njih ustajali partizani, zlasti še v mrzlih nočeh, da so se vsaj malo pogreli pri topli peči. Vselej jim je Mirkova mama skuhal velik lonec krompirja, saj drugega tako ni bilo pri hiši.

Trinajstletni Mirko je zelo občudoval partizane. Nekega večera, ko so nameravali pri njih prenočiti, so Mirku zaupali straženje. Takrat jim je rekel, da bi rad postal partizan. Obljubili so mu, da ga bodo drugi vzeli s seboj.

Partizani so obljubo res izpolnili. Ko je mama slišala, da ji bodo odpeljali Mirka, je bridko zajokala. Mirko pa ni hotel ostati doma. Noči in gozda se ni bal, saj je bil njegov oče gozdni delavec. Odšel je s partizani v boj za svobodo.

Mati je od tistega dne leta 1943 še bolj nestrpno čakala partizanskih obiskov in novic o svojem Mirku. Polni dve leti ga je zaman čakala. Potem jo je nekega večera presenetil z obiskom. Same vesele novice ji je pripovedoval, nič žalostnih, čeprav je vedel, da njegova brata nista več živa... Zjutraj se je poslovil, odšel v gozd in se dokončno vrnil domov maja 1945.

Mirko je bil večkrat odlikovan in pohvaljen za hrabrost.

Gozd je našega Mirka vabil tudi v svobodi. Šel je v gozdarsko šolo v Idrijo, jo končal in postal gozdni nadzornik. Zdaj živi v Ribnici in ima dva sina, ki imata lepo mladost, kot jo je imel on — partizanski kurir.

JOLANDA VALENTIČ

kramljanje

Draga Milena!

Globoko smo že zakorakali v novo šolsko leto in šolarji imamo vedno več skrbi. Dober prispevek terja veliko truda, meni pa primanjkuje časa na vsakem koraku. Toda — obljubila sem vam zapis o srečanju dolenskih aktivistov SKOJ v Semiču, in obljubo danes izpolnjujem.

Bil je sončen septembrski dan, ko so se v prosvetnem domu v Semiču srečali nekdanji aktivisti SKOJ. Pionirji iz osnovne šole smo pripravili krajši recital partizanskih pesmi. Z lepimi melodijami nas je razvedril Silvester Mihelčič, ki nam je zaigral nekaj belokranjskih pesmi; tovariš Niko Belopavlovič pa nam je pripovedoval o delovanju skojevcev.

Casopisno in grafično podjetje »Delo« nam je ob tej priložnosti

podarilo dva zavoja knjig. V imenu šole se jim — sicer malo pozno — najlepše zahvaljujem. Hkrati pozdravljam vse, ki so se udeležili srečanja v Semiču in jim želim, da bi doživeli še veliko tako prijetnih popoldnevov.

Upam, da boste moje pisemce, napisano z »zamotanimi« črkami, lahko prebrali. Na žalost nič kaj lepo ne pišem in tudi pisalnega stroja nimam.

Milena, lepo vas pozdravljam!

Tatjana Kapš,
Gaber 15,
68333 Semič

Draga Tatjana!

Pisemcu v oceno bi rada zapisala le to, da za zahvalo ni nikoli prepozno. O čitljivosti tvoje pisave pa govori tudi nedolgo tega poslani prispevek o bitki na Polici, ki je že pripravljen za objavo.

Lepo pozdravljena!

MILENA

Spoštovano uredništvo!

Pošiljam pesmico, ki sem jo recitirala ob dnevu mrtvih.

Zbrano pojdemo na polja, v gozdove,
lučke prižgimo junakom v spomin.
Ljudstvu so strli sovražne okove,
k soncu kazali mu pot iz globin.
S cvetjem, ki smo ga v vrtovih nabrali,

lepo jim bomo grobove nastlali,
na strmi pobočjih, v naročju dolin.

Prejmite lep pozdrav!

Branka Kovač,
Babno polje,
61386 Stari trg pri Ložu

Draga Branka!

Bi napisala nekaj misli tudi o svečanosti pred spomenikom in o padlih junakih tvoje rojstne vasi?

Lepo pozdravljena!

MILENA

VSE MANJ PREHODOV ČEZ MEJO

Po poročilu obmejne policije je septembra prešlo italijansko-jugoslovansko mejo na tržaškem območju 112 tisoč jugoslovanskih državljanov, kar je izredno malo v primerjavi z lanskim septembrom, ko je mejo prešlo 930 tisoč Jugoslovancev. Do 21. oktobra je prešlo mejo s potnišmi listi 231 tisoč Jugoslovancev, lani v tem času pa več kot 900 tisoč. Tržaški trgovci so izredno zaskrbljeni, saj se je promet izredno zmanjšal in so mnoge trgovine že v težkem položaju.

Primorske novice, 2. XI. 1973

IZGUBE V ŠTEVILKAH

Izgube jugoslovanskega gospodarstva so v prvih letošnjih šestih mesecih znašale 2.885 milijonov dinarjev — 51 odst. več kot v istem času lani. Povečanje izgub znaša v Makedoniji 302 odst., v Sloveniji 223 odst., v Hrvaški 80 odst., v Črni gori 55 odst. in BiH 39 odst. Edino v Srbiji so jih zmanjšali za 7 odst. Po višini udeležbe pri izgubah je Hrvaška na prvem mestu s 37,7 odstotka, nato Srbija s 26,1 odst., Slovenija s 13,3 odst., Bosna in Hercegovina 13,1 odst., Makedonija s 6,6 odst. in Črna gora s 3,7 odst.

Ekonomska politika, 29. X. 1973

IZHODIŠČE ZA ZVIŠANJE POKOJNIN

Pri odločanju o odprtih vprašanjih na področju povečanja pokojnin in drugih zadevnih denarnih datatev je treba izhajati predvsem iz treh izhodišč, in sicer iz predloga družbenega dogovora o usklajevanju pokojnin, iz dejstva, da bo po oceni porast življenjskih stroškov v tekočem letu v primerjavi s predhodnim letom znašal 20 odst., in da bo po oceni letošnji porast povprečnih osebnih dohodkov na zaposlenega v primerjavi z lanskim letom znašal 18 odst.

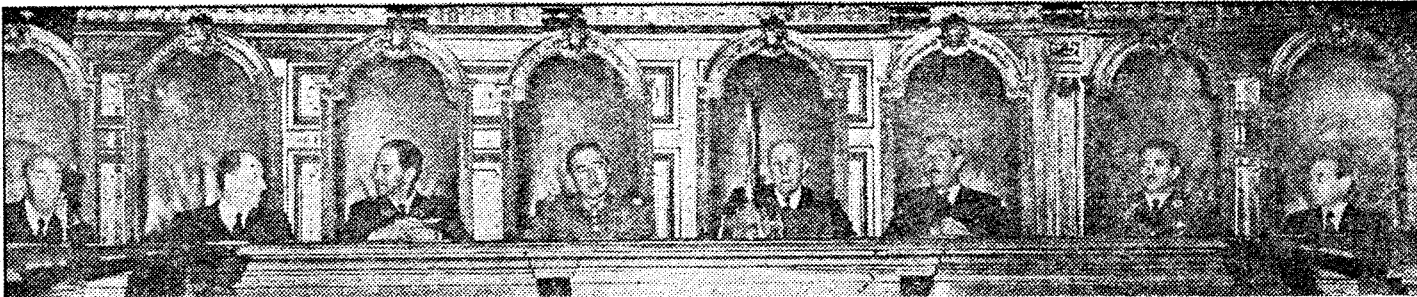
Gospodarski vestnik, 30. X. 1973

OBČINA KAZNOVANA ZARADI BREZBRIZNOSTI

Skupščina občine Aleksinac mora po odloku okrožnega sodišča v Nišu plačati zavodu za varstvo spomenikov v Nišu 20 tisoč dinarjev za poškodovani Lipovački manastir.

Ta edinstveni zgodovinski spomenik v Južnem Pomoravlju, ki je med vojno nekaj časa rabil za bolnišnico partizanskim odredom iz teh krajev, je zelo poškodovan zaradi stalnega miniranja v kamnolomu v njegovi bližini.

Borba, 2. XI. 1973

Čilski fašistični kolovodje, zbrani na vrhovnem sodišču. Od leve proti desni: tretji je poveljnik letalstva Gustavo Leigh, četrti vodja hunte Pinochet, peti (na sredini) bivši in sedanji predsednik vrhovnega sodišča Urrutia Manzano, šesti je samozvani poveljnik mornarice Merino Castro, sedmi vodja policijskih sil Mendoza Duran.

Zadnji Allendejev proglas

Te besede je pisal revolucionar dr. Salvador Allende v zadnjih trenutkih svojega življenja, ko so v njegovi neposredni bližini že pokali strelji. Ta proglas je pretresljiv dokument o človeku, ki je ostal zvest svojemu ljudstvu do zadnjega diha, neizbrisen dokument iz najnovejše zgodovine borbe delavskega razreda proti zatiralcem. — Op. ur.

»Državljanj, zadnjikrat se obračam na vas. Bombardirali so antene oddajnikov Radio-Portales in Radio-Corporacion. Moje besede ne izražajo zagrenjenosti, marveč razočaranje. Naj pomeni moralno obsodbo tistih, ki so se izneverili prisegi, obsodbo vojakov in njihovih poveljnikov, admiralov Marina, ki se je sam imenoval za poveljnika mornarice, gospoda Mendoeze, ničvrednega generala, ki je še včeraj izražal zvestobo vladi, potem pa se je sam imenoval za generalnega direktorja karabinerjev. Ob vsem tem lahko delavcem rečem, da ne bom odstopil.

V teh zgodovinskih okoliščinah bom izgubil življenje zaradi zvestobe ljudstvu. Toda zagotavljam vam, da žitu, ki smo ga posejali, ne bodo mogli preprečiti, da ne bi vzklilo. Moč je v njihovih rokah, lahko nas zasužnjijo, vendar naj se zavedajo, da z zločini in nasiljem ni moč voditi družbenih procesov. Zgodovina je naša, zakaj ustvarjajo jo ljudstva.

Delovno ljudstvo moje domovine, hvaležen sem ti za zvestobo do člove-

ka, ki je predstavljal tvoje težnje po pravičnosti in ki se je v vseh svojih izjavah zavzemal za spoštovanje ustave in zakonitosti. To so zadnji trenutki, ko se še lahko obračam na vas, da bi vas opozoril na nauk, ki ga vsebujejo sedanji dogodki. Tuji kapital in z reakcionarnimi silami povezani imperializem sta ustvarila ozračje, v katerem naj bi se vojska izneverila svoji tradiciji, kakršno sta zagovarjala tudi Schneider in komandant Araya. Tudi ta dva sta padla kot žrtvi istih družbenih sil in ljudi, ki zdaj doma čakajo, da se bodo spet dokopali do oblasti s pomočjo svojih posrednikov, da bi še naprej uživali privilegije in dobičke.

Obračam se posebej na preproste žene, na kmete, ki nam zaupajo, na delavce po tovarnah in rudnikih, na matere, ki so se zavedale, da skrbimo za prihodnost njihovih otrok. Obračam se na ljudi s svobodnimi poklici, ki so ostali zavedni rodoljubi, na vse tiste, ki se že nekaj dni upirajo neredom, ki so jih napovedale njihove strokovne organizacije, ki prav tako ščitijo koristi majhnega kroga ljudi v kapitalistični družbi. Obračam se na mladino, ki je s pesmijo in radostjo vnašala borbenega duha. Obračam se na vse moze, delavce, kmete, izobražence in na tiste, ki bodo postali žrtve preganjanja. V naši domovini je že pred nekaj urami udaril na dan fašizem. Začeli so s terorističnimi napadi, miniranjem mostov, sabotajami na železnicah in naftovodih. Ker so morali mirovati... (magnetofonski zapis je na tem mestu nerazločen in slišati je eksplozije bomb)... čemur so se morali podrediti...

Radio Magallanes je gotovo že umolknil in moj glas ne bo več prispel do vas. Ni važno to, prislunili mi boste kljub temu. Ostal bom z vami za vedno. V meni boste videli vsaj poštenega človeka, ki je ostal zvest do zvestih mu delovnih ljudi.

Ljudstvo se mora braniti, ne sme pa

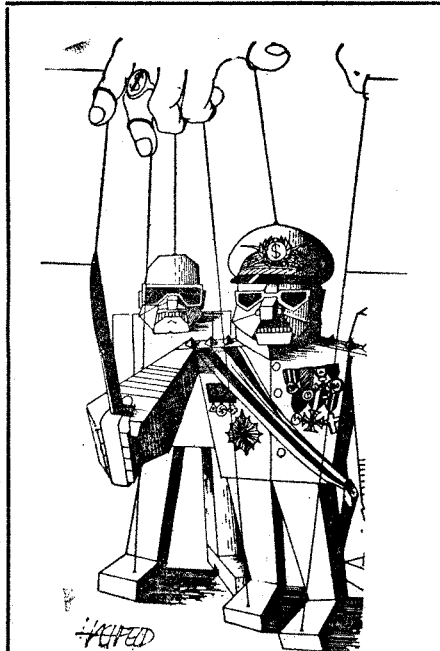
se žrtvovati. Ljudstvo ne sme dopustiti, da bi ga strli, prav tako pa ne sme dopustiti, da bi ga poniževali.

Delovno ljudstvo moje domovine, zaupanje imam v Čile, verujem v njegovo boljšo usodo. Za nami bodo prišli drugi. V tem težkem in grenkobe polnem času, ko se uveljavlja izdajstvo, trdno upam, da se bodo prej ali slej odprla nova pota k boljši in lepši družbi. Upam, da se bo to zgodilo dokaj kmalu.

Naj živi Čile! Naj živi njegovo ljudstvo! To so moje poslednje besede. (Slišati je strele v neposredni bližini.) Prepričan sem, da moja žrtev ne bo zaman. Prepričan sem, da bo pomagala obsoditi vso podlost teh izdajalcev.

Originalni magnetofonski zapis so pretihotapili v tujino. Zdaj služi kot duhovna oporoka poštenega državnika, ki ni klonil pred izdajalci svojega naroda.

Prevedel: POLDE VRBOVSEK

Čilski rabelj Pinochet in pomagači — lutke denarnih mogotcev

Karel Leskovec:

Nesporazum

»Ustavi!« je velel soferju. Zavore so zaškripale. Z desnico je prijel za vrata, ki jih je za spoznanje odprl med zaviranjem. Avto se še ni dobro ustavil, ko je kot strela skočil na cesto, zgrabil za brzostrelko in na ves glas zavpil: »Roke gor! Aretirana sta!«

Zdaj se je začel mrtvaški ples. Tudi kapetana sta sedela kakor na vznemelih. Ko sta opazila, da je načelnik potegnil k sebi brzostrelko, sta poskakala iz avta kot ujeti živali iz kletke in poiskala kritje. V rokah sta držala pištole, pripravljeni na strel. Z ene strani avta je z brzostrelko pritiskal načelnik, z druge pa se je s pištolo v rokah plazil sofer. Vse se je odigralo hitro kakor na filmskem traku. Vpi-li so eden na drugega, naj dvigne roki in naj se vda.

To je trajalo le nekaj trenutkov. Kapetana sta spoznala, da sta v zelo kočljivi-

vem položaju. Samo dober rafal in za vedno bosta obležala tu na črnkastih zemlji. Vso vojno ju je spremljala smrt in kljub vsemu sta odnesla zdravo kožo. Zdaj naj takole nepričakovano izgubita glavi, da bosta bandita lepo sedla v svoj mercedes in se odpeljala naprej, kakor da se ni nič zgodilo? Tega ne smeta dovoliti. Oba hkrati sta pomislila na to in kot iskri švignila s ceste. Skočila v jarek in z nekaj koraki našla zavetje v visoki koruzi.

Za njima je zaropotal rafal. Hadjić je bil že daleč sredi njive, ko je začel svojega tovariša, kako stoka in kliče na pomoč. Tudi do načelnika so prišli ti glasovi. S soferjem sta takoj skočila za glasom. Hadjić je naredil le nekaj korakov, ko je začutil, da se nekaj plazí skozi koruzo. Zaustavil se je, prisluškoval in pogledoval okoli sebe. Ni bilo treba dolgo

opazovati, ko je odkril, da bosta onadva prej pri kapetanu kot sam. Obrnil se je in kolikor so mu dale noge, stekel proti taboru, ki je bil morda za četrto ure hoda daleč.

Kakor da bi ga potegnil iz vode, tako je bil premočen, ko je pritekel do svoje vojske. Sedeli so zunaj pod drevjem. Prav takrat je bila politična ura. Hadjića niso poznali samo starešine te enote, temveč sleherni vojak. Še preden je prihitel do njih, so ga uzmili. Gledali so ga z začudenjem, kaj se mu je moralo pripetiti, ko se jim je ves upehan približeval z bluzo v rokah in razpeto mokro srajco. Napeti so ušesa, ko je na ves glas, kolikor ga je zmoglo njegovo zasoplo grlo, zavpil: »Hitro v strelce nad bandite!«

Komandir je skočil k njemu, da bi zvedel, kaj se je zgodilo. Iz Hadjića se je izlilo le nekaj neurejenih in zadihanih besed in že so se vojaki s svojimi starešinami kakor huda ura usuli proti cesti, od koder je pritekel Hadjić. Razporedili so se v strelce in hiteli, kakor da jih nosi burja. Še preden so pridrveli do koruze, sta jih načelnik in sofer že začutila. Zveselila sta se, ko sta zagledala vsepovsod polno voj-

ske. Ranjenega kapetana sta naložila v avto in če bi vojaki prišli le malo kasneje, jih ne bi več dobili tam pri odcepu. S svojim plenom bi se že odpeljali v Sremsko Mitrovico.

Zdaj je nastala prava zmešnjava. Vojaki so kot sivkast val navalili proti avtomobilu. Skoraj vsi so imeli v rokah puške, pripravljene na strel. Rinihi so kar naprej. Bili so že čisto blizu ceste in avta ter nič ni kazalo, da se bodo ustavili. Nekoliko grl se je zadržalo: »Roke gor, sicer streljamo!« Ali je res vse ponorelo, je šinilo načelniku in soferju skozi glavo. Ko je zagrmelo še nekaj več glasov, sta oba dvignila roke.

Kapetan iz varnostne službe je sedel na zadnjem sedcu z uklenjenimi rokami. V jezi, da je to dočakal, so mu drhtele ustnice. Rana ni bila huda. Le skozi nogo je dobil strel. Samo v času, odkar je bil ranjen in ko sta ga privlekla v avto, ni bil več tako trdno prepričan, da je prišel v roke odpadnikom. Vse bolj je spoznaval, da je prišlo do nekakšnega nesporazuma, ki je pripeljal do tako nerodnega položaja, zato je takrat, ko sta načelnik in sofer silila vanj, povedal le to, naj dasta mir, ker je naj-

brž prišlo do zgrešene presoje. Seveda s tem še ni bilo vse razčiščeno. Kakor po nekakšnem tišem dogovoru niso več eden proti drugemu grozili s pištolami.

Vojaki so dobili ukaz, naj se vrnejo v svoj tabor. Hadjić je stal ob avtu brez besed. Tako je bil zmeden, da ni mogel več razmisliti, kaj se je pravzaprav zgodilo. Ko se je huda kri malo polegla in se je vsem vrnila v glave hladna razsodnost, so spet sedli v avto. Načelnik je povedal, da je bila njegova največja napaka, ko se jima že tam na postaji ni predstavil, kdo je. Če bi bil to storil,

ne bi bilo prišlo do neprijetnosti. Pojasnil pa je tudi vzrok za to.

V tistih dneh so se skrivaj čudni ljudje v vojaških uniformah po vaseh v Sremsko, pa se zaradi tega ni hotel predstaviti, ker jih ne bi prijel, če bi pravil, kakšno delo opravljajo. Vse nevarne sumnje, ki so se nakopile v njegovi glavi, so do kraja splahnele šele takrat, ko so se odpeljali v Mitrovico na okrajno upravo Ozne. Ko se je kapetan Hadjić sam vrnil v vojašnico in nam natančno povedal nena- vadno zgodbo, se mu še ni vrnil prejšnji mir.

